Міністерство освіти і науки України

Комітет з питань свободи слова Верховної Ради України

Громадська Рада при виконавчому органі Київської міської ради (Київській міській державній адміністрації)

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Полтавський державний аграрний університет

Національна спілка краєзнавців України
ГО «Інститут стратегічного проектування»

ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОПАГАНДИ ТА КОНТРПРОПАГАНДИ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

до річниці повномасштабного вторгнення

Збірник матеріалів

Круглого столу з міжнародною участю

м. Київ
21 лютого 2023 р.

КНЕУ КИЇВ 2023

УДК 323.2:341.411](477)
П 49

Оргкомітет конференції

Гапоненко В.А. – д.п.н., доцент, завідувач кафедри політичних технологій Юридичного інституту; Карпенко О.В., д.н. з держ.упр., професор, національної економіки та публічного управління; Погорєлова І.С., к.іст.н, доцент; Ніколаєва Т.М., к.і.н., професор кафедри політичних технологій, директор Музею історії КНЕУ; Сизоненко Н., к. філол. Н., доцент, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін (Полтавський державний аграрний університет).

Рекомендовано до друку Навчально-методичною Радою Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана, Протокол № 9 від 30.03.2023

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за науковий рівень публікацій, обґрунтованість висновків, достовірність результатів, наявність плагіату несуть автори.

П 49 Політичні технології пропаганди та контрпропаганди у російсько-українській війні: Зб. матеріалів Круглого столу з міжнародною участю [Електронний ресурс]. – К.: КНЕУ, 2023. – 149 с.
ISBN 978-966-926-434-3

Круглий стіл проводився кафедрою політичних технологій КНЕУ ім. В. Гетьмана. До збірника тез увійшли матеріали доповідей науковців, викладачів та здобувачів ЗВО, де були представлені актуальні проблеми інформаційної складової війни та політики в умовах глобальних загроз, обговорені питання протидії дезінформації, подолання стереотипів минулого, формування засад національної ідентичності та критичного мислення громадян в контексті повоєнної перебудови та реінтеграції.

Для науковців, політологів, викладачів, громадських діячів, здобувачів.

УДК 323.2:341.411](477)

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу КНЕУ забороняється

ISBN 978-966-926-434-3 © КНЕУ, 2023

ЗМІСТ

Olchowski J. MITY O ROSYSJKIEJ DEZINFORMACJI. 7

Бульбенюк С.С. THE POLICY OF HISTORICAL MEMORY AS A SOFT POWER OF THE STATE AND AN EFFECTIVE TOOL FOR COUNTERING ENEMY PROPOGANDA 10

Бажан О. Г. ВХОДЖЕННЯ КРИМУ ДО СКЛАДУ УРСР: ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ 13

Бевз Т. А. «ВІЙНА ЗА ІДЕНТИЧНІСТЬ. СИЛА ОПІРНОСТІ КУЛЬТУРИ» 17

Задунайський В.В. КОЗАЦЬКИЙ ФАКТОР НА ІДЕОЛОГІЧНОМУ ФРОНТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 22

Зайцева З. І. ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРАКТИКИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ. 25

Кармазіна М. С. «МИ»: АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ДИСКУРСУ ПРЕЗИДЕНТА В. ЗЕЛЕНСЬКОГО В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ(24 лютого 2022 р. – початок 2023 р.) 29

Олексюк О. АНАЛІЗ НАРАТИВІВ У ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКАХ СУЧАСНИХ МЕДІА. 34

Рашидов С.Ф. ОСНОВНІ НАРАТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В АРАБСЬКОМУ СВІТІ 38

Сизоненко Н. М. ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ГРУПИ *РОСІЯНИ* ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022р. (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ») 39

Шульга М.А. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПАТРІОТИЗМ: УКРАЇНСЬКІ КОНТЕКСТИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ 45

Артеменко С.Б., Оніщук І.І. СПЕЦИФІКА МОВНОГО ПИТАННЯ У СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ РИТОРИЦІ ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ СОЦІОЛОГІЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ) . . . 48

Березовська-Чміль О.Б. СУТНІСТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ 51

Бочарова І.В., Краснопольська М.І. КУЛЬТУРНА ПРОПАГАНДА РФ: ПРИНИЖЕННЯ ТА ДЕГУМАНІЗАЦІЯ УКРАЇНЦІВ 55

Васюк Н. О. ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ КРИЗИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 58

Гурицька М. С., Рихлік В. А. ЩО ДУМАЮТЬ ЕВРОПЕЙЦІ ПРО УКРАЇНУ? 60

Королюк Т.О. МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВІЙНАМ В ХХІ СТОЛІТТІ 64

Краснопольська М.І. ПРОПАГАНДА ЯК СКЛАДНИК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ: ТИПИ, МЕТОДИ, СФЕРИ ПОШИРЕННЯ 67

Лисенко Ю.В. МАНІПУЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ 70

Манелюк Ю.М. ІНФОРМАЦІЙНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЯЦІЇ ТА ПРОПАГАНДИ 74

Міщук А.І., Міщук М.Б. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ 79

Науменко О. М. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ 83

Назарчук О. М. СОЦІАЛІСТИЧНИЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛ ТА СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ У ПРОПАГАНДИСТСЬКІЙ БОРОТЬБІ З РОСІЙСЬКОЮ ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ 86

Ніколаєва Т. М. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОЛЕ ВІЙНИ ВОРОГА НА МІЖНАРОДНОМУ ФРОНТІ. 92

Осьмак А.С. НОВІ ФОРМИ ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ АТАКАМ. 96

Піддубний С.А. УЧАСТЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРОТИДІЇ ФЕЙКАМ 99

Погорєлова І.С. ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНУ КУЛЬТУРУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА. 104

Приходько С. М. НОВИЙ ЗМІСТ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 108

Сабадош А.О. ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ 112

Сенько І. МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ 115

Федірко Н.В., Вартанов С.О. МОВНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ . . 119

Чубур Н.В. ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ ЕТАП 123

Гамкрелідзе К. Ю. ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ. 127

Джигун М. І., Лачихіна Г. В. ПРОПАГАНДА ТА КОНТРПРОПАГАНДА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ . 130

Животова К. В. ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ КАМПАНІЇ РФ ЯК СПРОБА ЗІРВАТИ ПОСТАВКИ ЗБРОЇ ВСУ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ З БОКУ УКРАЇНИ. 133

Мельник Н.О. РЕГІОНАЛЬНІ ЗМІ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ. 136

Мисак М. О. ІНТЕГРАТИВНА ФУНКЦІЯ ЦІННОСТІ СВОБОДИ У СВІТЛІ ХРИСТИЯНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ 139

Присяжнюк Т.І. ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ (НА ПРИКЛАДІ ПРОМОВИ В. ПУТІНА ВІД 21.02. 2022 РОКУ). 142

Семененко І. О. СИТУАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ. 145

Olchowski J.

Doktor, kierownik zespołu w Instytucie Europy Środkowej w Lublinie,

adiunkt w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

MITY O ROSYSJKIEJ DEZINFORMACJI

Problem dezinformacji, manipulacji i propagandy, zwłaszcza w kontekście używania ich w charakterze instrumentów realizowania celów politycznych oraz jako narzędzia konfrontacji, długo pozostawał niedoceniany i traktowany jako problem mało istotny w porównaniu z „tradycyjnymi" wyzwaniami bezpieczeństwa, kojarzonymi z geopolityką, zmaganiami militarnymi, gospodarką czy rywalizacją ideologiczną. Wymiar informacyjny uważany był za „dodatkowy" , podobnie zresztą jak kwestie związane z tożsamością narodową i kulturową, kulturą strategiczną oraz uwarunkowaniami cywilizacyjnymi.

Ponadto, kiedy coraz wyraźniej zaczęły się pojawiać sygnały, że Rosja konsekwentnie i systemowo posługuje się dezinformacją i propagandą w celu realizacji swojej strategii, lekceważono je, argumentując, że wszyscy od wieków używają takich narzędzi, Rosja nie jest więc wyjątkiem.

Zarówno przekonanie, że wymiar informacyjny bezpieczeństwa nie ma istotnego znaczenia, jak i to, że rosyjska dezinformacja i propaganda niczym się nie różnią od analogicznych działań innych państw, są przekonaniami fałszywymi.

Mit pierwszy: dezinformacja nie jest niczym nowym

Na obecnym etapie rozwoju ludzkości informacja stała się jednym z najistotniejszych zasobów, towarów i instrumentów. Jednocześnie nastąpiła nadprodukcja informacji, *de facto* przekraczająca możliwości poznawcze człowieka. Tym samym ogromna ilość docierających do nas informacji nie tylko powoduje chaos informacyjny, ale i zwiększa naszą podatność na dezinformację i manipulację – nie jesteśmy bowiem w stanie weryfikować wszystkich danych. Tym łatwiej zatem, posługując się informacją, także fałszywą bądź zmanipulowaną, można wpływać na ludzkie zachowania, indywidualne i zbiorowe. W sposób pośredni lub bezpośredni może się to łączyć z kwestiami bezpieczeństwa, ponieważ obecnie niemal każda

płaszczyzna funkcjonowania państw i ludzkich zbiorowości łączy się z tymi kwestiami. To z kolei prowadzi do swoistego „militaryzowania", tudzież „uzbrajania informacji" – w erze informacyjnej używamy jej jako broni. Informację „uzbraja się" w oparciu o określone mechanizmy i prawidłowości, znane zresztą wszystkim *spin doctorom*, prowadzącym kampanie wyborcze (m.in. odwoływanie się do emocji, które dominują nad racjonalnością, zwłaszcza odpowiednio wzmocnione, np. argumentami o charakterze rasowym, narodowościowym, etnicznym, religijnym czy historycznym). Nie jest to zjawisko nowe. Informacja i dezinformacja wykorzystywane były od wieków w konfrontacji politycznej, dyplomatycznej i militarnej. Dopiero jednak gwałtowny rozwój techniczny w dziedzinie masowej komunikacji, mający miejsce w XXI wieku, sprawił, że informacyjny wymiar bezpieczeństwa przestał być uzupełnieniem i „dodatkiem" do działań politycznych, dyplomatycznych czy wojskowych, a stał się autonomiczną dziedziną, wykorzystywaną do realizacji celów strategicznych – analogicznie jak sfera informacyjna stała się jednym z głównych czynników, determinujących kierunki naszego rozwoju cywilizacyjnego. Pojawiła się zatem w tym zakresie swoista „nowa jakość", tj. ilościowemu wzrostowi towarzyszą zmiany o charakterze jakościowym, generując w efekcie nową kategorię wyzwań i zagrożeń. I trzeba przy tym zaznaczyć, że wymiar informacyjny bezpieczeństwa trudno analizować w oderwaniu od pozostałych wymiarów, ponieważ uzupełniają się one nawzajem i są wobec siebie komplementarne.

Mit drugi: wszyscy posługują się dezinformacją i propagandą, nie tylko Rosja

Do pewnego stopnia z taką tezą można się zgodzić. Jednak jedynie Rosja podniosła dezinformację do rangi sztuki (strategicznej). Zewnętrznie celem tych działań jest osłabianie integralności i spójności Zachodu oraz utrzymywanie/odzyskiwanie wpływów na „swoim" obszarze. Wewnętrznie służy to konsolidacji społeczeństwa wokół władzy, zwłaszcza poprzez kreowanie dychotomii „my" kontra „oni". Specyfika rosyjskiej dezinformacji wynika z kilku uwarunkowań. Po pierwsze, państwa autorytarne dążą do kontrolowania sfery

informacyjnej. Brak wolności słowa, a więc i brak opinii publicznej, z którą należałoby się liczyć, oraz możliwość generowania i promowania jednolitego przekazu (narracji) dają przewagę nad państwami demokratycznymi, *ex definitione* dopuszczającymi wielość i kakofonię opinii. Po drugie, historyczne uwarunkowania wpłynęły na kształt kultury strategicznej Rosji, której ważnym elementem jest tradycja tzw. „dwójmyślenia" i akceptacji nie tylko oficjalnej narracji, ale i kłamstwa oraz manipulacji – co jest nie tyle „winą" rosyjskiego społeczeństwa, ile wynika z charakteru rosyjskiej tożsamości narodowej i państwowej oraz kształtu modelu sprawowania władzy – niezmiennego w swej naturze od stuleci. Jedną z cech charakterystycznych rosyjskiej kultury strategicznej jest również syndrom „oblężonej twierdzy" i permanentnego konfliktu – Rosja jest nieustannie „na wojnie". Co także ważne, kultura strategiczna Rosji w dużym stopniu odwołuje się do mitów oraz do myślenia w kategoriach ideologicznych raczej niż racjonalnych.

Po trzecie, z punktu widzenia Rosji jej głównym oponentem jest Zachód i jego instytucje (zwłaszcza UE i NATO). W kontekście „twardego" potencjału (ekonomicznego, militarnego) Rosja znacznie Zachodowi ustępuje. Stąd aktywizacja działań w sferze informacyjnej. Tu Zachód jest wyraźnie słabszy, co wynika z natury demokracji liberalnej, tj. jej otwartości, pluralizmu opinii i rozdrobnienia medialnego, co pozwala na dość łatwe penetrowanie z zewnątrz.

Po czwarte, Rosja ma ogromne, kilkusetletnie doświadczenie w zakresie prowadzenia „operacji informacyjnych", stosowania „środków aktywnych" oraz realizowania polityki *divide et impera*. Zasadniczym ich celem jest skłonienie przeciwnika do zachowań i działań pożądanych z punktu widzenia Rosji (wcześniej ZSRR).

Rosja nie jest zatem tylko jednym z wielu podmiotów, które posługiwały się i posługują dezinformacją, dywersją, operacjami wpływu, propagandą itp. do realizacji swoich celów. Dla Rosji to instrumentarium jest fundamentem i spoiwem dla innych działań („kinetycznych") – zasadniczo odróżnia to więc Rosję od innych państw.

Бульбенюк С.С.
кандидат політичних наук, доцент
доцент кафедри політичних технологій,
Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана

THE POLICY OF HISTORICAL MEMORY AS A SOFT POWER OF THE STATE AND AN EFFECTIVE TOOL FOR COUNTERING ENEMY PROPOGANDA

The study of historical memory is a susceptible topic for post-communist countries because they are still in the process of democratic development. After all, it concerns several issues, narratives, worldviews, and public debates. In the context of Russia's full-scale aggression against Ukraine, the discourse of historical memory is of particular importance. In our opinion, a consistent and systematic policy of historical memory should become a powerful manifestation of the soft power of the Ukrainian state. Therefore, we will attempt to describe briefly the main directions for creating such a coherent policy.

The studies of historical memory have occupied a special place in Ukraine because, according to the author, the domestic discourse of historical memory remains ambivalent. First of all, at the level of discussion on the policy of de-communization as a component of historical memory.

On the one hand, the processes of de-communization are declared to be completed. For example, the director of the Ukrainian Institute of National Memory, Volodymyr Vyatrovych, in 2011-2019, claimed that Ukrainian de-communization was finalized in February 2018. «De-communization in the context of depriving the symbols of the totalitarian regime is virtually completed. We have renamed about a thousand settlements. That's almost all. I say that almost because 9 or 10 unobvious communist names appeared after the renaming, nevertheless they fall under the law on de-communization», – he said [1]. However, it can be argued that the process of decommunization continues even in the face of a great war.

It is worth recalling the words of the current Director of the Institute that historical memory plays an important role in resisting aggressive influences. These words were spoken at the Kyiv Security Forum in September 2021 [2]. the importance and special ideological significance of these processes for the public consciousness of most domestic scientists are undeniable. In addition, at the level of some ordinary Ukrainian citizens, de-communization as a component of the policy of historical memory is still «terra incognita» – incomprehensible and unnecessary. The systematic nature of the policy of historical memory is intended, among other things, to help actualize the understanding of the importance of the processes of de-communization and rethinking of the communist heritage at the level of mass consciousness. Otherwise, at a certain stage, we may face resistance from a part of Ukrainian society to systemic change. On the other hand, such citizens are the target of propaganda influences from the aggressor state.

Drawing on the experience of the difficulties of political development in Central and Eastern Europe over the past three decades, it is reasonable to pay special attention to the continuity of the politics of historical memory. On the basis of the analysis of attempts at political revisions in Poland and Hungary, E. Jasny have formulated the following concepts «Democratic backsliding». «Democratic backsliding - the decline in a state's democratic norms and institutions, often a subtle and insidious process», - the author wrote [3, p. 10]. In our opinion, the policy of historical memory can become such a safeguard in Ukraine during the «hot phase» of the war and in the postwar period of reconstruction.

So what is the point of historical memory in general and the policy of de-communization in particular? In our opinion, one of the indicators of the completion of the processes of de-communization and rethinking of its communist past, overcoming the postcolonial and post-autocratic syndromes of modernization is the formation of the worldview of mature democratic citizenship. Mature democratic citizenship is not only the transition from electoral democracy to procedural democracy but also the achievement of a public agreement on the basic narratives of national history. As trivial as it may

sound, historical memory and its political components are, first of all, not about the past or even the present, but it is about the future.

As V. Haponenko notes, «at the same time, the post-totalitarian nature of Ukrainian society and the prevalence of state paternalism in the structure of political consciousness determines the specifics of civic activity» [4, p. 85]. That is why, in our opinion, one of the priorities of the policy of historical memory today is political and historical education of citizens as an effective tool for the formation of a developed activist-type political culture. Moreover, political and historical education means not only the formation of academic knowledge, but also certain "soft skills," such as critical thinking, skills of orientation in a huge information flow and media literacy, and the ability to make decisions independently.

REFERENCES

1. В'ятрович: в Україні декомунізація фактично завершена. *Радіо Свобода*. 10 лютого 2018. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news/29032010.html (дата звернення: 12.02.2023)

2. Історична пам'ять має важливе значення для безпеки – Дробович. Укрінформ. 25.09.2021. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3321896-istoricna-pamat-mae-vazlive-znacenna-dla-bezpeki-drobovic.html (дата звернення: 12.02.2023)

3. Jasny E. (2023). Democratic backsliding — The decline in a state's democratic norms and institutions, often a subtle and insidious process. Harvard Model Congress. Europe 2023. URL: https://static1.squarespace.com/static/612fdeb8ae0c5815484a61c9/t/63d4a3108b87803e0582195d/1674879760203/R3_INT_EU_Jasny_Backsliding_HMCE2023.pdf (дата звернення: 16.02.2023)

4. Гапоненко В. Громадянська активність як чинник демократизації сучасної політичної системи в Україні. Evropsky Politicky a Pravni Diskurz. European Political and Law Discourse. 2019. Volume 6. Issue 1. С. 82-86. http://projects.dune-hd.com/bitstream/handle/2010/35201/%D0%B5ppd_2019_6_1_82.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 15.02.2023)

Бажан О. Г.
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту історії України НАН України

ВХОДЖЕННЯ КРИМУ ДО СКЛАДУ УРСР: ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ

Передача Кримської області зі складу Російської Федерації до складу Української РСР на підставі указу президії Верховної Ради СРСР від 19 лютого 1954 року викликало потребу у партійного керівництва України провести своєрідний аудит показників економічної діяльності та оцінити соціокультурний потенціал Кримського півострова. Ретельне «знайомство» з реальним станом справ у Кримській області за допомогою «інформацій», «доповідних записок» з боку ЦК КПУ та Ради міністрів УРСР тривало упродовж першого кварталу 1954 року. Аналіз статистичних даних діяльності підприємств у сільському господарстві та в промисловості Криму на початок 1954 року засвідчив складну економічну ситуацію на півострові, обумовлену перш за все наслідками Другої світової війни. Негаразди спостерігалися і в розвитку овочівництва на півострові. Вкрай повільно у післявоєнні роки на півострові розвивалося тютюнництво. Низька врожайність тютюну пояснювалася відсутністю необхідної виробничо-технічної бази та нестачею робочих рук. Гострою проблемою для Криму залишалися питання зрошення та водопостачання колгоспних селищ та тваринницьких ферм. Не мала успіху післявоєнна трудова міграція в Криму. У скрутному становищі перебувало санаторно-курортне господарство Кримської області. Повсюди на півострові потребували відновлення загальнокурортні лікувальні установи: грязеводолікарні, поліклініки, дієтїдальні, пансіонати, пляжі та лікувально-спортивні

споруди. Нерозв'язаними питаннями для курортних міст та селищ залишалися відсутність центральних каналізаційних мереж, споруд для утилізації відходів, погана забезпеченість водою. Труднощі спостерігалися і в системі охорони здоров'я на півострові. У післявоєнний період у Криму не було збудовано жодної лікувальної установи. Мережа лікувально-профілактичних та дитячих закладів виявилася нездатною забезпечувати потреби населення, яке щорічно збільшувалося за рахунок трудової міграції [1, ф.1, спр. 3672, арк. 5-29]. 26 липня 1954 р. було прийнято постанову Ради міністрів СРСР «Про заходи по дальшому розвитку сільського господарства, міст і куротів Кримської області Української РСР». Ухвалений найвищим органом виконавчої влади Радянського Союзу правовий акт являв собою масштабну програму дій керівництва України по забезпеченню економічного зростання Криму. На виконання постанови РМ СРСР від 26 липня 1954 р., Рада міністрів УРСР та ЦК КПУ 26 серпня 1954 р. ухвалили спільну постанову з аналогічною назвою. У розпорядчій частині документу йшлося про затвердження плану закладки садів, ягідників і виноградників на 1955-1958 роки по колгоспах і радгоспах в розмірі: садів -10960, ягідників - 890 і виноградників – 13230 гектарів. З метою подальшого розвитку садівництва та виноградарства на півострові упродовж 1955–1958 років планувалося завершити проектні завдання на будівництво в Кримській області споруд, які б забезпечили регулювання русел і стоку рік Альми, Качі, Бельбека і рік Алуштинського району, здійснити роботи по бурінню 110 артезіанських свердловин [1, оп. 6, спр. 2133, арк. 21-36].

Упродовж 1955-1957 років мали стати до ладу: пивоварний завод з цехом безалкогольних напоїв у м. Ялта; заводи первинного виноробства у Старому Криму, селищі Нижньогірський, рибзаводи у селищах Єнікале, Камиш-Бурун, Ликовка, Чорноморка, Золотовка, містах Феодосія та Євпаторія, на косі Тузла. Курортно-рекреаційне господарство Кримської області згідно реалізації постанови уряду УРСР мало поповнитися новими водолікарнями в

Ялті, Сімеїзі, Євпаторії, курортними поліклініками в Алушті, Феодосії, сел. Місхор, новітніми санаторіями у Ялті, Місхорі, Лівадії, Форосі.

Одночасно з виробленням дієвих заходів по забезпеченню швидкого економічного піднесення всіх галузей виробництва Кримської області керівництво УРСР переймалося культурологічними аспектами входження півострова до України. Крім ідеологічної підготовки кримчан до адміністративно-територіальних змін через лекційну пропаганду, публікацію української тематики на сторінках місцевої преси, передбачалося у середині 1950-х років: наситити книготорговельну мережу Кримської області книжковою продукцією республіканських видань на 1 млн. крб.; направити на гастролі Харківський театр опери і балету, Одеський театр музичної комедії, Державний Український хор, Державну капелу бандуристів УРСР, ансамбль танцю УРСР, Буковинський народний хор, Закарпатський хор, Квартет баяністів; провести екскурсії учителів Кримської області до столиці УРСР. Відділ пропаганди та агітації ЦК КПУ опікувався проведенням підписки на українські періодичні видання, переймався добором редактора та диктора для Кримської обласної редакції радіоінформації, спроможних забезпечити дублювання «останніх новин» на українській мові.

Упродовж 1955-1956 років на засіданнях президії ЦК Компартії України неодноразово розглядалися питання пов'язані з виданням українською мовою органу Кримського обкому КПУ газети «Радянський Крим», переходом кримського обласного книжкового видавництва на випуск масової літератури українською мовою, створенням у м. Сімферополі українського театру музичної комедії, організацією відділення української мови та літератури в Кримському педагогічному інституті. Передача Криму Україні, на думку вищого політичного керівництва республіки, неодмінно повинна була позначитися і на топоніміці регіону. 5 вересня 1955 року президія ЦК Компартії України

приймає постанову «Про перейменування деяких населених пунктів Кримської області» [1, ф.1, оп. 52, спр. 5822, арк. 47].

Часто-густо ініціативу в «українізації» регіону перебирав на себе Кримський обком КПУ. В серпні 1954 року бюро обкому прийняло рішення про введення з 1955 року навчання української мови та літератури в школах Кримської області. Попри дискусії у владних кабінетах про темпи впровадження у шкільну освіту української мови в Криму, процес переведення шкіл області на навчальний план шкіл України мав позитивну динаміку. Якщо в 1955/56 навчальному році українська мова вивчалася у 38 класах 24 шкіл 619 учнями, то в 1957 р. за навчальним планом шкіл УРСР працювало 115 класів 70 шкіл з кількістю **2383** учнів.

Поштовхом до згортання «м'якої українізації» в освітянській сфері послужило прийняття Верховною Радою УРСР у квітні 1959 р. Закону «Про зміцнення зв'язку школи із життям і подальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР», який надавав право батькам вибирати своїм дітям мову навчання. За таких обставин кількість школярів, які вивчали українську мову почала зменшуватися.

Таким чином, Кримська область, яка на початку 1950-х років переживала економічний занепад та стагнацію, після входження до складу УРСР, за 15-річний термін змогла перетворитися на передовий регіон курортного господарства та масового туризму в СРСР. Відродження народного господарства, значні успіхи в аграрному секторі та в промисловості на півострові в другій половині 1950-1970-х років значною мірою забезпечувалися затраченими ресурсами України та її народу.

Список використаної літератури

1. Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки.

Бевз Т. А.
доктор історичних наук, професор,
головний науковий співробітник
Інституту політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф Кураса НАН України

ВІЙНА ЗА ІДЕНТИЧНІСТЬ. СИЛА ОПІРНОСТІ КУЛЬТУРИ

«Війна за ідентичність. Сила опірності культури». Під такою назвою пройшла виставка, основну частину якої становлять матеріали, зібрані під час експедицій деокупованими територіями та тими, що постраждали від російських обстрілів. Вони свідчать про руйнування, але водночас про спротив українців [1]. Акцентуючи увагу на слові «опір», зазначу, «опір» досить вдало пояснює, як українці чинять опір російській агресії. Автор книги «Пострадянське як постколоніальне. Нова парадигма розуміння конституційної динаміки в колишній радянській імперії» Вілл Партлетт на питання: «Чому війну в Україні так важко зупинити? пояснював, що «справжньою причиною вторгнення Росії є особлива позиція, яку Україна займає в російській постімперській політиці ідентичності» [2]. Аналізуючи повномасштабну війну вчений зазначив, що опір України – це утвердження своєї незалежної постколоніальної ідентичності та бажання відірватися від Росії, тоді як вторгнення Росії є відчайдушною спробою зберегти свою імперську ідентичність як лідера «русского мира» [2]. І війна лише ще більше радикалізує ці ідентичності. Йдеться про війну ідентичностей. «Ми» і Вони» належимо до різних цивілізацій, до різних ідентичностей та поділяємо різні цінності.

Тривала пропагандистська та інформаційна війна передувала повномасштабній війні РФ проти України і продовжує діяти в умовах війни. Серед найбільш критичних виступів та публікацій, спрямованих на знищення

української ідентичності, української державності та української нації були: виступ В. путіна 2008 р., стаття В. путіна «Про історичну єдність росіян та українців» (2021) та стаття Т. Сергейцева «Що росія має зробити з Україною?» (3 квітня 2022 р.), яка була розміщена на офіційному сайт російського державного міжнародного інформаційного агентства «РИА Новости».

Зарубіжні політики та експерти зазначали, що риторика з боку представників РФ «намагається стерти саму ідею української ідентичності, і змальовує український народ в найгірших термінах» [3] (постійний представник США при ОБСЄ Майкл Карпентер), а намагання окупантів знищити українську мову, руйнування культурних центрів, пам'ятників та бібліотек – це «не супутня шкода у війні проти України: це ціль» [4] (американська журналістка Барбара Демік).

«Денацифікація» була визначена Росією як головна мета так званої «спецоперації», а насправді повномасштабної війни. Чинники культури і мови як справжні причини війни в Україні були спрямовані на знищення українців як національної спільноти з її автентичною культурою, історією, світоглядом. Є усі підстави твердити, що це війна проти національної ідентичності українців, метою якої є не лише захопити українську державу, територію, землю, а й знищити мову, історію, культуру. Адже мова, історія та культура є ключовими маркерами ідентичності. А ще – стійкість українського народу. Тому що, «це стійкий народ, який, незважаючи на варварство та насильство, ніколи не втратить самосвідомості – своєї ідентичності. Україна витримає» [5]. Українці довели, що вони стресостійка нація. Стійкість українців у війні з РФ надихає увесь світ.

«Стійкість» характеризує український народ. Стійкість – це феномен українців. Поняття «стійкість» було зафіксовану у низці законодавчих документів, зокрема, у «Стратегії національної безпеки України» (2020), Указі Президента України «Про запровадження

національної системи стійкості» (2021). Однак розуміння «стійкості», зафіксоване у названих документах стосувалося мирного часу. В умовах війни значення «стійкості» набуло нових сенсів. У Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» зафіксовано, що «громадянська стійкість – здатність особи виявляти свою національну та громадянську ідентичність у повсякденному житті і в умовах негативних зовнішніх впливів» [6]. Досвід, який отримала Україна має бути зафіксований у стратегії держави.

Стійкість проявляється у 1) спільній меті – закінчення війни; 2) вірі у Перемогу, понад те, вектор налаштованості на перемогу незмінний; 3) системі цінностей, яка спрямована на виживання, а не на руйнування (81% українців зазначили, що найбільша цінність для них – життя, 79% – гідність); 4) потужна мережа підтримки у спільноті; 5) довірі до влади; 6) повазі до своєї культури та культури інших; 6) у вмінні впоратися з життєвими викликами (в умовах війни українці навчаються, шукають нові шляхи підтримки власного бізнесу, будують плани) 7) українці відмовляються від російської на користь української мови як символу опору; 8) демократичності та свободі. Подальший розвиток демократії – важливий фактор у формулі стійкості. Під час візиту до України Президент США Джо Байден заявив: «українці проявили себе так, як дуже мало народів проявляли себе будь-коли у своєму захисті. І вони допомогли нам осягнути значення демократії» [7].

Говорячи про стійкість та ідентичність українського народу, хочу торкнутися питання про транзит пам’яті: як формуються символи та передаються сенси. Усі ми добре пам’ятаємо шафку, яка дивом залишилася висіти на стіні зруйнованої бомбою багатоповерхівки на Київщині та ще більший подив викликав керамічний півник, який уцілів і непорушно стояв там, де залишили його господарі, попри влучання російських снарядів. А кішка Глорія з Бородянки до моменту порятунку

місяць просиділа у руїнах обстріляного будинку на сьомому поверсі[8]. Керамічний півник *перетворився на символ незламності та підштовхнув колекціонерів зацікавитися українською керамікою.* А ще котик, керамічний півник та шафка стали героями книги Олександра Михеди «Котик. Півник. Шафка».

Зазначу, історія пишеться сьогодні. І у цьому контексті хочу назвати ще одну книгу з досить промовистою назвою – «Незламні». Про мудрість і незламність української жінки, до якої увійшли історії 30 жінок-військових, бізнесвумен, волонтерів, медиків – книга про українок сучасності, що надихають своєю силою, стійкістю, героїзмом.

Війна за ідентичність, утвердження ідентичності та стійкість українського народу в умовах війни проявляється досить різноманітно і багатогранно. Наприклад, спільнота та організація Ukraïner, як вони себе називають, з 2016 р. досліджує Україну та український контекст, розповідає історії самим українцям, а також транслює їх у світ, перекладаючи десятками мов. З початком війни з'явилася рубрика «Україна чинить опір». Про «Хоробрі міста, що чинять опір», після їх звільнення знято низку фільмів: «Як Херсон чинив опір «Опір Вовчанська. Як наші вийшли на кордон РФ» [9]. Кожен фільм – це непрості історії. Під час окупації в Херсоні активно діяв рух спротиву «Жовта стрічка».

Підсумовуючи зазначу, український народ шокував світ своєю стійкістю, мужністю та відданістю демократії та свободі, а також своєю здатністю протистояти ворогу. Війна активізувала, консолідувала та прискорила утвердження громадянської ідентичності.

Список використаної літератури

1. Катаєва М. Боротьба за ідентичність: у столиці демонструють артефакти сучасної війни. 21.11.2022. URL: https://vechirniy.kyiv.ua/news/74630/

2. Partlett Will. Why the war in Ukraine is so hard to stop. https://pursuit.unimelb.edu.au/articles/why-the-war-in-ukraine-is-so-hard-to-stop

3. Дегуманізація цілої нації. Постпред США в ОБСЄ пояснив причину звірств армії РФ в Україні. 06.05.2022. URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/degumanizatsiya-tseloy-natsii-postpred-ssha-1651809307.html

4. Кремінь Т. Ми змусили світ замислитись про власні сенси мови та ідентичності. 13.01.2023. URL: https://lb.ua/blog/taras_kremin/542456_mi_zmusili_svit_zamislitis_pro.html

5. Aandahl Nicole Breland. The Struggle for Ukrainian Self-Determination and Identity. 02.03.2022. URL: https://www.csis.org/analysis/struggle-ukrainian-self-determination-and-identity

6. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text

7. Лозовенко Т. Байден у Києві: Українці проявили себе, нам допомогли осягнути значення демократії. 20.02.2022. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2023/02/20/7390110

8. «Транзит пам’яті: як формуються символи та передаються сенси» – зустріч у просторі виставки «Війна за ідентичність. Сила опірності культури». URL:

https://www.prostir.ua/?news=tranzyt-pamyati-yak-formuyutsya-symvoly-ta-peredayutsya-sensy-zustrich-u-prostori-vystavky-vijna-za-identychnist-syla-opirnosti-kultury

9. Україна чинить опір. Хоробрі міста, що чинять опір. URL: https://ukrainer.net/thread/viyna/opir-ukrain

Задунайський В.В.
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії,
Український католицький університет

КОЗАЦЬКИЙ ФАКТОР НА ІДЕОЛОГІЧНОМУ ФРОНТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Український народ жертовно боронить Батьківщину від російської збройної навали на усіх фронтах. Одним із яких є ідеологічний, на якому ворог розпочав невпинний пропагандистський наступ задовго до 2014 р., але його пік припав на період напередодні та під час повномасштабного вторгнення російських військ на суверенну територію України в 2022 р. У такий спосіб противник планував суттєво підірвати відпорність української нації, щоб прискорити її упокорення та знищення.

Одним із важливих інструментів ворожої пропаганди став козацький фактор. Причиною цього є те, що не лише в історичній пам'яті українського народу та підмурівках його національної ідентичності, але й в основах внутрішньої української пропаганди (до речі, недостатньої в цьому напрямку) завжди використовується героїка козацького минулого. Найпоказовішим свідченням цього є й ключова настанова нашого державного гімну – «**Докажем, що ми браття козацького роду!**».

Тому ворожа пропаганда прагнула спаплюжити українські ідеологічні підвалини, пов'язані з козацькою спадщиною, та зруйнувати український козацький рух. Для цього застосовували технології розколу патріотичного українського козацького руху [1, с. 75-76]. Мало місце й штучне применшення ролі українських козаків в історії країни. Все це мусило відвернути молодь від козацької тематики та послабити зацікавлення нею з боку державних і громадських структур.

Ще більш важливим для противника стало намагання використати козацьку тематику під час пропагування «русского міра». При цьому йдеться не тільки про

терени тимчасово окупованих районів України, але й територію Росії (для російського споживача). Тут використання козацької тематики орієнтувалося на підкреслення того, що начебто лише в Росії існує повноцінне козацьке відродження. Показовим свідченням чого мали бути факти утворення та державної підтримки (у тому числі фінансування) реєстрових козацьких структур, а квінтесенцією аргументації мало було патронування кремлем Всеросійського козацького товариства (ВКТ). Тому на тимчасово окупованих теренах України проводилися псевдо-козацькі зібрання, від імені яких досвідчені пропагандисти-колабораціоністи з Росією виголошували різноманітні заяви на підтримку російських окупантів та «приєднували» псевдо-козаків до ВКТ.

Такі дії ворожої пропаганди викликали активний спротив з української сторони. В першу чергу відзначу вдалі журналістські розслідування змісту і наслідків дій відомих «козацьких» колабораціоністів з Росією [5]. Досить важливими стали й заходи «Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки», зокрема, міжнародний круглий стіл «Російсько-українська війна та козацтво» (05.09.2022) [2]. У цьому ж напрямку спрацював і міжнародний круглий стіл на тему «Пропаганда у війнах Росії на Кавказі та в Україні» (16.02.2023) [3]. І тут теж ключову роль відіграв Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, партнером якого стала Експертна група з дослідження та застосування козацького фактору в сучасній російсько-українській війн. Чіткий аналіз змісту ворожої пропаганди та руйнування її основ є дуже важливим наслідком подібних контрпропагандистських дій України.

Важливу роль у боротьбі з ворожою пропагандою відіграли й заходи ініційовані українським науковим середовищем. Окремо відзначу міжнародний науково-інформаційний круглий стіл «Козацький фактор» у сучасній російсько-українській війні й досвід XX ст.» (10.06.2022. на базі Українського католицького університету) [4]. Науковий аналіз та пропозиції фахівців мають посприяти руйнуванню підвалин ворожої пропаганди.

Підкреслю й слушність використання козацької тематики для посилення мотивації та психологічної відпорності воїнів-захисників України, бо козак-

воїн є уособленням ідеалу українського воїна-захисника, який водночас є й символом вільної людини.. Такі дії посилюють бійців Сил оборони України та допомагають їм давати відсіч ворогу на всіх фронтах російсько-української війни.

Отже, козацький фактор використовується російською пропагандою на ідеологічному фронті російсько-української війни для руйнування основ української національної ідентичності та пропагування «русского міра». Українські журналісти і науковці за підтримки міжнародної наукової громадськості дають належну відсіч ворожій пропаганді та мають посилити використання козацького фактору для прискорення перемоги в російсько-українській війні.

Список використаної літератури

1. Задунайський В. Використання Росією «козацького фактора» в протистоянні з Україною (1991–2021 рр.) // Матеріали міжнародного науково-інформаційного круглого столу «“КОЗАЦЬКИЙ ФАКТОР” у сучасній російсько-українській війні й досвід XX ст.» (Український католицький університет 10 червня 2022 р.). Львів, 2023. С. 71-82.

2. Круглий стіл: «Російсько-українська війна та козацтво». URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3563010-rosijskoukrainska-vijna-ta-kozactvo.html (дата звернення: 15.02.2023).

3. Круглий стіл на тему: «Пропаганда у війнах росії на Кавказі та в Україні». URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3669434-propaganda-u-vijnah-rosii-na-kavkazi-ta-v-ukraini.html (дата звернення: 18.02.2023).

4. Міжнародний науково-інформаційний круглий стіл «Козацький фактор» у сучасній російсько-українській війні й досвід XX ст.». URL: https://humaniora.ucu.edu.ua/events/kruglyj-stil-kozatskyj-faktor-u-suchasnij-rosijsko-ukrayinskij-vijni-j-dosvid-hh-st/ (дата звернення: 18.02.2023).

5. Хорольська В., Запорізькі козаки на окупованих територіях служать режиму путіна. URL: https://www.youtube.com/watch?v=9M6KKQ5mnf0&t=8s (дата звернення: 06.11.2022).

Зайцева З. І.
Доктор історичних наук, професор,
професор кафедри політичних технологій,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРАКТИКИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Цифрові комунікаційні технології трансформують всі аспекти функціонування сучасних суспільств, зокрема і простір політичних відносин, одночасно генеруючи виклики та загрози, частина яких пов'язана з циклом циркуляції дезінформації. На сьогодні в ЄС задокументовано зв'язок між дезінформацією та тероризмом, збройною агресією, екстремізмом, расовою ненавистю, насильницькими злочинами проти вразливих груп і меншин, якістю виборчих процесів, дестабілізацією демократії. Інструменти та методи дезінформації неперервно вдосконалюються, підвищуючи таким чином імовірність ризиків для стабільного функціонування політичних систем держав-членів ЄС. Сучасний характер дезінформації має всі ознаки динамічного процесу: вона стає менш помітною, але більш агресивною щодо цільової аудиторії; вона все частіше генерується автоматично за допомогою технологій штучного інтелекту, що робить її менш помітною для модераторів інформаційного контенту; її трафік посилюється алгоритмами, що розосереджують повідомлення по численних платформах та зашифрованих каналах; вона дедалі частіше поширюється згори до низу на платформах, що не дотримуються європейських стандартів. Сукупність наведених ознак вказує на те, дезінформація як явище та як формат політики окремих держав, насамперед росії та Китаю, потребувала політичної реакції ЄС, інформаційний простір якого є мішенню для застосування дезінформаційних технологій.

В Європейському Союзі, відповідно до функціонуючої моделі прав людини, сформована низка дієвих інструментів, спрямованих на організацію протидії дезінформації. По-перше, це Кодекс практик щодо дезінформації

[10], який є інструментом Єврокомісії, що має 44 зобов'язання та 128 конкретних заходів, спрямованих на забезпечення прозорості і підзвітності Інтернет-платформ та соціальних мереж щодо дезінформації. По-друге, Європейський план дій щодо демократії (2020) [3], який був розроблений з метою забезпечення розширення політичних можливостей громадян та сприяння функціонуванню стійких демократій в державах-членах ЄС, актуалізував необхідність сприяння вільним і чесним виборам, посилення свободи ЗМІ та протидії дезінформації. По-третє, Закон про цифрові послуги [4] та Закон про цифрові ринки [5] спрямовані на створення безпечного цифрового простору, в якому права всіх користувачів онлайн-платформ захищені шляхом організації демократичного нагляду, спрямованого на мінімізацію онлайн-ризиків, зґенерованих дезінформацією. По-четверте, ініційований Європейський Закон про свободу медіа доповнить законодавчу базу ЄС конкретними заходами для захисту свободи медіа та плюралізму, спільними стандартами прозорості, плюралізму та незалежності [6]. За допомогою ухвалення даного закону Єврокомісія має намір запропонувати ретельно вивірений механізм, що доповнить функціонуючі національні медіа системи в їх протидії дезінформаційними впливам. По-п'яте, Європейська декларація про цифрові права та принципи [7], що була першою в світі, запропонувала орієнтований на громадян підхід до цифровізації, декларуючи залучення, участь, розширення можливостей вибору, безпеку та сталість як основні цінності цифрового середовища, що здатні протидіяти дезінформації.

Одним з найбільш виразних аспектів застосування системи інструментів у протидії дезінформації в ЄС є діяльність East Strategic Communication Task Force (ESCTF) та функціонування веб-сайту EUvDisinfo.eu, що розгортаються за чотирма напрямами в організації протидії дезінформації: (1) формування обізнаності суспільства про поточну ситуацію; (2) розвиток стійкості до дезінформаційних наративів; (3) зрив дезінформаційних кампаній та регулювання дезінформаційних потоків; (4) застосування методів зовнішньої політики.

Наголосимо, що російська дезінформаційна кампанія є найважливішим об’єктом політичних практик ЄС в його протидії дезінформації. Важливо, що в Об’єднанні пов’язують початок агресивної дезінформації з боку росії, спрямованої на формування виправдання військової агресії проти України як на рівні громадської думки, так і в середовищі політичних еліт держав світу, з часом незаконної анексії Кримського півострова в 2014 р. [2]. За даними EUvsDisinfo, російська стратегія дезінформації, навіть після вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. заперечувала війну, виправдовувала військові злочини та звинувачувала Україну у використанні біологічної зброї [9]. Після переміщення мільйонів українських біженців до Польщі росія використовувала локальні медіа для публікації дезінформації про біженців та їх зв’язок із зростанням злочинності в польських містечках. Але, Європейською обсерваторією цифрових медіа (EDMO) було встановлено, що облікові записи створювалися на електронні адреси з російським доменом [1]. В Україні російська дезінформаційна машина дискредитувала територіальну оборону, поширюючи в соціальних мережах неправдиві історії про надмірні зарплати бійців територіальної оборони на Західній Україні [8].

Отже, на сьогодні сформована базова система інструментів протидії дезінформації в ЄС, яка розвиватиметься відповідно до викликів та загроз, що створюватимуться в умовах геополітичної турбулентності, посилених російсько-українською війною.

Список використаних джерел

1. EDMO. Ukrainian refugees and disinformation: situation in Poland, Hungary, Slovakia and Romania. 5 April 2022. URL: https://edmo.eu/2022/04/05/ukrainian-refugees-and-disinformation-situation-in-polandhungary-slovakia-and-romania/

2. EEAS. Disinformation About Russia’s invasion of Ukraine - Debunking Seven Myths spread by Russia. 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/china/disinformation-about-russias-invasion-ukraine-debunking-seven-myths-spread-russia_en?s=166

3. European Commission. On the European democracy action plan. Brussels, 3.12.2020 COM(2020) 790 final. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0790&from=EN

4. European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Single Market For Digital Services (Digital Services Act) and amending Directive 2000/31/EC. Brussels, 15.12.2020 COM(2020) 825 final. 2020/0361 (COD). URL:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0825&from=en

5. European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on contestable and fair markets in the digital sector (Digital Markets Act). Brussels, 15.12.2020 COM(2020) 842 final. 2020/0374 (COD). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0842&from=en

6. European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Common Framework for Media Services in the Internal Market (European Media Freedom Act) and Amending Directive 2010/13/EU. Brussels, 16.9.2022 COM(2022) 457 final. 2022/0277 (COD). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0457&from=EN

7. European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade. Brussels, 26.1.2022 COM(2022) 28 final. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/declaration-european-digital-rights-and-principles

8. EUvsDisinfo. What to expect from Russia on the information war front? 19 May 2022. URL: https://euvsdisinfo.eu/what-to-expect-from-russia-on-the-information-war-front/?highlight=%22local%22

9. EUvsDisinfo. Russian aggression and disinformation in Ukraine. 24 March 2022. URL: https://euvsdisinfo.eu/russian-aggression-and-disinformation-in-ukraine/

10. The Strengthened Code of Practice on Disinformation 2022. URL: https://disinfocode.eu/wp-content/uploads/2023/01/The-Strengthened-Code-of-Practice-on-Disinformation-2022.pdf

Кармазіна М. С.
доктор політичних наук, професор,
головний науковий співробітник,
Інститут політичних і етно-національних досліджень
імені І. Ф Кураса НАН України

«МИ»: АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ДИСКУРСУ ПРЕЗИДЕНТА В. ЗЕЛЕНСЬКОГО В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ(24 лютого 2022 р. – початок 2023 р.)

Повномасштабне російське вторгнення в Україну ***актуалізувало*** дослідження діяльності в державі інституту президентства та, відповідно – персони українського Президента як глави держави, гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України (відповідно до ст.102 та 106 Конституції України). З урахуванням цієї обставини, на окрему увагу, з-поміж іншого, заслуговує, за моїм переконанням, аналіз особливостей національно-патріотичного дискурсу Президента України, дослідження якого я, зокрема, проводила, аналізуючи тексти промов В. Зеленського, виголошені ним у період з 24 лютого 2022 р. до вчора – до 20 лютого 2023 р. включно). За моїми підрахунками, за вказаний період (тобто за 362 дні війни) Президент виголосив 574 промови чи звернення, тексти яких оприлюднені Офіційним інтернет-представництвом Президента України – https://www.president.gov.ua/). Ці понад пів тисячі текстів стали ***джерельно-емпіричною базою мого дослідження***.

Уже 24 лютого Президент сформулював наше національне завдання, зауваживши, що «ми чуємо… не просто вибухи ракет, бої, гул авіації. Це звук нової залізної завіси, яка опускається й закриває Росію від цивілізованого світу» і «наше національне завдання – щоб ця завіса проходила не по нашій українській території, а вдома у росіян». У цій президентській настанові звертають на себе увагу два моменти. Перший – це

констатація деградації так званої Російської Федерації і прогноз для неї: «завіса» опускається, відділяючи агресора від цивілізованого світу. Другий момент: стверджуючи українців (найперше – у свідомості громадян західних країн) як сучасну самодостатню націю, Президент чітко вказав стратегічні орієнтири, акцентувавши, що українці мають залишатися у середовищі цивілізованих держав.

Попри російські фейки та визначення Президента України ціллю №1, а його родину – ціллю №2 (які, відповідно до задуму ворога, підлягають першочерговому знищенню), В. Зеленський, окреслюючи своє ставлення до апетитів ворога, наголошував, що його родина залишається в Україні («Моя сім'я – не зрадники, а громадяни України», тобто позиціонував родину як однозначну частину «нас», українців), що сам він – у столиці, зі «своїм народом», «на своїй землі», як вказував. А далі з вуст очільника держави звучала потужна характеристика «нас»: «нікому не вдасться переконати чи змусити нас, українців, віддати свою свободу, свою незалежність, свій суверенітет». Ми на своїй землі, за нами – правда», «тут Україна. Тут Європа». Це був своєрідний сигнал не лише, власне, нам, самим українцям, але й ворогу, Європі, всьому світу.

У наступні дні, тижні, місяці «ми» в устах Президента висвітлилося новими гранями і характеристиками: «ми не боїмося нічого», наша війна – «вітчизняна», «народна»; «ми полюбили одне одного. Ми допомагаємо одне одному. Ми боїмося одне за одного»; «солідарність і рішучість українців здатна зберегти нашу свободу й захистити державу»; «ніхто інший, окрім нас самих, не буде керувати нашим життям»; мета українців – «безумовний захист національної державності». Психологічний портрет українців Президент доповнював низкою слушних зауважень про те, що «ми ніколи не хотіли цієї війни. Але її принесли до нас. Ми ніколи не мріяли вбивати. Але нам доводиться». Ми, насамперед, ті з нас, які уже у перші дні війни стали ГЕРОЯМИ. Як 25-річний морський піхотинець Віталій Скакун (з Бережан, що на Тернопіллі), який загинув у перший день війни, підірвавши разом із собою

геніческий міст і зупинивши ворога; 26 лютого він першим був удостоєний, як свідчить Указ Президента, звання Героя України. Така мужність і самопожертва – не спорадичне явище: на початку листопада 2022 р. уже понад 30 тис. українців отримали державні нагороди за подвиги на полі бою. Нині ця цифра – значно більша, і серед ГЕРОЇВ багато тих, хто був відзначений посмертно. Уклін їм!

Героями стають і наші міста (серед яких першими, відзначеними Президентом, були – Харків, Чернігів, Маріуполь, Херсон, Гостомель, Волноваха…). Сьогодні ми чуємо про «ЖИВУ ФОРТЕЦЮ БАХМУТ»! Люди і земля – герої, які «для нас, – як висловився Президент, – …золото». Впродовж усіх днів війни Президент не переставав (і не перестає) невтомно нагадувати нам самим, що «наш бренд – бути сміливим». Як наголошував (і наголошує) і те, що росіяни намагаються знищити все, «що робить нас українцями». У дискурсі війни президентські свідчення про злочини російської солдатні стали своєрідним контрапунктом.

Говорячи про чесноти і цінності українців, Президент уміло протиставляв їх ницості підданих путіна: «керівництво Росії відчуває себе колонізаторами – як у давні часи», росіяни – терористи, їхні дії – це чергова спроба геноциду проти українського народу («бо вони розглядають і голод як свою зброю»), росія – держава-терорист, росіяни викрадають, проганяють через фільтраційні табори, знищують, депортують, переселяють наших людей у ненаситне черево імперії. В. Зеленський звертав увагу на те, що «немає такого злочину, який не скоїли б російські солдати» на українській землі. Оцінка Президента: вони – «НЕлюди». Для нового покоління російських катів «допустимо – полювати на людей, це для них весело». І в самій росії людина – ніщо («росія, – зауважував Президент, – точно могла б дати цим своїм людям щось інше, крім смерті»). Але.. У росіянах «стільки зла, стільки жаги до руйнування, що це нагадує не людей, а щось потойбічне». Щоб «зробити все, що вони наробили проти українців, у наших містах... треба вбити в

собі людину». І в цих словах В. Зеленського – *вирок тим, хто називає себе рускімі. Думаю, що це – стигма для майбутніх поколінь рускіх, обрана ними не просто добровільно і навіть із захопленням, у вигляді напівсвастики Z. Це – вирок «вєлікой руской культурє», на плодах якої зростали ці рускіє, і покоління за поколінням, мімікруючи, перетворювалися, зрештою, на нових фашистів Європи. Це вирок їхній церкві,* бо ж, як наголошував Президент, «усе, що робить росія на території України, – це точно не християнство. Це те, чому протистояв Христос» (і тут нічого несподіваного: як написала 04.02.2023 швейцарська німецькомовна газета *Sonntags Zeitung*, посилаючись на розсекречені архіви, у 1970-их роках лідер РПЦ Кіріл І працював під псевдо «Міхайлов» у Женеві на совєтський КГБ. Тобто РПЦ – це точно не про Христоса і не з Христосом).

Промови В. Зеленського – це не просто потужний акцент ідеї про те, що крізь століття росіяни залишаються народом, якому чужі європейські цінності, промови В. Зеленського – це розвінчання міфів так званих росіян (зокрема – про українців як «братський народ»), бо ж насправді «ми» й «вони» – це «різні всесвіти», як висловився Президент. Але Європа (байдужа і частково корумпована Європа, у якій росія вирощувала і підгодовувала «путінферштейнерів» – тобто *розуміючих путіна* – на зразок, Шрьодера, Меркель, Орбана, як і інших) і весь світ, на жаль, занадто довго вірили «чужій пропаганді та російським міфам про Україну».

Оцінюючи, зрештою, вплив воюючої з рашистами України на Європу, Президент зауважував, що у недавньому минулому, піднявшись на «дві революції – 2004-го і 2014-го», ми зупинили не лише «розгортання диктатури в Україні», а «насправді захистили демократію не лише для нашого народу, а й для всіх народів нашого регіону, які хочуть вільно обирати майбутнє, без будь-якого примусу – внутрішнього й зовнішнього». Нині ж «ми» – «об'єднали Європу», «об'єднали країни Європейського Союзу вже на новому рівні. Вищому, ніж формальний. Вищому, ніж міждержавний. На рівні

звичайних людей». Наголошуючи досвід і роль України в Європі, Президент не одноразово повторював, що ми «робимо для захисту свободи на Європейському континенті стільки, скільки іншим народам не випадало зробити» за всю історію.

Оцінюючи перспективи української нації, наш лідер впевнено заявляє: «Ми вже думаємо про майбутнє», про відбудову економіки, про повернення до життя наших міст і сіл, про повернення наших людей у рідні місця (біженців, депортованих, внутрішньо переселених). А щодо росіян, то, думаю, пророчо звучать слова В. Зеленського: їм «не буде жодного тихого місця на цій землі. Окрім могили», бо «Ми. Не. Пробачимо. … І Бог не пробачить. … І замість Прощеного буде Судний день».

…Велике уміння – все назвати своїми іменами. Ще більше уміння – зробити це своєчасно! В. Зеленський – зміг. Європі і світу уже не вдасться *заперечувати* нас, українців (як це було 100 чи 200 років назад), не брати нас до уваги. Ми назавжди емансипувалися від Росії. Голос української нації чують на планеті (про що по-своєму свідчить і американська програма ленд-лізу, і діяльність Ромштайна, і потужна підтримка нас не лише такими державами-лідерами, як Велика Британія і США, але й значно меншими (балтійськими) і навіть такими маленькими, як Люксембург. Утім, наголошу, нас почали чути лише після того, як сильні світу цього почули українського лідера. Крім того, нашому «ми», безумовно, додала міцності і ваги **єдність** частини патріотичної еліти з народом (тієї частини еліти, яка не втекла до Лондона, Монако чи Москви, не заплямувала себе колабораціонізмом). Іде процес очищення від російських посіпак і вдаваних лідерів, які, попри демонстрацію політичного безсилля і моралі торгашів з добре розвинутими у попередній час хапальними рефлексами, знову рветься до влади, на президентську посаду.

…Попереду на Президента, на націю, на нас з вами чекає багато роботи… Але ж пам’ятаймо, що «наш бренд – сміливість»!

Олексюк Олексій,
доктор економічних наук.,
проф. кафедри комерційної діяльності і логістики Київського національного економічного університету імені Вадима

АНАЛІЗ НАРАТИВІВ У ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКАХ СУЧАСНИХ МЕДІА

Розвиток сучасного суспільства супроводжується інтенсивним прогресом у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та розширенням способів соціальних комунікацій. Фактично наповнення «людини соціальної» є частиною нашої поведінкової моделі, яка формується на основі досвіду соціальної взаємодії і визначає персональні рішення у трудових відносинах, у процесі виконання громадського обов'язку, у сімейних стосунках, у споживання товарів і т.д. Визнаючи значимість інформаційних впливів на формування поведінкових моделей індивідів, соціальних груп чи націй, слід звернути увагу на вирішення наукового завдання розвитку системи аналізу інформаційних потоків сучасних медіа, як одного з основних елементів прогнозування соціальної динаміки у економічній та політичній сферах.

Запропонована архітектура підходу до аналізу інформаційних потоків, що представлена у даній роботі, базується на сучасних досягненнях обробки текстової інформації, або методології обробки великих даних, а також на використанні розробок політології, психології, соціології, маркетингу та рекламної діяльності [7]. Не заглиблюючись у спеціалізовані напрями наукових розробок у представленому вище наборі наук, відзначимо загальну логіку подальшого матеріалу. Основним елементом практичного визначення «наративу», як інформаційного об'єкту [3, 4, 6], слід вважати домінуючу систему асоціативних зв'язків

сприйняття його складових. Звідси, «наратив» завжди складний інформаційний об’єкт, який відтворює емпірично значиму структур асоціативних зв’язків. Домінуюча система зв’язків визначається на основі інструментів текст-майнингу та сучасного інструментарію обробки масивів великих даних (частотності, координації та кореляції та інше). Статистично виявлена й обґрунтована сукупність асоціативних зв’язків сприйняття індивідом чи соціальною групою формують семантичне ядро ідентифікації «наративу». Метою створення «наративів» слід вважати здійснення впливу на поведінкові реакції індивідів чи соціальних груп. В залежності від цілей впливів всю сукупність таких інформаційних об’єктів можна розділити на багато типів, але для нашого дослідження вважливим є виділення економічних (бізнесових) і політичних наративів. У бізнесовому контексті використання наративів відбувається у комплексі маркетингу, а саме у рекламно-інформаційній діяльності (створення і популяризація брендів, PR).

Після ідентифікації (формування) семантичного ядра наративу наступним кроком є структурування первинних і вторинних, а також фонових інформаційних ознак [5]. Цими ознаками виступають у кожному конкретному випадку необхідні атрибути сприйняття інформації реципієнтом: підкріплення твердження чи ключового інформаційного посилу, посилення «достовірності» інформації, встановлення зв’язку з звичними для реципієнта інформаційними об’єктами, стимулювання емоційного відношення, частотність повторення та інше. Штучно створений інформаційних об’єкт, який має на меті вплив на поведінкові реакції, подається в інформаційних потоках сучасних медіа ресурсів різними способами [1, 2]. Різноманітність каналів комунікації значно розширює можливості інформаційного впливу на індивіда чи соціальні групи, але разом з цим визначає модифікації наративів у них. Омніканальність сьогодні є звичайним підходом як для маркетингу, PR чи політичних наук.

Основними складовими авторського підходу аналізу є:

1. Визначення мети аналізу та його завдань, ідентифікація цільової(вих) групи реципієнтів, створення переліку комунікаційних каналів та аналіз доступу до інформаційних потоків в них, опис специфіки використовуваних комунікаційних каналів.

2. Ідентифікація (розробка) семантичного ядра інформаційного об’єкту (наративу), на основі статистичного аналізу інформаційних потоків: частотність вживання слів і словосполучень, встановлення координації словосполучень у інформаційних повідомленнях, визначення статичної кореляції морфологічних конструкцій, формування індикаторів «емоційного» оцінювання відповідно до цілей аналізу та інше.

3. Створення фільтрування інформаційних потоків на основі структури семантичного ядра, їх кластеризація відповідно до каталогу комунікаційних каналів виділених на етапі 1, створення масиву інформації для автоматизованої обробки на базі моделей машинного навчання.

4. Розробка словників аналізу наративу (достовірності та фейковості), а також тестування різних моделей машинного навчання за критерієм достовірності оцінювання інформації в комунікаційних каналах на базі створеного на етапі 3 масиву інформації.

5. Створення платформи (системи) аналізу інформаційних потоків, з автоматичною обробкою наративів, формування матриць розбіжностей для моделей машинного навчання, конструювання формату візуалізації результатів (підготовки звітів) для користувачів системи.

6. Розробка рішень на основі аналізу наративів, відповідно до поставлених цілей аналізу, контроль впливу на індивідів чи соціальні групи, створення стратегії коригування на майбутнє, прогнозування впливів на основі відібраних моделей машинного навчання.

Використання представленої системи та складових аналізу наративів, описаних вище, дозволить полегшити масову автоматизовану обробку інформаційних потоків засобів масової інформації, соціальних мереж чи

месенджерів. Такий підхід дозволить ефективно ідентифікувати наративи у омніканальному інформаційному середовищі реалізації поведінкових реакцій індивідів чи схожих поведінкових моделей соціальних груп. На цій основі можливо аналіз впливів наративів і прогнозування на основі моделей машинного навчання, закладених у систему.

Список використаної літератури

1. Boyte K. An Analysis of the Social Media Technology, Tactics, and Narratives Used to Control Perception of the Propaganda War Over Ukraine. Journal of Information Warfare. vol. 16, no.1, pp. 88-11. 2017. https://www.researchgate.net/publication/316858860

2. Bryanov K, Vziatysheva V. Determinants of individuals' belief in fake news: A scoping review determinants of belief in fake news. PLoS ONE 16(6): e0253717. 2021. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0253717

3. Hrytsak Y. Re-Vision of history. Russian historical propaganda and Ukraine. Ed. by V. Yermolenko. Kyiv: K.I.S., 2019. – 92 p.

4. Karpchuk N. The Russian Federation propaganda narratives. Torun International Studies. 2021, No. 1 (14), pp. 19–30 doi: http://dx.doi.org/10.12775/TIS.2021.002

5. Tarasenko Y. Content-criteria of psycholinguistic portrait's semantic category for researching the group propaganda // Ukrainian Scientific Journal of Information Security, 2020, vol. 26, issue 1, pp. 5-13. doi: 10.18372/2225-5036.26.14526

6. Vlăduţescu Ş. Communicational types of propaganda. International Letters of Social and Humanistic Sciences Online: 2014-06-27. ISSN: 2300-2697, Vol. 33, pp 41-49. doi:10.18052/www.scipress.com/ILSHS.33.41

7. Почепцов Г.Г. Информация и дезинформация. Ника-Центр, Эльга. Киев. 2001. - 256 с.

Рашидов С.Ф.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ОСНОВНІ НАРАТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В АРАБСЬКОМУ СВІТІ

У війні Росії проти України практично весь арабський світ підтримує Росію, а не Україну.

Арабські журналісти, експерти та політики повторюють основні ідеї та наративи російської пропаганди, до яких можна віднести такі:

- Україна — це далеке від держави політичне утворення та маріонетка США;

- Україна не зможе здолати Росію, тому їй краще здатися;

- росія ще не розпочала серйозну війну проти України, не застосувала потужну зброю;

- Україна хоче в НАТО, а НАТО та США – це вороги арабського світу та росії;

- путін - захисник християн арабського світу;

- США та Захід підтримують Ізраїль, Ізраїль – ворог арабського світу. росія воює з Америкою та НАТО. А українці воюють за Америку.

- Президент України – єврей, сіоніст. Тому українці воюють за єврея Зеленського.

Які ж витоки російської пропаганди в арабському світі?

Є культури, де люблять силу, диктаторів. У цьому сенсі росія та арабський світ, можливо, схожі.

Переважна більшість ЗМІ в арабських країнах вбудована в систему авторитарної, диктаторської влади. Тому вони виконують владне замовлення

і нездатні проводити самостійну інформаційну політику, а журналісти та експерти повторюють наративи можновладців.

Російська пропаганда (як і раніше антизахідна пропаганда Радянського Союзу) в арабському світі ведеться десятиліттями. росія до сих пір для багатьох арабів – це Радянський Союз.

Російські, а вслід за ними і арабські ЗМІ успішно грають на проблемах, пов'язаних з арабським світом (колоніальне минуле арабських країн, арабо-ізраїльскі конфлікти, війни в Афганістані, Лівії, Іраку та Сирії) та впливають на масову свідомість.

Натомість український погляд практично не представлений в арабському світі. Виходячи з цього, необхідні дотаткові зусилля державних інститутцій, ЗМІ, громадських організацій, політиків та експертів.

Сизоненко Н. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін,
Полтавський державний аграрний університет

ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ГРУПИ *РОСІЯНИ* ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022р. (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»)

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну – подія, яка, окрім політиків, представників державної влади та ЗМІ, звичайних громадян, викликає зацікавлення і в лінгвістів, оскільки в дискурсі фіксуються образи мовної свідомості, значущі для носіїв мови. Тому набувають актуальності дослідження, предметом вивчення яких є мовні засоби репрезентації найменування концепту ВІЙНА [4], особливості формування мовного образу

РОСІЇ як держави-агресорки в дискурсі ЗМІ періоду російсько-української війни [1], структура лексико-семантичної групи ВОЇНИ [3], структурно-семантична природа неолексем в мовотворчості українського народу періоду російсько-української війни 2022 р. [2] та ін.

Мета нашої розвідки – визначити лінгвальну репрезентацію лексико-семантичної групи (ЛСГ) РОСІЯНИ періоду російсько-української війни 2022 р. у ЗМІ. Матеріал дослідження – 46 статей рубрики «Політика» українського інтернет-видання «Український тиждень» [6].

У дослідженні О. Кирилюк з'ясовано, що лексико-семантичне поле ВІЙНА в дискурсі інформаційної війни періоду 2014 – липня 2022 рр. представлене мікрополями НАЗВА КОНФЛІКТУ, ВОРОГ, ЗАХИСНИК. Своєю чергою мікрополе ВОРОГ утворюють лексико-семантичні групи КРАЇНА-ВОРОГ, ВОРОЖІ ВІЙСЬКА, ВОРОЖЕ СУСПІЛЬСТВО, ВОРОЖІ ЗМІ [3], які варто доповнити ЛСГ РОСІЯНИ: «Після повномасштабного вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року політичний дискурс засвідчує розширення семантики концепту військового ворога з чіткою конкретизацією – росія та росіяни – як реальні вороги, що беруть участь у воєнних діях проти нашої країни» [1, с. 30].

Далі наводимо узагальнені результати лінгвальної репрезентації ЛСГ РОСІЯНИ в статтях рубрики «Політика» інтернет-видання «Український тиждень»:

росіяни – експресивно нейтральна лексема на позначення найменування народу, який становить основне населення російській федерації, представники цього народу; як семантичні еквіваленти до лексеми **росіяни** журналісти використовують **російський народ** і **російське суспільство** в значенні усіх жителів росії;

російські голови – метонімія, побудована на заміщенні назви когнітивного процесу вказівкою на частину тіла людини представника рф: *«Гасло «На Берлін» глибоко сидить в **російських головах**»* [6: https://tyzhden.ua/ukraina-i-nato-v-odnomu-chovni/];

громадяни РФ – словосполучення, ужите для актуалізації юридичного контексту повідомлення, чіткого окреслення суб’єктів воєнного конфлікту. Громадянин – «особа, що належить до постійного населення якої-небудь держави, користується її правами і виконує обов'язки, встановлені законами цієї держави» [5, с. 175], а отже, юридична відповідальність за вчинені росією злочини проти України покладається на кожного громадянина рф. В іншому контексті автор публікації конкретизує суб’єктів збройного конфлікту відносно держави – **громадяни держави-агресора;**

народи – експресивно нейтральна лексема на позначення багатонаціонального населення російської федерації;

імперський народ – словосполучення, яке відображає сутність політики росії, її форму державного правління, несумісну із правовим устроєм та громадянським суспільством;

москвичі, якути, карели, черкеси, чеченці – назви етнічних спільнот, які населяють рф і вирізняються з-поміж інших народів особливостями етнічного походження та ментальними ознаками. Серед найменувань народів як алогізм виокремлюється назва на позначення жителів населеного пункту – **москвичі**. У наведеному вище контексті цей алогізм не є порушенням логічних зв’язків з огляду на наслідки накладання на денотативне значення лексеми **москвичі** (жителі населеного пункту) конотативного (додаткового), зафіксованого в сучасному політичному та медійному дискурсах: москвичі як окрема привілейована каста, яка, подібно до етнічних спільнот, має ознаки інакшості на рівні походження, мови, культури, загалом менталітету;

сибіряки – лексема, що в лексикографічних джерелах вживається на позначення мешканців Сибіру або тих, хто звідти родом. Проте у сучасному політичному дискурсі (наведемо принаймні такий факт: ініціативні групи під час проведення «Форуму ПостРосії» заявили про відокремлення від рф 5 російських регіонів – Кенігсберга, Ингрії, Уралу, Сибіру та Кубані) лексема **сибіряки** набуває нових конотацій: мешканці Сибіру як територіально

відокремленого суб'єкта, суверенної держави. *«Плюс є ще питання не національного, а територіального самовизначення. <…> І я можу сказати, що земляцькі настрої у Сибіру дуже сильні. Вони не національні, але відчуття* ***сибіряків****, що їх перетворили на колонію, є дуже вираженим»* [6: https://tyzhden.ua/illia-ponomarov-rosijska-federatsiia-prypynyt-svoie-isnuvannia-iak-derzhava/];

болото, інертна маса – негативно забарвлені лексеми на позначення росіян, які не мають чіткої громадянської і політичної позиції: *«Але величезна кількість населення посередині – це* ***болото.*** *Хтось тяжіє до підтримки війни, хтось – навпаки, але вони навряд чи будуть боротись за свої погляди. Це* ***інертна маса****, котра ні за яких обставин у жодних революційних подіях участі не братиме»* [6: https://tyzhden.ua/illia-ponomarov-rosijska-federatsiia-prypynyt-svoie-isnuvannia-iak-derzhava/];

хороші росіяни, «хорошие русскіе», росіяни-жертви путінського режиму – ідеологеми – універсальні когнітивні одиниці, які характеризують політичну ситуацію як категорію динамічну. Наведені вище ідеологеми сформовані меседжами російської пропаганди про «ліберальну» частину росіян, які нібито не є ворогами для України і не можуть нічого змінити в росії. Проте згодом «пошук» українцями **хороших росіян** змінився на заперечення їхнього існування. *«Втім, дехто – зокрема, у наших політичних колах – ще мріє про те, як Україна надаватиме прихисток* ***росіянам-жертвам путінського режиму****»* [6: https://tyzhden.ua/holi-koroli-rosijskoho-liberalizmu/];

москалі – етнонім, зневажлива назва на позначення росіян-окупантів;

адепти «русского мира» – ідеологема, ґрунтована на сповідуванні російського патріотизму, просуванні російської державницької ідеології: «*Тут треба зауважити, що Арестовича не можна зарахувати до* ***адептів «русского мира»*** *у тому вигляді, у якому це явище наразі існує»* [6: https://tyzhden.ua/iakyj-politychnyj-naratyv-prosuvaie-arestovych-i-chomu-tse-ne-varto-ihnoruvaty/];

російська влада – експресивно нейтральне словосполучення на позначення осіб, які здійснюють управлінську діяльність у росії, уряд;

союз чекістів та олігархів – ідеологема на позначення відмітних особливостей функціонування російської влади і способах керування режиму путіна: *«А коли прийшов путін, це стала влада **союзу чекістів та олігархів»*** [6: https://tyzhden.ua/illia-ponomarov-rosijska-federatsiia-prypynyt-svoie-isnuvannia-iak-derzhava/];

російська еліта – словосполучення, денотативне значення якого формується навколо лексеми **еліта** – люди, «… що виділяються серед інших своїм суспільним становищем, розумом, здібностями і т. ін.» [5, с. 474]. Проте в політичному дискурсі словосполучення **російська еліта** набуло негативного відтінку: представники панівних класів росії, які виконують управлінські функції в різних сферах життя суспільства, із претензією на обраність, «елітаризм»;

російські олігархи = гаманці путінської мафії – словосполучення на позначення бізнесменів, які стрімко почали багатіти після розпаду СРСР і нині мають суттєвий вплив на політичну систему рф, зокрема й щодо питань зовнішньої політики. Наприклад: *«А чи є суб'єктом російські олігархи? Є уявлення, що це просто гаманці путінської мафії, які нічого не вирішують»* [6: https://tyzhden.ua/illia-ponomarov-rosijska-federatsiia-prypynyt-svoie-isnuvannia-iak-derzhava/].

Отже, образи мовної свідомості мають лінгвальну фіксацію в текстах ЗМІ. ЛСГ РОСІЯНИ утворюють експресивно нейтральні лексеми *(росіяни, народ, народи* (з подальшою конкретизацією їхніх назв), *російська влада, громадяни рф)*, лексеми з негативною конотацією *(москалі, болото, інертна маса, російська еліта)*, ідеологеми *(хороші росіяни, росіяни-жертви путінського режиму, адепти «русского мира», союз чекістів та олігархів)*. В аналітичних матеріалах журналістів зафіксовано також лексеми, що набули додаткової конотації *(сибіряки, москвичі)*.

Список використаної літератури

1. Булик-Верхола С. З. Мовний образ Росії як ворога (на матеріалі ЗМІ періоду російсько-української війни). *Закарпатські філологічні студії.* 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 29–33. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/23/part_1/23-1_2022.pdf#page=29 (дата звернення: 11.02.2023).

2. Гриценко Світлана. Мовні інновації російсько-української війни 2022 р. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2022. № 2(32). С. 9–13. https://philology-journal.com/index.php/journal/article/view/103/87 (дата звернення: 11.02.2023).

3. Кирилюк О. Л. Змістове наповнення лексико-семантичної групи «воїни» в дискурсі російсько-української війни. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки».* 2022. № 2. С. 23–32. URL: http://www.vegasgol-denretrievers.com/index.php/humanities/a rticle/view/347/331

(дата звернення: 11.02.2023).

4. Сизоненко Н. М. Вербальні репрезентанти концепту ВІЙНА (на матеріалі статей інтернет-видання «Українська правда»). *Соціально-гуманітарні проблеми XXI століття: актуальність, багатополярність, перспективи розвитку: матеріали І науково-практичної конференції (м. Полтава, 29 листопада 2022 року).* Полтава : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» : Полтава, 2022. С. 184–190. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/13575 (дата звернення: 11.02.2023).

5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 2. 550 с.

6. Український тиждень. URL: https://tyzhden.ua/category/statti/polityka/ (дата звернення: 11.02.2023).

Шульга М.А.,
професор кафедри державного управління,
доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПАТРІОТИЗМ: УКРАЇНСЬКІ КОНТЕКСТИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ

З огляду на отриманий статус країни-кандидата до вступу у ЄС, вирішення завдання реінтеграції, що постало перед Україною, потребує від нашої держави прийняття до уваги і європейських практик інтеграції. Мова, зокрема, про потенціал такого їх інструменту як конституційний патріотизм. Не занурюючись у семантику термінів «інтеграція» та «реінтеграція» (щоправда, в останньому випадку це, мабуть, важливо – реінтеграція як повернення територій чи реінтеграція як поновлення у громадянстві?) зосередимо свою увагу на конституційному патріотизмі – не стільки, можливо як концепції, що має свою історичну ретроспективу (мова, звісно, про Основний Закон ФРН, 1949 р.), скільки як ідеї, що має евристичну перспективу, і, як така, може, певною мірою, претендувати на статус інваріантного алгоритму (чи рамкової формули?) реінтеграційного дискурсу.

У загальному розуміння конституційний патріотизм визначає прив'язка патріотизму до конституції, політичних свобод та відповідних їм інститутів, а не до національної культури. Звідси - важливість ідеї фундаментального ціннісного порядку, що є (має бути) єдиним для громадян ЄС. Виходить так, що відмітна риса конституційний патріотизм полягає у тому, що люди не ставлять питання про свою етнонаціональну приналежність, а осмислюють свою політичну приналежність у рамках існуючого режиму: «Ким і як ми хочемо бути в тому, що стосується політичного панування над собою?» [4]. У цьому сенсі конституційний патріотизм є деяким «набором нормативних

переконань та зобов'язань» [4], що не захищає певний тип уряду і не мотивує людей до такого захисту, а передбачає «поділ ними політичного простору на справедливих умовах» [4]. Мова тут, зауважує, Ян-Вернер Мюллер «не про кожний окремий закон», а про те, що «система законотворчості загалом – закон законотворчості як такий – і принципи, що його живлять, мають бути виправдані для усіх громадян» [4].

Тим самим, конституційний патріотизм «заперечує будь-яку концепцію суспільного життя як питання «хто кого» - якщо скористатися, можливо, найкоротшим визначенням влади як панування» [4]. І, відповідно, означає спільний проект, поділюваний усіма громадянами і формований суспільним дискурсом і культурою держави [2]. Звідси - розвиток ідеї європейського суспільства як дорадчого правого об'єднання, як простору врегульованих правом публічної дискусії та діалогу, як «взаємної дорадчої взаємодії» [4]. (Ідеї, що, наприклад, так конкретизована у Статті 11 Договору про Європейський Союз: «Інститути адекватними способами забезпечують можливість громадянам і представницьким асоціаціям доводити до відома свої думки і публічно обмінюватися ними стосовно усіх сфер діяльності Союзу» [3]. І далі: «Інститути підтримують відкритий, прозорий і регулярний діалог з представницькими асоціаціями та громадянським суспільством» [3].) «Таким чином, громадян просять доєднатися і підтримати систему правил законотворчості, яка відповідає їхнім інтересами і від якої у них не буде вагомих підстав відмовитися. Саме на цій основі звичайні закони і звичайна політика, а також розумні розбіжності з приводу конкретних тлумачень конституції мають бути прийнятними навіть для тих, хто перебуває у меншості» [4]. Чому це важливо? Бо: «У неминучих випадках розумної незгоди конституційний патріотизм дасть меншинам справді моральну мотивацію для збереження конституційного режиму у цілому» [4]. Тобто, - своєрідно «реінтегрує» їх ще до того, як вони можуть бути «дезінтегровані».

Виходить так, що у логіці конституційного патріотизму, реінтеграція, поміж іншим, не може не передбачати участь громадян (політичних об'єднань) у «постійному розвитку і уточненні принципів, що покладені в основу нашого конституційного режиму» [4]. І тут виникає два питання. Перше – хто може (і повинен) бути вилучений з процесу такого уточнення? Точніше, - на якій підставі? Друге – що може (і повинно) бути виведене за межі такого уточнення? (Наприклад, зміни Основного закону ФРН, які зачіпають принципи демократії, верховенства права, гідності людини, - заборонені.) Уточненню підлягають самі принципи чи лише процедури їх втілення? Якщо скористатися міркуваннями того ж Яна-Вернера Мюллера, то маємо ситуацію, коли люди визнають одне одного вільними і рівними, а потім творять умови для співжиття на засадах свободи і рівності [4]. Свобода і рівність як принципи співжиття виносять за «дужки» уточнення, яке, у свою чергу стосується, виключно умов співжиття, що мають відповідати цим принципам. Логічно, що у людей «також є причини підтримувати боротьбу за якомога кращу реалізацію цих принципів шляхом розумної незгоди» [4].

Загалом, - як (ким?) формується перелік тих, хто не може бути залучений до процесу уточнення, і того, що не підлягає уточненню? Те, що не підлягає уточненню, існує у вигляді переліку понять, чи переліку концептів? (Поняття демократії, безперечно, підлягає уточненню, а концепт демократії?) У будь-якому випадку, важко не погодитися з тим, що відповідь «Разом» на питання «Як ми хочемо жити?» [4] неможлива без того, що Клаус Едер називає «перманентним створенням єдиного сприйняття проблем», яке «вимагає когнітивної співзвучності, в якій мають місце рефлексії щодо колективно визнаних правових принципів» [1, с. 75]. А також (адже мова про сприйняття!) - ще й концептуалізації (визначення) переконань і вподобань, необхідних громадянам для підтримки певної форми політичного правління, концептуалізації, якою, за висновком Яна-Вернера Мюллера, і є конституційний патріотизм [4].

Список використаної літератури

1. Едер Клаус Публічність і демократія. *Європейська інтеграція*. Укладачі М. Яхтенфукс і Беата Колєр-Кох. Київ: Видавничий дім «Київсько-могилянська академія», 2007. С. 55-78.

2. Calhoun Craig Imagining Solidarity: Cosmopolitanism, Constitutional Patriotism, and the Public Sphere. *Public Culture*, 2002. Vol. 14. No. 1. P. 147-171. URL: https://calhoun.faculty.asu.edu/sites/default/files/publications/articles/calhounimaginingsolidarity.pdf (дата звернення 7.02.2022).

3. Consolidated version of the Treaty on European Union URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT (дата звернення 7.02.2022).

4. Müller Jan-Werner A general theory of constitutional patriotism *International Journal of Constitutional Law*, 2008. Volume 6, Issue 1, January. P. 72-95. URL: https://academic.oup.com/icon/article/6/1/72/669052?login=false (дата звернення 7.02.2022).

Артеменко С.Б.,
кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології, КНЕУ ім. В. Гетьмана,
Оніщук І.І.,
студент ІІ курсу Фахового коледжу інформаційних систем і технологій КНЕУ ім. В. Гетьмана

СПЕЦИФІКА МОВНОГО ПИТАННЯ У СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ РИТОРИЦІ ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ СОЦІОЛОГІЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ)

Актуальність теми. В сучасних умовах російської воєнної агресії на території України актуалізується проблематика зміцнення патріотичного світогляду та національної ідентичності у громадян нашої держави. В цьому контексті мова як чинник національної ідентифікації, ретранслятор

самобутніх культурних цінностей здатна стати засадничою умовою консолідації та взаєморозуміння у суспільстві, потужним інформаційним фактором у боротьбі за незалежність України загалом. Однак історичний поділ України на різні регіони на жаль не сприяли утвердження єдиної мовної культури серед населення, а навпаки розвивали запозичення населенням у побутовому спілкуванні іншомовних слів, русизмів, вживання суржику тощо. Показовим у цьому плані є мовне питання у Закарпатському регіоні, населення якого межує з Угорщиною й традиційно має міцні історичні зв'язки з угорською культурою. Це і зумовлює ставлення мешканців даного регіону до вирішення культурних, етнонаціональних тощо питань в Україні, що впливає на формування сучасного стану соціо-політичного дискурсу країни в цілому. Дана проблематика потребує системного наукового розгляду, що, зокрема, стає можливим на засадах застосування можливостей та переваг методу соціологічного спостереження.

Зауважимо, що авторське розвідувальне дослідження на основі соціологічного спостереження відбулося 10-20 січня 2023 року на території рекреаційного регіону Поляна Закарпатської області, де знаходяться бази санаторно-курортного відпочинку. В якості методологічної бази автори також застосували вторинний аналіз соціологічної інформації та метод наративного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасної етнічної картини Закарпаття виглядає таким чином: населення Закарпаття нараховує 1 млн. 244,5 тис. чол. (станом на 1 січня 2022 рік) [1]. Поряд з українцями (біля 80 %) на території краю компактно проживають угорці, румуни, росіяни, словаки та безліч інших національностей [2]. При цьому у значній частині прикордонних сіл населення Закарпаття не володіє державною мовою, угорська мова є поширеною як мова спілкування, так і мова викладання у місцевих школах [3, с. 268-269]. Наслідком цього процесу стає соціо-культурна та політична ізоляція мешканців Закарпаття, які не бажають або не

мають можливості вивчати українську мову, що унеможливлює їх активну участь у суспільно-політичному житті країни.

Зауважимо, що використання авторами методу соціологічного спостереження надало змогу спостерігати такі мовні проблеми у Закарпатському регіоні: у ресторанах, в магазинах, на зупинках, в інших громадських місцях переважна частина громадян розмовляють українською мовою з певним угорським акцентом, що подекуди ускладнює розуміння місцевого діалекту. Також спостерігалася лояльність місцевих жителів до вживання російської мови відпочивальниками; подекуди можна чути російськомовний музичний контент. Також звичним є значне вживання русизмів у повсякденному спілкуванні мешканців Закарпаття. При цьому можна констатувати зменшення кількості туристів, попри відсутність обмежень воєнного стану та комендантської години.

Певною мірою лояльність до ворожої культури і мови агресора, небажання вивчати державну мову, підтримувати українські народні звичаї й традиції зумовлює ставлення частини мешканців Закарпатського регіону до політичних подій сьогодення. На думку деяких експертів, частина громадян України, що проживають у Закарпатті схильні не приймати активну участь у політичному житті країни, не є патріотично налаштованими, не мають активної громадянської позиції. Їх амбітні цілі спрямовані на досягнення можливостей проживання, пошуку роботи в Угорщині або інших країн Європейського союзу [4].

Підкреслимо, що захист прав національних меншин в Україні в рамках підтримки єдиної державної мовної політики, заборона на використання російськомовного культурного продукту в будь-яких формах та сферах суспільного життя в цілому, підтримка функціонування та розвитку української мови як єдиної державної на всіх рівнях сприятиме створенню ефективних соці-культурних засад в інформаційній боротьбі з агресором. Зокрема, формування в державі сприятливих міжетнічних взаємин та врегулювання питання державної мовної політики сприятиме формування

єдиної політичної нації та національної ідеї, здатних інтегрувати сучасне суспільство у нелегкій боротьбі проти російського агресора за цінності свободи, незалежності та демократії.

Список використаної літератури

1. Карпатський об'єктив // Населення Закарпаття зменшилося у 2021 році. URL: http://life.ko.net.ua/?p =124442 (дата звернення: 10.02. 2022).

2. Етнографічна характеристика населення Закарпаття. URL: https:// go-to.rest/blog/ethnographic-characteristics-transcarpathia/ (дата звернення: 10.02. 2022).

3. Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: монографія / [від. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк]; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 348 с.

4. Голуб А. Тонкий місцевий контекст. Як живе Закарпаття на тлі війни і постійних загострень між Україною та Угорщиною // Український тиждень, 20 лютого 2022 року. URL: https://tyzhden.ua/tonkyj-mistsevyj-kontekst-iak-zhyve-zakarpattia-na-tli-vijny-i-postijnykh-zahostren-mizh-ukrainoiu-ta-uhorshc hynoiu/ (дата звернення: 10.02. 2022).

Березовська-Чміль О.Б.,
кандидат політичних наук,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

СУТНІСТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

В епоху глобальної інформатизації та розвитку цифрових технологій, їх тотального впровадження у всіх сферах життя суспільства, проблема інформаційних війн становить реальну загрозу національній безпеці будь-

якої держави. Яскравим і болісним прикладом такої загрози є війна РФ проти України не лише на військовому, але й на інформаційному фронті. Необхідної умовою ефективної боротьби проти агресора є забезпечення інформаційної безпеки громадян, розробка чіткої стратегії протидії дезінформації, маніпуляції, поширенню пропагандистських наративів та фейкових новин. Відтак без сумніву актуальним є вивчення сутнісних характеристик інформаційної безпеки, її основних складових та механізмів забезпечення в умовах сучасних військових конфліктів.

Інформаційна безпека, на наш погляд, являє собою стан захищеності особистості (соціальних груп, об'єднань, суспільства в цілому) від впливів, здатних проти їх волі й бажання впливати на емоції, настрої, ціннісні орієнтації, змінювати психічний стан і соціально-психологічні характеристики, модифікувати поведінку та обмежувати свободу формування власної позиції.

Важливими чинниками інформаційної безпеки є рівні інформаційних обмінів у суспільстві. Зокрема, вертикальний рівень обмінів здійснюється за принципом взаємовідносин цілого та його частин: організацією інформаційного виробництва цілого, загальнодержавного, національного значення і роботою відповідних державних, у тому числі й інформаційних структур на всіх рівнях соціальної системи аж до елементарних складових. Горизонтальний рівень інформаційних обмінів відбувається при співробітництві соціальних структур одного рівня організації, що співпрацюють в інтересах об'єднуючого цілого, можуть конкурувати в організації виробництва інформації, ефективності її використання, спільно вирішувати питання інформаційної безпеки, навігації в ресурсах тощо [1, с. 137].

Як слушно зауважив О. Скаленко, найстрашнішою небезпекою є викривлення психоінформаційного простору. Йдеться, насамперед, про вже розгорнуті інформаційно-інтелектуальні «війни», що точаться на

глобальному, міжнародному та національному рівнях; засоби масової інформації несвідомо або ж цілком спрямовано намагаються дезорієнтувати сучасну людину [4].

На думку, М. Присяжнюка під консцієнтальною війною (війною на поразку свідомості) людство розуміє війну психологічну за формою, цивілізаційну за змістом та інформаційну за коштами, в якій об'єктом руйнування та перетворення є ціннісні установки народонаселення супротивника [3, с. 37].

Дзьобань О., Соснін О. в свою чергу зазначають, що в інформаційній сфері сучасного суспільства розгорнута цілеспрямована й широкомасштабна ворожа діяльність, спрямована на досягнення інформаційної переваги військової стратегії держави (групи держав) шляхом впливу на інформаційні системи вірогідного або актуального супротивника при одночасному захисті власної інформації і своїх інформаційних систем [2, с. 24].

Внутрішні й зовнішні інформаційні впливи завжди створюють різні ступені загроз безпечному існуванню особистості, суспільству і державі. Інформаційна безпека має безпосередній вихід на стан захищеності національних інтересів в інформаційній сфері, доповнюється вказівкою на здатність особистості, суспільства і держави запобігати шкоді життєво-важливим інформаційним інтересам. У сучасному світі, повному протиріч, конфліктів, насиченому зброєю, розділеному військовими інтересами і блоками, з реальністю інформаційних загроз, інформаційних війн всередині країни і між державами не уникнути [2].

Надзвичайно важливою, на нашу думку, є позиція держави щодо формування інформаційної безпеки громадян, особливо в умовах гібридних війн та глобалізаційних викликів. Погоджуємось з твердженням С. Горової [1], що саме системний підхід до проблеми організації інформаційної безпеки, скоординованої в своїй діяльності державою, може стати запорукою нейтралізації сучасних інформаційних загроз.

Для України на сучасному етапі питання інформаційної безпеки є особливо актуальним і життєво важливим. Необхідним кроком є розробка єдиної доктрини інформаційної безпеки, що включатиме механізми боротьби з маніпулюванням суспільною свідомістю, дезінформацією, розпалюванням ворожнечі та кібертероризмом. Ця доктрина повинна містити чіткі правила, шляхи та механізми забезпечення інформаційної безпеки в умовах війни та миру, сформувати власні наративи контрпропаганди та протидії інформаційним атакам ворожих держав.

Ключовими напрямками формування інформаційної безпеки повинні бути: протидія негативним інформаційним впливам, сприяння інформаційній діяльності, спрямованій на патріотичне виховання всіх категорій населення, утвердження загальнодержавної системи духовних цінностей, пропаганду толерантності, злагоди, міжетнічного та міжрелігійного миру, суспільної солідарності на рівні вертикальних та горизонтальних зв'язків у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Горова С. Проблеми інформаційної безпеки в соціальних мережах. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. № 1 (32). 2014. С. 136-139.

2. Дзьобань О., Соснін О. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних з інформаційно-комунікаційною сферою. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. № 60 2015. С. 24-31.

3. Присяжнюк М. Інформаційна безпека України в сучасних умовах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса шевченка*. № 1 (30). 2013. С. 37-41.

4. Скаленко О. Глобалізаційні виміри інформаційної безпеки. *Електронний ресурс.* URL : http://soskin.info/ea/2004/1/20040120.html

Бочарова І.В.
доцент кафедри іноземних мов факультету маркетингу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Краснопольська М.І.
викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

КУЛЬТУРНА ПРОПАГАНДА РФ: ПРИНИЖЕННЯ ТА ДЕГУМАНІЗАЦІЯ УКРАЇНЦІВ

Культурна пропаганда – це поширення поглядів, ідей та теорій за допомогою творів мистецтва. І в першу чергу це стосується кіномистецтва, адже в сучасному світі телевізор – це невід'ємна складова кожної оселі. Телевізор «годує» глядачів новинами, передачами і ,звісно ж, художніми стрічками. А російські фільми та серіали (або українські у співпраці з рф), які до 2014 року просто заполонили більшість ефірного часу на українських телеканалах, мали зовсім не розважальний характер, як це могло здатися на перший погляд. Вони містили в собі зовсім інші наративи – іноді завуальовано, а іноді й зовсім відверто нав'язували глядачам думки про недолугість, меншовартість, залежність, невихованість, неосвіченість і навіть «фашистськість» українців. І так само, як влада Третього Рейху використовувала кінематографію для впливу на свідомість громадян, рф десятиліттями використовувала телевізійний простір для «промивання мізків» глядачам.

В першу чергу варто згадати серіал «Моя прекрасна нянька», 1-ий сезон якого вийшов на екрани у 2004 році і який побудований на приниженні та висміюванні України, українців та всього українського. Серіал розповідає про Вікторію – дівчину з Маріуполя, яка приїжджає до москви і влаштовується працювати нянею. Вікторія зображена безкультурною та неосвіченою заробітчанкою, яка постійно принижує своє рідне місто.

Впродовж усього серіалу висміюються українські родичі головної героїні, а також її українська говірка; принижуються та висміюються усі, хто родом з України, і саме місто Маріуполь, в той час як усі росіяни зображені вихованими, освіченими та інтелігентними. У серіали звучать такі фрази, як «Вика, вы крадете вещи в магазине, как Украина – газ» та «Я самая большая фанатка российского президента». Таким чином глядачів з рф запевняли в тому, що українці дуже люблять росію і мріють там жити, а українцям прищеплювали комплекс меншовартості.

Фільм 2010 року «Ми з майбутнього 2» розповідає про двох чоловіків, які приїжджають з москви до Львова на реконструкцію битви під Бродами. Українці грають роль добровольців СС «Галичина», але поза цим образом вони одразу ж зображені бидлуватими та агресивними, словами та знаками погрожують «москалям», які називають їх фашистами, і розпочинають бійку. Таким чином з перших хвилин фільму глядачів запевняють у тому, що українці – це неосвічені та невиховані дикуни, а росіяни – культурна та ерудована інтелігенція. Окрім цього, українські герої, знайшовши у лісі пам’ятник радянським воїнам, руйнують його. Таким чином фільм демонструє ненависть та агресію українців до усього радянського і як наслідок – до російського.

У серіалі «Світлофор», 1-ий сезон якого побачив світ у 2011 році, однією з героїнь є уродженка Бердянську стюардеса Олеся Коваленко, яка переїхала до росії і вийшла заміж за москвича. У деяких серіях серіалу можна побачити бабусю Олесі – вона зображена одноокою відьмою, яка розмовляє суржиком і в зовнішньому вигляді якої присутні елементи українського традиційного одягу. Приїхавши до своєї онучки у гості, бабуся починає проводити різноманітні ритуали, які мають на меті очистити оселю від нечисті та злих духів. Але з її появою у житті Павла – чоловіка Олесі – починають траплятися різні негаразди. Прихований зміст цього послання такий, що українці спокійно переходять на російську мову та із задоволенням переїжджають до росії, а від появи українськомовних українців варто чекати біди.

Сьогодні, аналізуючи українсько-російські фільми та серіали минулих років, можна чітко побачити, як рф методично зомбувала українських глядачів, наповнюючи ефіри своєю пропагандою та нав'язуючи свої наративи. А Україна дозволяла це робити, не надаючи цьому належного значення. Але більше ми не повинні допустити подібних помилок – українське мистецтво повинно возвеличувати свій народ, підносити його, і аж ніяк не принижувати, порівнюючи з іншими. Українське мистецтво повинно надихати та розвивати. І враховуючи усі помилки минулого, більше на українському телебаченні не має бути місця для будь-чого російського, а українське кіномистецтво повинно зображати українців як сильну, незламну та горду націю, високорелігійну, високодуховну та високорозвинену – адже коли величний Київ відзначав своє 500-річчя, москви ще й близько не було.

Список використаної літератури

1. Прасюк О.В., Пастух Ю.О. Кіно як засіб політичної пропаганди в нацистській Німеччині: комунікативний та семіотичний аспекти. // Global world: науковий альманах. Vol. 2 (II), 2016. С. 160-166.

URL: https://eprints.oa.edu.ua/6267/1/5.pdf

2. Семеній А.О. Антиукраїнська пропаганда в сучасному російському історичному кінематографі. // Вісник студентського наукового товариства Донецького наукового університету імені Василя Стуса. 2022. Випуск 14 том 2. С. 83-87. URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12886

3. «Моя прекрасна нянька». Реж. Кирющенко О., Кузнєцов А., Радзюкевич Е., Лівнєв Е. 2004-2008 р. URL: https://rezka.ag/series/comedy/14395-moya-prekrasnaya-nyanya-2004.html

4. «Ми з майбутнього 2». Реж. Самохвалов А., Ростов Б. 2010 р. URL: https://rezka.ag/films/action/11946-my-iz-buduschego-2-2010.html

5. «Світлофор». Реж. Фокін Р. 2011-2017 р. URL: https://rezka.ag/series/comedy/2334-svetofor-2011.html

Васюк Н. О.,
кандидат наук з державного управління, доцент,
докторант кафедри національної економіки та публічного управління,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ КРИЗИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний період незалежної України характеризується низкою кризових явищ: економічна криза, зумовлена розривом господарських зв'язків і гіперінфляцією (1993–1994 рр.); фінансова криза боргової природи (1998–1999 рр.); глобальна фінансова криза, яка загострила внутрішні економічні проблеми, що є наслідком глибокої рецесії в національній економіці (2008–2009 рр.); економіко-політична криза, зумовлена російським військовим вторгненням (2014 р. – до цього часу), а також значна демографічна криза. Погоджуємося, що з метою результативної протидії кризам необхідно враховувати їх природу, тобто об'єктивні, суб'єктивні; внутрішні, зовнішні загрози; демографічні, енергетичні, інформаційні та інші загрози [1].

Однією з проблем на сучасному етапі розвитку сфери охорони здоров'я, що сприяє економічній кризі у сфері охорони здоров'я, є низький рівень інформаційного забезпечення.

Відповідно до законодавства одним із напрямів державної інформаційної політики є створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування, зокрема і у сфері охорони здоров'я [2].

Встановлено, що розвиток охорони здоров'я в Європі ґрунтується на широкому використанні нових інформаційних технологій і результатів наукових досліджень, що створює новий фундамент для розвитку охорони здоров'я [3].

Погоджуємося, що впровадження електронної системи охорони здоров'я передбачає два напрями розвитку e-Health: використання спеціальних

інформаційних технологій та програмних продуктів виключно в професійній діяльності лікарів, фармацевтів, управлінців, державних службовців; а також надання спеціалізованих інфосервісів для населення, які дозволятимуть підвищити якість медичного обслуговування (наприклад, доступ до розкладу прийому лікаря, пошук відомостей про клініку та відгуки пацієнтів тощо) [4].

Зокрема, в умовах трансформації системи охорони здоров'я заклади охорони здоров'я мають бути відповідно адаптовані до нових умов і повинні використовувати інформаційні системи за їх безпосереднім призначенням, які мають бути складовою e-Health [5].

Отже, система менеджменту закладів охорони здоров'я повинна ґрунтуватись на сучасних інформаційних технологіях, серед яких електронна система охорони здоров'я eHealth, що є базисом автоматизації ведення обліку медичних послуг та управління медичною інформацією.

Впровадження eHealth в діяльність медичних закладів дасть змогу пацієнтам швидко отримувати свою медичну інформацію, а лікарям – правильно ставити діагноз з урахуванням цілісної картини здоров'я пацієнта [6].

Таким чином, необхідно забезпечити удосконалення нормативно-правового забезпечення щодо інформаційного забезпечення закладів охорони здоров'я з метою підвищення якості та доступності медичної допомоги для населення України.

Список використаної літератури

1. Мельниченко О. А. Антикризова політика держави: сутність та пріоритетні напрями. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 2. С. 17-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2015_2_5. (Дата звернення: 15.02.2023).

2. Про інформацію: закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text. (Дата звернення: 15.02.2023).

3. Вашев О. Є., Вашева А. О., Іванова Л. А. Сучасні тенденції політики змін надання медичної допомоги в країнах ЄС. Публічне управління XXI століття: традиції та інновації: зб. тез XVII Міжнар. наук. конгресу, 27 квітня 2017 р. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2017. С. 295–298.

4. Миськевич Т. Розвиток e-Health в контексті трансформації системи охорони здоров’я України. *Громадська думка про правотворення*. 2019. № 16 (181). С. 18–23. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2019/16.pdf (Дата звернення: 15.02.2023).

5. Мартишин О. О. Електронна система охорони здоров’я eHealth: те, що мають знати лікарі та пацієнти. Український медичний часопис. № 6(1) (128)–XI/XII. 2018. URL: https://www.umj.com.ua/wp/wp-content/uploads/2018/11/eHealth_01.pdf?upload= (Дата звернення: 15.02.2023).

6. Що таке електронна система охорони здоров’я, і як вона працюватиме. *Українська правда*. 2018. https://life.pravda.com.ua/health/ (Дата звернення: 15.02.2023).

Гурицька М. С.,

кандидат політичних наук, доцент НН Інститут журналістики

КНУ імені Тараса Шевченка,

Рихлік В. А.

кандидат політичних наук, доцент

КНЕУ ім. Вадима Гетьмана,

ЩО ДУМАЮТЬ ЕВРОПЕЙЦІ ПРО УКРАЇНУ?

У перші місяці повномасштабного російського вторгнення в Україну закордонні медіа постійно висвітлювали новини про війну в Україну. Новини могли з’являтися по декілька раз на день в одному і тому самому виданні, і таких повідомлень були сотні тисяч. Але проблема в тому, що як читачі, так і

журналісти не завжди були компетентні в цих питаннях, часто звинувачуючи в нестачі газу, підвищенні цін «конфлікт в Україні», а не Росію та її вторгнення.

Зараз ми спостерігаємо іншу тенденцію. В іноземній пресі стало менше новин про війну в Україні. Якщо на початку у розділі «War in Ukraine» на Financial Times могло бути по кілька десятків повідомлень за день, то зараз лише кілька. Втім, важливо, що новини про війну не зникли, як того очікував ворог.

Більше того, за власними спостереженнями, є кілька позитивних тенденцій у висвітленні війни в Україні західними ЗМІ.

По-перше, зараз значно більше новин з аналітикою, «чому Україна перемагає», а також з меседжами, «як росія все програла». Останнім часом багато матеріалів про контрнаступ та його важливість, а також про масові російські атаки після визнання рф державою-спонсором тероризму та про тотальні блекаути.

По-друге, в іноземній пресі все частіше з'являються пояснення глобальних економічних процесів на кшталт інфляції у ЄС як результату агресії Росії.

Тобто, у західних читачів правильно формується причинно-наслідковий зв'язок, що в економічних проблемах великою мірою винна саме росія.

По-третє, в іноземних ЗМІ лунає багато закликів до нових обмежувальних заходів та санкцій проти РФ.

Тож загалом, ми все ще маємо буквально кричати про події в Україні та наслідки російської агресії щоб достучатися до закордонних читачів. Але все ж таки ми спостерігаємо й позитивну тенденції (знову ж таки наслідки наших зусиль), коли журналісти все більше показують обличчя справжнього ворога і винуватця всесвітньої кризи, не приховуючи імен.

Підкріплюємо наші слова декількома прикладами із закордонної преси:

Іспанія «El Mundo»: «Додаткова британська допомога Києву на порозі зими» росія продовжує напади на мирне населення України новими атаками на енергетичну інфраструктуру, що залишає країну в напівтемряві.

Італія «La Repubblica»: «Байден і Сі перший крок – діалог по Україні»

«Gazzetta del sud»: «Київ залишається у невіданні, звернення Зеленського». Угода Москви та Тегерана провиробництво безпілотників для Росії.

«Il Fatto Quotidiano»: Київ: хто може поїхати. Польща: біженцям стоп ! Відсутність електрики – головний привид цієї зими. Гендиректор найбільшої української енергокомпанії. Просить громадян покинути країну на 3-4 місяці, щоб зменшити споживання. Історик з Белфаста: «Хто заплатить в ЄС?».

Мальта «Malta Independent»: «Наступає зима». Підпис під одним фото: Жінка проходить повз експозицію знищених російських танків і бронетехніки після снігопаду в центрі Києва, Україна, четвер, 17 листопада 2022 р.

Португалія «Diario de noticias»: «Сунак підтверджує підтримку, і Зеленський бачить роль Великобританії у встановленні миру»

Німеччина ««Der Tagesspiegel»: «Україна відкидає припинення вогню. Президент України Володимир Зеленський відкинув ідею «короткострокового припинення вогню» з Росією, стверджуючи, що це тільки погіршить ситуацію. «росія зараз хоче короткого припинення вогню, перепочинку, щоб відновити сили», – сказав президент у промові, яка транслювалася на Міжнародному форумі безпеки в Галіфаксі, Канада. «Справжній, міцний і чесний мир можливий лише через повне знищення російської агресії».

Швеція «Dagens Nyheter»: «Помилка путіна – щастя Ердогана». Якби плани реалізувалися, то російські війська були б у центрі Європи. Але те, що мало стати вершиною для путіна, стало поштовхом для Туреччини. «Рідко який потужний гравець отримував такі великі прибутки від помилки суперника, як Ердоган цього року».

Ізраїль «HAARETZ»: «Поповнення запасів» Москва домовилася з Тегераном про виготовлення безпілотниківіранського виробництва.

ОАЄ «Gulf News»: «Сунак оголосив про надання оборонної допомоги під час раптового візиту в Україну».

США «Arkansas Democrat-Gazette»: «Прем'єр-міністр Великобританії пообіцяв надати Києву допомогу з протиповітряної оборони» Прем'єр-міністр Великої Британії Ріші Сунак пообіцяв 125 зенітних установок та іншу техніку протиповітряної оборони під час свого неоголошеного візиту в суботу — свого першого – до засніженої столиці України для переговорів із президентом України Володимиром Зеленським.

The Wall Street Journal

Газета The Wall Street Journal писала про події в Маріуполі, який протягом кількох тижнів був об'єктом невпинного обстрілу з боку російських військ, які прагнуть просуватися вздовж південного узбережжя України. В статтях говориться і про напад Росії по інших місцях України, зокрема, на великий ринок у Харкові, який був охоплений полум'ям після удару окупантів.

Натомість журналісти видання зазначають, що сам путін, який і відправив своїх військових воювати проти України, високо оцінює військові зусилля армійців РФ. Додамо, що найімовірніше, глава Кремля не знає реальний стан речей в своїй армії. Наприкінець журналісти відзначають, як героїчно українські захисники відбивають атаки ворога у небі і продовжують атакувати довгі колони російських танків і бронетехніки.

Проаналізувавши новини різних європейських медіа можна впевнено сказати: до українців ставляться чуйно та позитивно. Кількість новин про Україну є найбільшою серед вищезазначених ресурсів. Переважають широкі аналітичні матеріали з певними прогнозами на майбутнє.

Список використаної літератури:

1. El Mundo https://www.elmundo.es/espana/2023/02/23/63f68b1cfdddff26618b4598.html

2. La Repubblica https://roma.repubblica.it/cronaca

3. Gazzetta del sud https://cosenza.gazzettadelsud.it/

4. Il Fatto Quotidiano https://www.ilfattoquotidiano.it/2023/02/22/firenze-la-lettera-della-preside-agli-studenti-il-fascismo-e-nato-con-la-vittima-di-un-pestaggio-lasciata-a-se-stessa-dagli-indifferenti/7074193/

5. Malta Independent https://www.independent.com.mt/world

6. Diario de noticias https://www.noticiasdenavarra.com/actualidad/politica/

7. Der Tagesspiegel https://www.tagesspiegel.de/politik/

8. Dagens Nyheter https://www.dn.se/varlden/sa-gick-det-till-nar-ukrainarna-stoppade-kolonnen-utanfor-kiev/

9. The Wall Street Journal https://www.wsj.com/news/politics?mod=nav_top_section

10. HAARETZ https://www.haaretz.com/us-news/2023-02-21/ty-article/.premium/bidens-visit-to-kyiv-a-triumph-for-america-a-stinging-humiliation-for-putin/00000186-73c8-dd56-ade7-f7fdf7620000

11. Gulf News https://gulfnews.com/world/asia/india/ukraine-russia-know-if-we-can-be-of-any-use-we-will-be-willing-india-fm-jaishankar-1.93990082

12. Arkansas Democrat-Gazette https://www.arkansasonline.com/photos/2023/feb/04/3340629/

Королюк Т.О.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри національної економіки та публічного управління,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВІЙНАМ В XXI СТОЛІТТІ

Інформаційні війни не є новим явищем та охоплюють тисячолітню історію. Здебільшого вони використовувались у релігійній та політичній боротьбі для деморалізації та залякування ворога, дискредитації державної влади, підриву політичної системи, розпалювання релігійної ворожнечі,

руйнування національної ідентичності та культурної спадщини противника. Порівняно із минулим в умовах цифровізації та розвитку інформаційно-комунікаційних технологій інформаційні війни набули зовсім іншого характеру, масштабів та можливостей впливу. Розвиток інформаційного суспільства та інформаційної економіки поглиблюють інформаційне протиборство між країнами. Інформаційний та цифровий простір стали основними каналами поширення інформаційної зброї, що ускладнює своєчасну ідентифікацію загроз інформаційній безпеці та подальшому розвитку.

Специфіка інформаційних війн полягає в оволодінні масовою свідомістю, всеосяжності та невидимості інформаційної зброї, мінливості та непередбачуваності засобів протиборства, обмеженості можливостей прогнозу наслідків інформаційних операцій та законної протидії інформаційним впливам в умовах інтернетизації та розвитку соціальних мереж.

У зв’язку з анексією Криму, нав’язуванням Росією гібридної війни Україні та Заходу, у 2016 році НАТО та ЄС об’єднали зусилля для протидії гібридним загрозам та підвищення стійкості до них, забезпечення інформаційної безпеки та розвитку стратегічних комунікацій [1, с. 17-18]. Було створено Європейський центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам, посилилась співпраця країн у сфері навчань та тренувань. Варто відзначити, що спроможність інформаційної політики, інформаційна стійкість, рівень медіаграмотності населення впливають на розвиток сценаріїв конфлікту інтересів на міжнародній арені в площині дипломатичного чи військового протистояння.

Повномасштабна та інформаційна війна Росії проти України обумовила нові загрози. Окрім інформаційних операцій країни-агресора проти України та її домінування на тимчасово окупованих територіях, обмеженості системи реагування на поширення дезінформації та ворожої пропаганди, несформованості системи стратегічних комунікацій, обмеженості інформації

на місцевому рівні, недостатнього рівня медіаграмотності [2], ми стикаємося із загрозою інформаційної резервації населення в умовах відсутності/обмеженості доступу до ефірного телебачення та радіомовлення, мобільного та Інтернет-зв'язку, особливо у прифронтових зонах.

Досвід України засвідчує, що в умовах повномасштабного вторгнення ефективними методами протидії інформаційним загрозам стали запровадження єдиного національного телемарафону, підвищення ролі центрів протидії дезінформації, відкриття "Школи протидії дезінформації" для державних службовців, підвищення рівня медіаграмотності населення, проведення національних інформаційних кампаній, запровадження державних санкцій відносно російських телеканалів [3]. Центр стратегічних комунікацій об'єднав свої зусилля у протидії дезінформації та фейкам, підвищенні інформаційної обізнаності громадян та інформаційної гігієни, щодо спільного пошуку разом із міжнародними партнерами механізмів протидії дезінформації [4].

Основними шляхами підвищення інформаційної безпеки виступають створення системи ранньої ідентифікації та запобігання інформаційним загрозам; посилення відповідальності за поширення недостовірної інформації; унеможливлення розповсюдження аудіо та відео контенту, що популяризують державу-агресора; посилення координації між органами влади у забезпеченні інформаційної стійкості [2]. Забезпечення постійного та безперервного інформаційного зв'язку між органами державної влади, місцевого самоврядування та населенням виступає запорукою ефективності інформаційних кампаній щодо просування українських наративів в умовах повномасштабної війни.

Таким чином, інформаційна політика держави повинна спрямовуватись на захист інформаційного простору та підвищення резистентності до інформаційних загроз. Для цього потрібно розвивати національну інформаційну інфраструктуру, стратегічні комунікації, підвищувати рівень інформаційної культури, медіаграмотності та критичного мислення населення, здійснювати постійний моніторинг контенту в мас-медіа (у т.ч.

соціальних мережах), поглиблювати співпрацю із європейськими державами в умовах інформаційних протистоянь. Методи протидії інформаційним атакам повинні бути динамічними, активними, всеохоплюючими, постійними, вчасними та ефективними.

Список використаної літератури

1. Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і Східного партнерства. К., 2018. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/blok_XXI-end_0202.pdf (Дата звернення: 13.02.2023)

2. Стратегія інформаційної безпеки. Указ Президента України №685/2021 від 28.12.2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n7 (Дата звернення: 13.02.2023)

3. Український інформаційний фронт: ключові напрямки, за якими працювало МКІП у 2022 році. URL: https://mkip.gov.ua/news/8350.html (Дата звернення: 15.02.2023)

4. Центр стратегічних комунікацій. URL: https://spravdi.gov.ua/pro-nas/ (Дата звернення: 13.02.2023)

Краснопольська М.І.

викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПРОПАГАНДА ЯК СКЛАДНИК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ: ТИПИ, МЕТОДИ, СФЕРИ ПОШИРЕННЯ

Інформаційні війни супроводжують усю історію людства, але у наш час – час новітніх технологій, коли інформація стала могутньою зброєю, поняття інформаційної війни набуло небачених раніше масштабів. Інформаційна війна – це викладення інформації у спосіб, який формує у суспільстві

потрібну точку зору, громадську думку, хід взаємодоповнюючих логічних думок, вичерпну систему поглядів щодо окремих питань на користь організатора інформаційної війни. Інформаційна війна складається з різноманітних технологій, провідне місце серед яких посідає пропаганда.

Пропаганда (від лат. propaganda – яка підлягає поширенню) – це інформаційний вплив, спрямований на свідомість людей з метою нав'язування «потрібної» точки зору. Тобто пропаганда – це не просто висвітлення певної інформації, це маніпуляція, яка складається з різноманітних компонентів.

Відповідно до джерела та природи повідомлення можна виокремити три типи пропаганди:

1) біла – походить з відкритого доступного джерела, використовує перевірені дані й не маскує свої цілі;

2) сіра – пропаганда без визначеного джерела чи автора, має приховані джерела інформації та мету, прагне підтасувати факти і думки, щоб нав'язати свої висновки і оцінки;

3) чорна – створює фальшиву інформацію з маскуванням правдивих джерел з метою введення масової свідомості в оману.

За характером впливу можна розрізнити позитивну та негативну пропаганду. Метою позитивної, або конструктивної пропаганди, є сприяння соціальній гармонії, злагоді, вихованню людей згідно із загальноприйнятими цінностями. Позитивна пропаганда виконує виховну та інформаційну функції в суспільстві. Негативна, або ж деструктивна пропаганда, нав'язує людям ті або інші переконання задля розпалювання соціальної ворожнечі, нагнітання соціальних конфліктів, загострення суперечностей у суспільстві, пробудження низинних інстинктів у людей тощо [1].

Залежно від сфери поширення можна виокремити [2]:

1) культурну пропаганду – поширення певних поглядів через твори мистецтва та за допомогою відомих діячів культури;

2) інформаційну пропаганду – поширення певних поглядів за допомогою дезінформації та фейкових новин через засоби масової інформації;

3) політичну пропаганду – поширення ідеологічних поглядів за допомогою передвиборчих програм політичних партій чи окремих політиків, їх публічних виступів тощо;

4) особистісну сферу – поширення певних поглядів через приватне спілкування, зокрема й за допомогою соціальних мереж та месенджерів.

Для здійснення пропаганди використовують чимало методів, які базуються на дослідженнях соціальної психології. Серед найбільш поширених можна зазначити такі:

1) апелювання до авторитету – метод пропаганди, який полягає у зловживанні почуттями поваги до відомої людини, знаменитості чи експерта в певній галузі задля отримання згоди із запропонованою думкою;

2) апелювання до страху – логічна хиба зловживання почуттям страху для підтримки певної пропозиції;

3) апеляція до народу – наголошення на тому, що певне твердження вважається правильним, оскільки так думає певна група або більшість людей;

4) культ особи – створення ідеалізованого та героїчного публічного образу, який буде нав’язувати суспільству потрібні думки;

5) навішування ярликів – надання явищам позитивних чи негативних асоціацій, щоб підтримати чи, навпаки, дискредитувати їх;

6) ефект первинності – при надходженні суперечливої інформації, перевірити яку неможливо, людина вірить тій, яка надійшла першою, а змінити вже сформований погляд дуже важко;

7) брехня – навмисне укривання істини, спотворення правди або нашарування брехні на реальні факти та подання їх як істини;

8) демонізація ворога – найстаріший пропагандистський прийом, спрямований на викликання ненависті до супротивника.

На жаль, у сучасному світі більшість пропаганди носить саме деструктивний характер, коли метою пропаганди є прагнення захопити, поневолити, знищити. Доказом цього є кривава війна, яку нав’язала нам рф і під час якої гинуть тисячі українців. Тоді на захист суспільства має стати

контрпропаганда – діяльність, спрямована на протидію пропаганді. На відміну від пропаганди вона має захисний характер і реагує на ідентифіковану пропаганду. Крім цього, кожна людина повинна дотримуватись інформаційної гігієни, аби у час новітніх інформаційних технологій не потрапити в тенета руйнівної брехні, – і тоді жодна пропаганда не зуміє «промити вам мізки».

Список використаної літератури

1. Лизанчук В. Просвітницька і маніпулятивна пропаганда в умовах нинішньої російсько-української війни. // Теле- та радіожурналістика. 2018. Випуск 17. С. 22–51. URL: http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/1591/1638.

2. Драбюк С.С. Пропаганда та її види. Шляхи протидії пропаганді. // Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. №1. С. 153-157. URL: http://journal app.uzhnu.edu.ua/article/view/258841/255602

3. Іваницька Б., Гусєва С. Основні методи пропаганди в російському Інтернет-ЗМІ Pravda.ru // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Журналістські науки. - 2018. - № 896. - С. 54-58. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16167/ivanytska3.pdf

Лисенко Ю.В.
Кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних технологій,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

МАНІПУЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Питання сутності маніпулятивного впливу і ролі політичного маніпулювання у суспільному житті актуалізується у контексті гібридної та

повномасштабної війни. Інформаційна війна є складовою оволодіння масовою свідомістю. Надзвичайно ефективним інструментом політичного впливу в рамках інформаційних протистоянь є саме маніпулювання. Сфера застосування прийомів і методів ведення інформаційної війни та реалізації механізмів маніпулятивного впливу надзвичайно широка, динамічна і складно прогнозована.

Маніпулювання загалом можна розглядати як поширений спосіб комунікативної дії, що використовується для перенесення уваги, приховування об'єктивного, вуалювання тієї чи іншої інформації тощо. Маніпулювання варто трактувати як дію з певними намірами, цілями, прихованими мотивами керування, спрямовану на об'єкт інформаційного впливу. В умовах інформаційної війни маніпулятивні технології різноманітні за своєю формою, змістом, цілями і призначенням. Таким чином, технології політичного маніпулювання набувають ознак динамічності, високої активності, пристосовницького характеру. Вони включають вербальні й невербальні, індивідуальні та масові, відкриті і приховані методи впливу на свідомість і навіть підсвідомість громадськості.

Українські науковці наголошують, що у розвитку політичних технологій простежуються певні закономірності: 1) ускладнення – від примусу до маніпулювання; 2) ускладнення маніпулятивного арсеналу; 3)ускладнення схеми маніпулювання – від лінійного до нелінійного «чужими руками»; 4) прискорення маніпулятивних процесів [1, 11]. Метою застосування маніпулювання є: 1) порушення стану психологічної рівноваги та розхитування психологічних настроїв особи чи соціальної групи (викликати почуття загрози, страху, невизначеності, сумніву у політичних переконаннях; спровокувати панічні настрої, масове занепокоєння тощо); 2) піднесення морально-психологічного стану людини, соціальної групи чи суспільства (формування переконання у правильності політичної позиції, віри у перемогу тощо); 3) закріплення у свідомості людини чи соціальної групи певного стереотипу (міфу) (формування твердого переконання у

негативі щодо особи яка є політичним опонентом, непогрішимості лідера та ін.); 4) спонукання до дій (здебільшого, саме такою є мета пропаганди й реклами) [1, 12].

Якщо розглядати сутність застосування маніпулятивних прийомів у контексті російської пропаганди в Україні у час війни, то констатуємо, що вони мають за мету поширення паніки, створення інформаційного хаосу, дискредитацію діяльності влади, окремих інститутів громадянського суспільства, зокрема волонтерства, а також медіа, Збройних сил України та ін. Маніпулювання як складова політичної комунікації в умовах інформаційної війни спрямоване на розпалювання ворожнечі, поглиблення протистояння, унеможливлення пошуку компромісів. Серед основних прийомів маніпулювання надзвичайно поширені такі як: прийом «навішування ярлика», прийом «інформаційна бульбашка», замовчування чи перекручування інформації, застосування прийому «підміни понять» і застосування спеціальних термінів, прийому проведення інформаційно-психологічних операцій та ін. Маніпулювання як прийом інформаційно-комунікативних політичних технологій несе переважно негативний характер і становить певну загрозу процесам розвитку громадянського суспільства, спричиняє відчуженню людини від участі у політичному житті, деформує сприйняття суспільних явищ громадськістю. Варто враховувати, що активне застосування маніпулятивних технологій прямо впливає на рівень довіри громадянського суспільства до інститутів державної влади, на пошук чи вибір джерел інформації.

За результатами соціологічного дослідження «Демократія, права і свободи громадян та медіаспоживання в умовах війни», проведеного на замовлення провідної неурядової позапартійної всеукраїнської організації громадського контролю «Опора» Київським міжнародним інститутом соціології у липні 2022 року, інформаційні звички і звички медіаспоживання після 24 лютого 2022 року серед українців змінилися [2]. Зокрема, йдеться про те, що більшість опитаних (69 %) використовують соцмережі як джерело

інформації, якому довіряють найбільше. Серед популярних респонденти назвали Telegram-канали, FB-групи. Варто відмітити, що важливим джерелом інформації українці для себе назвали телемарафон «Єдині новини».

У контексті інформаційної війни як складової повномасштабної, важливо, щоб політика нашої держави була більше спрямована на захист інформаційного простору, на підвищення рівня інформаційної безпеки та підвищення рівня стійкості до інформаційних вкидів і загроз. Ініціативу у протидії маніпулятивному впливу в інформаційному просторі українського суспільства активно взяли на себе неурядові громадські організації. Рівень політичного впливу на громадську думку для українського суспільства є досить значним. Саме тому, питання дослідження особливостей застосування технологій маніпулювання, зокрема і на громадську думку залишається актуальним. Як наслідок, актуальним для сучасного суспільства є розробка і впровадження відповідних прийомів та механізмів захисту й протидії маніпулятивному впливу. Основні фактчекінгові ініціативи під час війни, які доступні в Україні, зокрема для перевірки достовірності інформації, превірки фейків тощо: «Центр протидії дезінформації від РНБО», Платформа Національного проєкту із медіаграмотності «Фільтр», «Безбрехні», «StopFake», «НотаЄнота», «UkraineFacts» та ін, кожна з яких має інтернет сторінку чи представлена у поширених соцмережах.

Методи протидії політико-маніпулятивним впливам у інформаційно-комунікативному просторі будуть ефективними і доречними за умови дотримання принципів: незаангажованості; підтвердження інформації документами та перевіреними фактами; альтернативності у пошуку відповідних джерел інформації; залучення фахівців, експертів, лідерів думок, які володіють відповідними фаховими компетенціями до поширення офіційної інформації у суспільстві. У перспективі це сприятиме розвитку процесів політичної комунікації на демократичних засадах, становлення цивілізованого громадянського суспільства, демократизації і закріплення

європейських політичних цінностей відносно самовираження людини в політичних комунікативних процесах сучасності.

Список використаної літератури:

1. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянюк, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. К.: КНЕУ, 2021. 328 с.

2. Найбільше українці довіряють єдиним новинам, хоча більшість отримують інформацію з соцмереж. (Дата звернення: 19.02.2023)

ULR: https://www.oporaua.org/news/polit_ad/24270-naibilshe-ukrayintsi-doviriaiut-edinim-novinam-khocha-bilshist-otrimuiut-informatsiiu-z-sotsmerezh

Манелюк Ю.М.
Кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних технологій
КНЕУ імені В. Гетьмана

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЯЦІЇ ТА ПРОПАГАНДИ

Інформація у сучасному світі має стратегічне значення і може стати як засобом впливу, так і потужною зброєю. Реалії сьогоднішнього дня підтверджують, що війна в Україні точиться не лише у зоні бойових дій, але й в інформаційному просторі. Зростання потужності інформаційних механізмів сучасного суспільства посилює його залежність саме від цієї складової, і ця залежність зробила цивілізацію набагато вразливішою, а швидке і широке розповсюдження інформаційних мереж у багато разів збільшило потужність саме інформаційної зброї.

Важливою ознакою сучасного суспільства є підвищення ролі інформації та технологій інформаційного впливу. Інформація починає нести в собі як творчу, так і руйнівну силу, на людей спрямовується могутній потік інформації, що впливає на суспільну свідомість і відчуття. При цьому, поряд з перевагами нових технологій, розвиток інформаційної сфери має ряд небезпек, що спричиняють зростання напруги в суспільстві. Однією з цих небезпек є інформаційне насильство. Інформаційне насильство негативно позначається на психічному здоров'ї людини, викликає у багатьох людей, у тому числі й дітей, стреси та депресії. Сучасний розвиток інноваційних технологій дозволяє швидко і масово поширювати інформацію, яку при цьому можна змінити до невпізнання. Усе це робиться для маніпуляцій думками, емоціями, ставленнями і врешті-решт поведінкою.

Сфери віртуального охоплюють дедалі більшу частину повсякденності, припускаючи спілкування людини з образами, симуляціями, а не з реальними об'єктами. Один із наслідків цього – зміни соціального середовища. Інформація поступово стає основним каталізатором соціальних процесів. З початком вторгнення Росії в Україну, українські телевізійні канали об'єдналися, щоб цілодобово доносити інформацію. Ми всі відчуваємо на собі, яку потужну силу мають ЗМІ, слухаючи цілодобово новини в Україні і в світі, щоденні звернення Президента України та інших високопосадовців, навіть гімн України, який лунає багато разів на добу, – все це згуртовує нас, додає сил і віри в нашу перемогу. Водночас, багато хто з українців, маючи родичів чи друзів у росії, зовсім перестав спілкуватися з ними після 24 лютого 2022 р. Причина – повне нерозуміння, неприйняття росіянами будь-якої інформації, яка відрізняється від того, що подають російські засоби масової інформації, зомбованість і навіть агресія проти «іншої думки» і навіть беззаперечних фактів. Постійно діюча пропаганда з блакитних екранів російського телебачення, заборона всіх інших каналів, соціальних мереж, месенджерів взагалі позбавляє росіян бажання шукати і отримувати інформацію з інших джерел.

Інформаційне насильство призводить до переходу значної частини суспільства від стану «телеманії» до «теленаркоманії», коли потреба перероджується в бездумну звичку – в навик. Позбавлена ЗМІ людина переживає почуття порожнечі, втрати чогось важливого, дискомфорт, роздратування, що доходить деколи до відчаю. Поширення інформаційного насильства пов'язане з антропологічною кризою, модернізаційним шоком, розпадом традиційних культур, які звільнили деструктивні та антисоціальні імпульси. У вузькому сенсі інформаційне насильство – це несиловий вплив на ментальну сферу. В поєднанні з політичним та економічним, інформаційне насильство створює систему соціального насильства. Водночас, удавана простота системи насправді комплексно відображає весь спектр суперечностей в сучасному інформаційному суспільстві. Дійсно, функціонування держави, її соціальна, політична, економічна, індустріальна сфери знаходяться в прямій залежності від роботи інформаційних мереж, систем зв'язку та управління, програмного забезпечення, що складають технічну базу інформаційного простору. До того ж агресія і насильство у специфічному відбитті, що відповідає соціально-економічній, політичній та культурній ситуації, створюють кризу і нестабільність, де інформаційне насильство виявляється неминучим супроводом суспільного буття. Засоби масової інформації нав'язують вигідні їм, та їх реальним господарям, оцінки, думки, електоральну поведінку. Насильство входить в мову, семантику передач, повсякденні комунікації. Інформаційно-психологічний вплив на суспільство виявляється повсюдно.

Отже, інформаційне насильство – це інформаційний вплив на людину, що призводить до втрати, деформації, обмеження, або неможливості здійснення таких людських якостей, які становлять особистість людини, тобто свідомість і самосвідомість, свобода вибору, індивідуальність, система цінностей, світогляд, система потреб, інтересів та установок, а точніше – маніпулювання особистістю за допомогою інформації про різні сфери соціального життя, з метою духовно придушити особистість.

Влада здійснюється над внутрішнім світом людей, над їх внутрішньою свободою, яку не могли відняти ніякі тоталітарні режими. Якщо в «доінформаційну епоху» влада полягала в тому, щоб примусити людей поводитися тим або іншим чином, то новий тип влади полягає в тому, щоб примусити людей захотіти поводитися так, як це необхідно владі. Іншими словами, в інформаційну епоху формується новий тип влади, заснований на маніпуляції свідомістю.

Маніпуляції суспільною свідомістю торкнулися практично кожного жителя планети, бо це, перш за все – частина технології влади, що замінила в інформаційну епоху такі види влади, як насильство і примус. Маніпуляція те тільки спонукає людину, що знаходиться під таким впливом, робити те, чого бажають інші – вона примушує її хотіти це робити. Однією з основних умов успішної маніпуляції є той факт, що в сучасної людини, в основному, немає ні часу, ні бажання перевіряти правдивість повідомлень, які надходять через канали засобів масової комунікації.

Інформаційна цивілізація, до якої підійшло людство, змінює не просто статус інформації, тобто роль її позитивних наслідків, але й різко розширює негативні можливості. Перед нами опинився сильнодіючий засіб, для якого немає меж. Звідси слідує як підсилююча суспільство й державу роль інформаційних систем і мереж, так і роль, що ослабляє, оскільки вони стають основною метою супротивника або опонента. Інформація починає нести в собі як творчу, так і руйнівну силу, але в набагато сильнішому ступені, аніж це було раніше. Таким чином, існує неусувний зв’язок інформаційної й неінформаційної компоненти. Інформаційне насильство не виникає в інформаційному суспільстві, а існує завжди, і воно є двигуном історичного розвитку.

Тому, досить важливо забезпечити інформаційно-психологічну безпеку особистості, що визначається спеціалістами як стан захищеності психіки від дії різноманітних інформаційних факторів.

Як відрізнити пропаганду та інформування, навчитися критично ставитися до інформації, що висвітлюється в ЗМІ? Сила влади завжди базувалась на неосвіченості людей. Водночас, сьогодні все більш актуальним

стає не захист інформації, а захист від інформації. На зміну знанням приходить інформація, або навіть інформованість; інформація стає все більш специфічною і важкою для розуміння, тому об'єкт або подію, що потрапила у фокус уваги, необхідно вивчати ретельніше, ніж будь-коли в минулому. Так само і інформаційне насильство здатне впливати і руйнувати психіку тих людей, в кого відсутні захисні бар'єри.

Основні шляхи для запобігання впливу інформаційного насильства та подолання його наслідків, на мою думку, є наступні:

- Освіченість: слід знати і вивчати історію, вдосконалювати свої знання, оскільки історія має циклічний характер, тому всебічні знання дозволять краще зрозуміти процеси, які відбуваються у сучасному суспільстві, як в регіональному масштабі, так і міжнародному.
- Обізнаність: використовувати різні джерела інформації, оскільки будь-яка інформація, яка подається журналістом, може бути суб'єктивною.
- Використання достовірних джерел інформації.
- Позбавлення інтернет-залежності, читання класичної і сучасної літератури як українських, так і зарубіжних авторів.

Таким чином, інформація стає об'єктом продуктивного впорядкування й регулювання, від результатів якого залежить використання інформації як глобального стратегічного ресурсу виживання суспільства.

Основним завданням будь-якої держави є забезпечення безпеки. В силу постійного розвитку інформаційних технологій, а також їх цінності в сучасному соціумі, саме інформаційна безпека стала однією з пріоритетних складових національної безпеки, яка в силу своєї новизни та постійного вдосконалення вимагає особливого вивчення та врегулювання.

Список використаної літератури:

1. Уханова Н.С. Маніпулювання масовою політичною свідомістю: інформаційно-психологічний і правовий аспекти. URL: http://www.ippi.org.ua/ukhanova-ns-manipulyuvannya-masovoyu-politichnoyu-svidomistyu-informatsiino-psikhologichnii-i-pravov

2. Правове забезпечення державної інформаційної політики. URL: minjust.gov.ua/m/str_22116

3. Василевич О.Г. Інформаційне насильство як соціальний феномен. URL: http://eprints.zu.edu.ua/2024/1/22.pdf

4. Панченко О.А., Антонов В.Г., Концептуалізація поняття «Інформаційне насильство» в контексті національної безпеки. URL: https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/view/20325

5. Самчинська О.А., Фурашев В.М., Інформаційне насильство, інформаційна маніпуляція та пропаганда: поняття, ознаки та співвідношення. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/8_19.pdf

Міщук А.І.
доцент кафедри історії України і методики викладання історії ,
к.іст.н., доцент,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Міщук М.Б.
доцент кафедри політичних інститутів та процесів,
к.пол.н., доцент,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ

Інформаційна безпека України, безперечно, виступає складовою національної безпеки нашої держави, адже від неї , значною мірою залежить захист національних інтересів в суспільно-політичній, соціально-економічній та культурній сферах суспільства.

Дослідники виокремлюють два підходи до трактування інформаційної безпеки у контексті національної безпеки: 1) інформаційну безпеку

розглядають як самостійний елемент національної безпеки будь-якої країни; 2) інформаційна безпека є важливою складовою державного суверенітету будь якої країни, оскільки охоплює весь комплекс безпекової складової: військової, економічної, політичної тощо. як інтегрована складова будь-якої іншої безпеки: В узагальненому вигляді можна погодитись із твердженням, що інформаційна безпека - “це стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, за якого зводиться до мінімуму завдання збитків через неповноту, невчасність і недостовірність інформації, негативний інформаційний вплив, негативні наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване поширення інформації” [1; 2, с.28]

Питання інформаційної безпеки набуває особливої ваги та актуальності в умовах російської воєнної агресії проти нашої держави. Виходячи з вище сказаного, одним із головними напрямками забезпечення інформаційної безпеки України на нашу думку має стати протидія дезінформації та інформаційним вкидам держави-агресора, спрямованим, серед іншого, на ліквідацію незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі та ненависті, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людин [6].

Центральним органом, спеціально уповноваженим здійснювати координацію та контроль забезпечення інформаційної безпеки як складової національної безпеки і оборони в межах компетенції та покладених на нього функцій, є Рада національної безпеки і оборони України.

Рада національної безпеки і оборони України на своєму засіданні 18 березня 2022 р., скликана у зв’язку зі збройною агресією російської федерації проти України і з метою забезпечення оборони держави, нейтралізації загроз інформаційній безпеці України ухвалила рішення “Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного

стану” та “Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави”. Так, зокрема, у другому документі Рада національної безпеки і оборони України **вирішила**: “… Підтримати пропозицію Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації України щодо **з**апровадження на період дії воєнного стану особливого режиму роботи ТОВ "Зеонбуд" (…) та його функціонування у період дії воєнного стану у складі Концерну **радіомовлення, радіозв’язку та телебачення…** Кабінету Міністрів України забезпечити фінансування заходів, передбачених цим рішенням, а також посилення охорони об’єктів, що забезпечують мовлення” [8; 9]. 19 березня 2022р. Президент України підписав укази №151/2022 та №151/2022, якими ввів дані рішення в дію [5].

Забезпеченню інформаційної безпеки сприяє й діяльність Служба безпеки України, яка неодноразово попереджає громадян держави про кожну чергову хвилю інформаційно-психологічних спецоперацій з боку росії та закликає їх не поширювати ворожі фейки, зокрема, “Шановні українці! Окрім ракет, ворог сьогодні «обстрілює» нас фейками та нісенітницями. Це – важлива частина його плану. Завдання окупантів – посилити медійний ефект від ракетних ударів і розхитати інформаційний простір України. Тож у хід ідуть різноманітні інформаційно-психологічні спецоперації (ІПСО)… перелік тем є "надзвичайно широким": від перебільшення кількості випущених ракет і наслідків уражень до чуток про евакуацію представників влади” [7].

В Україні також функціонує Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Так, зокрема, 9 червня 2022 р. у Центрі повідомили, що кремлівська пропаганда поширила фейк про те, що Україна помилково отримала ядерну зброю як військову допомогу від США, а 12 червня – що російські пропагандисти поширили фейк про мобілізацію жінок в Україні [3].

З метою протидії інформаційним загрозам з боку агресора на державному рівні визначено такі заходи: “…заборона трансляції телеканалів рф в ефірних та кабельних мережах на території України і контроль виконання цього заходу; заборона в’їзду на територію України радикально налаштованих осіб,

що прямують через державний кордон та можуть брати участь в акціях антиукраїнської спрямованості; заборона в'їзду на територію України відомих осіб, які в інформаційному просторі чинять дії, що підпадають під статті Кримінального кодексу України стосовно посягань на територіальну цілісність та недоторканість України, державну безпеку країни" [4].

Отже, в умовах агресивної війни росії проти України, активного поширення державою-агресором дезінформації, викривлення відомостей, а також виправдування або заперечення збройної агресії рф проти України, забезпечення інформаційної безпеки нашої держави постає одним із основних в контексті реалізації національної безпеки України.

Список використаної літератури:

1. Захист інформаційної безпеки як функція держави URL: http://www.mego.info/матеріал/23-захист-інформаційноїбезпеки-як-функція-держави

2. Ільницька У.В. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам / *Гуманітарні візії: Науковий журнал* Львів: вид-во НУ «Львівська політехніка», 2016. Вип. №3. С. 27-33.

3. Одінцова А. Інформаційні спецоперації проти України: політолог назвав дві цілі Росії. URL. https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/rosiya-peresliduye-dvi-meti-ekspert-pro-informaciyni-specoperaciji-rf-ostanni-novini-50249711.html

4. Пашковський В. Ф. Організаційно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки України в умовах зовнішньої агресії: напрями вдосконалення URL. http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/26756/1/VPSP2018-2_29-33.pdf

5. Президент України Володимир Зеленський двома указами увів в дію відповідні рішення РНБО України з питань інформаційної безпеки держави URL.https://gur.gov.ua/content/prezydent-ukrainy-volodymyr-zelenskyi-dvoma-ukazamy-uviv-v-diiu-vidpovidni-rishennia-rnbo-ukrainy-z-pytan-informatsiinoi-bezpeky-derzhavy.html

6. 7 стратегічних цілей інформаційної безпеки України. URL. https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/7-strategichnyh-tsilej-informatsijnoyi-bezpeky-ukrayiny/

7. Служба безпеки України попереджає про нову хвилю інформаційно-психологічних спецоперацій з боку росії та закликає громадян не поширювати ворожі фейки URL. https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3590072-sbu-poperedzae-pro-novu-hvilu-informacijnopsihologicnih-specoperacij-rosii.html

8. Указ Президента України №151/2022 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року "Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави" URL. https://www.president.gov.ua/documents/1512022-41757

9. Указ Президента України №152/2022 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року "Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану" URL. https:www.president.gov.ua/documents/1522022-41761

Науменко О. М.
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних технологій,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ

На сьогодні, за думкою дослідників змінюється зміст політичної організації, центром якої стає інформація. Інформаційне суспільство яке утворилося на зміну індустріальному, потребує нової форми організації політичної діяльності та висуває нові способи її конструювання. Завдання політичної еліти за умов поширення технологій і розгалуження спеціалізації соціально-політичного буття є особливо важливими. Стратегічний напрям

розвитку суспільства залежить від типу, складу та цінностей політичної еліти.

Прийняття політичних рішень ґрунтується на теоретичних знаннях, центрами прийняття рішень стають аналітичні та консультаційні експертні групи, склад яких становлять представники різних галузей. Проблемою політики інформаційного суспільства може являтися значна кількість рішень, що швидко поширюється серед громадян. Ефективності набуває представницька демократія, тому що, через значну кількість інтересів еліти не спроможні керувати і визначати наслідки власних дій. Влада являється невпорядкованою, в будь-який окремий момент є незрозумілим, хто має реальні повноваження і тривалість володіння ними. Слабкість представницької демократії виявляється в тому, що зменшується кількість громадян, які вірять, що взявши участь у виборах, можливо здійснити вплив на політику [1, с. 311; 312].

Важливим політичним інститутом, який регулює суспільні відносини в інформаційному суспільстві є держава. В політиці інформаційні і комунікаційні технології визначають швидкість прийняття політичних рішень, їх розповсюдження у суспільстві, формують громадську думку, підтримують формування національних і транснаціональних інтересів [1, с. 313].

Суб’єктами інформаційних відносин є представники політико-управлінської еліти в особі Верховної Ради України, Кабінету Міністрів та Президента України. Державна інформаційна політика України поєднує в собі способи та напрямки діяльності держави щодо використання, одержання та зберігання і поширення інформації.

Інформаційною політикою є використання ресурсів публічної влади задля вибору ефективних шляхів вирішення найгостріших проблем розвитку інформаційної сфери. До таких проблем відносять підвищення якості життя всіх суб’єктів суспільства, утвердження державних гарантій прав та свобод людини і громадянина у сфері інформаційної діяльності, пришвидшення переходу суспільства до інформаційної (постіндустріальної) фази розвитку, утворення індустрії конкурентоспроможних інформаційних технологій,

забезпечення безпеки комунікаційних та інформаційних систем критично важливих об’єктів, збереження моральних і культурних цінностей народу [2]. Актуальність української інформаційної політики посилилася в зв’язку з військовою агресією російської федерації та впровадженням воєнного стану Президентом України від 24 лютого 2022 р.

Інформаційна політика в умовах протистояння українською політичною елітою забезпечується шляхом утворення та підтримання інформаційного телемарафону «Єдині новини #UAразом», який було утворено 24 лютого 2022 р. від початку російського вторгнення в Україну, з ціллю інформування населення про ситуацію в Україні.

Основним комунікатором на міжнародній політичній арені став Президент України В. Зеленський, меседжі якого були адресовані міжнародній спільноті, від політичної еліти до пересічних громадян, з ціллю переконання в необхідності надання підтримки в боротьбі з російською агресією і донесенні правдивої інформації про військові злочини росіян на території України. Зокрема, Президент звертався до таких парламентів європейських держав, як США, Канада, Японія, Республіка Корея, Австралія, виступи на самітах «Групи семи», НАТО, засіданнях Ради Безпеки ООН, Європейської Ради, Організації економічного співробітництва та розвитку [3, с. 112].

Ключовим рівнем політичної комунікації за умов воєнного стану є інституційний, основним комунікатором на якому в Україні на сьогодні є правляча верхівка в особі президентського центру, що формує зміст головних меседжів. Більшість повідомлень, які озвучені представниками Офісу Президента України, Генерального штабу, представниками органів військових адміністрацій і місцевої влади в першу чергу мають на меті підтримувати високий моральний стан суспільства та збройних сил [3, с. 113; 115].

Постіндустріальне суспільство зумовлює важливість ролі знань та інформації. В цьому контексті інформаційна політика виявляється в ролі політичної еліти щодо прийняття політичних рішень. Поява єдиного телемарафону «Єдині новини» стала ключовим засобом стратегічної

комунікації. Політична комунікація в межах інформаційної політики держави здійснюється за допомогою новітніх інформаційних технологій та таких медіа платформ та соціальних мереж – Facebook, Telegram, Twitter, Instagram.

Список використаної літератури:

1. Дащаківська О. Політична еліта в теоріях інформаційного суспільства: особливості діяльності та структури. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії.* 2011. Випуск 1. С. 311–320.

2. Інформаційна політика. *Державне підприємство «Волинський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації».* : веб-сайт. URL: http://volynstandart.com.ua/information-policy/ (дата звернення: 16.02.2023).

3. Шиманова-Стефанишин О. В. Політична комунікація в умовах воєнного стану в Україні: політологічний аналіз основних меседжів. *Регіональні студії.* 2022. № 30. С. 112–117.

Назарчук О. М.
кандидат історичних наук, доцент кафедри політичних технологій Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана, директор ГО «Інститут стратегічного проектування»

СОЦІАЛІСТИЧНИЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛ ТА СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ У ПРОПАГАНДИСТСЬКІЙ БОРОТЬБІ З РОСІЙСЬКОЮ ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Соціалістичний Інтернаціонал (СІ) – це міжнародна організація соціал-демократичних, соціалістичних, робітничих та лейбористських партій, яка об’єднує 132 політичні структури з багатьох країн світу [1].

Історія Соцінтерну починається у XIX ст., а в нинішньому вигляді він існує з 1951 р. Від листопада 2022 р. президентом Соцінтерну є прем’єр-міністр Іспанії Педро Санчес, а генеральним секретарем – Бенедикта Ласі з

Гани. З 1999 по 2005 рр. президентом СІ був сьогоднішній Генеральний секретар ООН і колишній прем'єр-міністр Португалії Антоніу Гутерреш.

Як неурядова організація, Інтернаціонал має консультативний статус (Категорія І) при ООН і працює на міжнародному рівні з великою кількістю різноманітних організацій.

Україну в СІ представляє Соціал-демократична партія України (СДПУ), головою ради якої є Юрій Буздуган. Історія СДПУ бере початок з кінця 80-х рр. ХХ ст., коли у т. зв. «період перебудови», гласності з'являються неформальні спілки, гуртки, клуби, що в майбутньому трансформуються в політичні партії різного ідеологічного спектру. За весь період свого існування СДПУ завжди перебувала в опозиції до влади. Есдеки вважали і досі вважають недостатньою соціальну захищеність населення, слабкою гуманітарну політику, постійно і системно боролися і борються за вдосконалення законів та їх виконання. При цьому, перебуваючи у складі Соцінтерну, українські есдеки на міжнародній арені безапеляційно відстоювали інтереси своєї держави.

Інтернаціонал ніколи не був байдужим до України, як в період її окупації комуністичним режимом [2], так і після здобуття незалежності.

СІ хоч і є неурядовою організацією, все ж має високий авторитет серед урядів багатьох країн світу. До голосу Соцінтерну прислухаються лідери держав та керівники впливових структур.

Саме цей фактор і використовує СДПУ та її керівництво у боротьбі з пропагандою ворога, якою заповнений інформаційний простір світу. Саме особисті контакти та дружні стосунки українських есдеків з їхніми зарубіжними колегами стали формою контрпропагандної боротьби з гігабайтами московської брехні та дезінформації. Так, Юрій Буздуган та Олена Скоморощенко (міжнародний секретар СДПУ) будучи постійними учасниками делегацій СДПУ на різноманітних заходах Соцінтерну активно, наполегливо і результативно доносили міжнародній соціал-демократичній спільноті правдиву інформацію про агресію росії щодо України.

Зокрема, у квітні 2014 р. Київ відвідав генсек СІ Луїс Аяла, відмовившись, при цьому від поїздки до москви. 15-16 вересня 2014 р. Комітет Соцінтерну з питань СНД, Кавказу та Чорного моря, який відбувся в Астані проголосив відповідну Декларацію щодо України [3]. Цей документ було підтримано членами президії СІ, які збиралися 25 вересня 2014 р. у штаб-квартирі ООН з нагоди 69-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй [4]. Підтримав свою проукраїнську позицію Соцінтерн і у Декларації Комітету з питань СНД, Кавказу та Чорного моря 8-9 червня 2015 р. на засіданні у Єревані [5].

XXV Конгрес СІ, який відбувся в Колумбійському місті Картахена 2-4 березня 2017 р. також не обминув увагою ситуацію в Україні, зробивши відповідну заяву [6].

Напередодні і в перші дні чергової ескалації війни в лютому 2022 р. українські соціал-демократи розпочали інформаційний штурм керівництва Соцінтерну, його структурних підрозділів та лідерів партій його членів, вимагаючи активно долучитися до запобігання та вирішення проблеми на максимально високому міжнародному рівні. Як би там не було, а така можливість існувала, оскільки діючий генсек ООН – колишній президент Соцінтерну.

2022 р. став роком гіперактивності СДПУ на міжнародній арені. Українські есдеки розуміли, що і від них залежить майбутнє України.

Будучи досвідченими політиками, керівники Соцінтерну на початку 2022 р. усвідомлювали, що міжнародна криза навколо України загострюється. За ініціативи та прохання СДПУ 19 лютого було скликано в онлайн-режимі Президію СІ. Взяв участь у цьому форумі і представник росії [7]. 22 лютого секретаріат Соцінтерну оприлюднив відповідний прес-реліз на підтримку України [8]. 24 лютого СІ проголосив досить радикальну, як для нього, заяву: «…Ця навмисна загарбницька війна, яку росія описує як «спеціальну військову операцію», сталася після місяців провокацій і войовничості. … Сьогодні Україна та її народ перебувають у стані війни, внаслідок нападу, якому мають протистояти всі ті, хто цінує мир» [9].

7 березня відбулася показова подія в історії Соцінтерну. Комітет з етики ухвалив рішення про припинення членства в організації партії «Справедлива росія – Патріоти – За правду» [10].

4 квітня у черговій заяві СІ засудив військові злочини у містах Буча, Маріуполь та інших населених пунктах, закликавши міжнародне співтовариство «продовжити твердо протистояти цій злочинній агресії…» [11].

3-4 червня Комітет Інтернаціоналу з питань Латинської Америки та Карибського басейну, що відбувся в м. Ла Романа (Домініканська республіка) [12], 7-8 липня 2022 р. Рада СІ (засідання пройшло в Палаці Націй в Женеві) [13], 22 вересня Президія СІ (засідала у Нью-Йорку) [14], 21-22 жовтня Комітет СІ з питань Кавказу та Чорного моря (Астана, Казахстан) [15] однозначно виступили за Україну, засудивши агресію росії.

25-27 листопада 2022 р. в Мадриді (Іспанія) відбувся XXVI Конгрес Соціалістичного Інтернаціоналу [16]. Виступ Юрія Буздугана делегати вітали аплодисментами, усі спікери переконували у рішучості своїх партій, щодо підтримки України, не ставлячи під сумнів її справедливу боротьбу проти агресора [17].

Таким чином, є підстави вважати, що Соціалістичний Інтернаціонал та СДПУ у пропагандистській боротьбі з російською дезінформацією в контексті війни росії проти України використали усі можливі з їхнього арсеналу засоби, щоб донести світовому співтовариству оперативну та об’єктивну інформацію та запобігти шквалу лицемірної московської пропаганди.

Список використаної літератури

1. Прогресивна політика. За справедливий світ URL: https://www.socialistinternational.org/about-us/ (дата звернення: 12.02.2023).

2. IX конгрес Соціалістичного Інтернаціоналу, Брюссель 5-6 вересня 1964 року URL: https://www.socialistinternational.org/congresses/ix-brussels/ (дата звернення: 12.02.2023).

3. Конфлікт в Україні. Декларація Комітету Соціалістичного Інтернаціоналу для СНД, Кавказу та Чорного моря, Астана 15-16 вересня 2014 р. URL: https://www.socialistinternational.org/presidium/meeting-of-the-si-presidium-and-heads-of-state-and-government-united-nations-new-york/conflict-in-ukraine/ (дата звернення: 12.02.2023).

4. Засідання президії Соціалістичного Інтернаціоналу та глав держав і урядів. ООН, Нью-Йорк, 25 вересня 2014 р. URL: https://www.socialistinternational.org/presidium/meeting-of-the-si-presidium-and-heads-of-state-and-government-united-nations-new-york/ (дата звернення: 12.02.2023).

5. Декларація Засідання Комітету СІ для СНД, Кавказу та Чорного моря в Єревані, 8-9 червня 2015 р. URL: https://www.socialistinternational.org/committees/cis-the-caucasus-and-the-black-sea/meeting-of-the-si-committee-for-the-cis-the-caucasus-and-the-black-sea-in-yerevan/declaration/ (дата звернення: 12.02.2023).

6. За світ у мирі, рівності та солідарності. XXV Конгрес Соціалістичного Інтернаціоналу, Картахена, Колумбія, 2-4 березня 2017 р. URL: https://www.socialistinternational.org/congresses/xxv-congress-of-the-socialist-international-cartagena-colombia/for-a-world-in-peace-with-equality-and-solidarity/ (дата звернення: 12.02.2023).

7. Заява Президії Соціалістичного Інтернаціоналу щодо України 19 лютого 2022 року URL: https://www.socialistinternational.org/presidium/meeting-of-the-si-presidium-on-ukraine/ (дата звернення: 12.02.2023).

8. Необхідно поважати цілісність і суверенітет України. 22 лютого 2002 року URL: https://www.socialistinternational.org/news/press-releases/the-integrity-and-sovereignty-of-ukraine-must-be-respected-1977/ (дата звернення: 12.02.2023).

9. Соціалістичний Інтернаціонал засуджує вторгнення Росії в Україну. 24 лютого 2022 року URL:// https://www.socialistinternational.org/news/press-releases/socialist-international-condemns-russian-invasion-of-ukraine-1986/ (дата звернення: 12.02.2023).

10. Рішення про членство в партії «Справедлива росія – Патріоти – За правду» 7 березня 2022 року URL: https://www.socialistinternational.org

/news/press-releases/decision-regarding-membership-of-a-just-russia-patriots-for-the-truth-party-1998/ (дата звернення: 12.02.2023).

11. Соціалістичний Інтернаціонал засуджує військові злочини в Україні 4 квітня 2022 року URL: https://www.socialistinternational.org/news/press-releases/socialist-international-condemns-war-crimes-in-ukraine-2008/ (дата звернення: 12.02.2023).

12. Засідання Комітету SI для Латинської Америки та Карибського басейну, Ла Романа, Домініканська Республіка, 3-4 червня 2022 р. URL: https://www.socialistinternational.org/committees/latin-america-and-the-caribbean/meeting-of-the-si-committee-for-latin-america-and-the-caribbean-la-romana-dominican-republic/ (дата звернення: 12.02.2023).

13. Засідання Ради СІ в Женеві «Наша відданість гуманітарним та стійким рішенням глобальних проблем», 7-8 липня 2022 р. URL: https://www.socialistinternational.org/councils/meeting-of-the-si-council-in-geneva/ (дата звернення: 12.02.2023).

14. Засідання Президії Соціалістичного Інтернаціоналу в Нью-Йорку, 22 вересня 2022 р. URL: https://www.socialistinternational.org/presidium/meeting-of-the-si-presidium-in-new-york/ (дата звернення: 12.02.2023).

15. Засідання Комітету Соціалістичного Інтернаціоналу для Кавказу і Чорного моря, 21-22 жовтня 2022 р. URL: https://www.socialistinternational.org/committees/cis-the-caucasus-and-the-black-sea/meeting-of-the-si-committee-for-the-caucasus-and-the-black-sea (дата звернення: 12.02.2023).

16. XXVI Конгрес Соцінтерну, Мадрид, 25-27 листопада 2022 р. URL: https://www.socialistinternational.org/congresses/xxvi-congress-of-the-socialist-international-madrid/ (дата звернення: 12.02.2023)

17. Список доповідачів на XXVI Конгрес Соцінтерну, Мадрид, 25-27 листопада 2022 р. URL: https://www.socialistinternational.org/congresses/xxvi-congress-of-the-socialist-international-madrid/list-of-speakers/ (дата звернення: 12.02.2023).

Ніколаєва Т. М.
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри політичних технологій
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОЛЕ ВІЙНИ ВОРОГА НА МІЖНАРОДНОМУ ФРОНТІ

У сучасних умовах української визвольної війни одним з вирішальних факторів перемоги є інформаційний супротив. Україна веде війну проти агресора з переважаючим військовим потенціалом, з ядерним арсеналом, тому вимагає всебічної політичної, військової, дипломатичної, гуманітарної міжнародної підтримки, а також запровадження санкцій проти агресора. Рівень політичної підтримки, обсяги допомоги, надання зброї для захисту, масштаби запроваджених санкцій проти агресора – все це залежить від сприйняття подій у тій чи іншій країні, як суспільна думка впливає на діяльність державних інституцій щодо прийняття доленосних для українців рішень. Адже будь-який конфлікт високої чи низької інтенсивності можна вважати актом інформаційної війни [1, с.120].

Сучасне міжнародне інформаційне поле покрилось значною кількістю проплачених, в основному російських за походженням, журналістів і авторів, які за період правління путіна змогли закріпитися у міжнародних інформаційних агентствах. Водночас є чимало федеральних ЗМІ, що орієнтуються на закордонну аудиторію, транслюючи іноземною мовою Russia Today (телеканали, новинні сайти, Telegram-канали) та Sputnik (новинні сайти, Telegram-канали, інтернет-радіо).

Варто відзначити, що агресору вдалось залучити на свій бік деяких представників наукових та дослідницьких кіл, що намагаються пояснювати загарбницьку політику росії тим, що США послідовно підштовхували Україну до членства в НАТО й тим самим фактично викликали «протидію» з боку Росії. Хоча 8 серпня 2008 року (а історія повторюється) саме Грузію на

Заході назвали винуватцем агресії, адже вона, мовляв, спровокувала напад росії. [2, с. 197].

Звідки таке нерозуміння Заходу росії? Адже колективний Захід на це майже не відреагував, чи не розуміючи сутності росії, будучи економічно залежним від енергоносіїв, чи нехтуючи долею малих країн, що заперечує ліберальні цінності свободи та демократії? Тому варто визнати: агресивні плани, які країна-загарбник втілює в життя в сучасній «гарячій фазі», викликані російським впливом та думками в різних інформаційних засобах, який здійснювався на політичний істеблішмент і громадську думку західних суспільств, тому ще на одну воєнну агресію в 2014 році, Захід вкотре просто «сильно стурбувався». Повномасштабна агресія зуміла «розбудити», а трагедії Бучі, Гостомеля, Ірпеня, Маріуполя… переконати, що росія – країна - терорист.

Спеціальний фронт в інформаційно-дипломатичному просторі, росія відкрила проти держав, які голосують на підтримку України в ООН. Методи дезінформації застосовуються традиційні – це публічні звинувачення без можливості іншій стороні висловити свою позицію, а також використання право вето винятково з метою помсти. Думку про те, що вторгнення рф на території України незаконне, але спровоковано Заходом, поширив дин із засновників легендарного британського рок-гурту Pink Floyd Роджер Вотерс, виступаючи в Раді Безпеки ООН гостем від росії, тим самим не приховуючи свою прокремлівська позицію [3]. Та не всі реагують на залякування агресора. Так, Колумбія – одна з небагатьох держав Латинської Америки, відкрито підтримала Україну, а її президент Іван Дуке назвав дії росії в Україні геноцидом. Колумбія збільшила постачання вугілля до Німеччини, що схвалила план щодо поетапної відмови від російського вугілля [4].

росія генерує «особливий російський шлях», поширюючи зневагу до «колективного Заходу», шовінізм та відчуття зверхності до інших народів, намагаючись пропагандою знаходити своїх прихильників, як серед іноземців так, і на свою російську аудиторію за кордоном. Згодом така «аудиторія»

послуговує акціями протесту щодо санкцій, щодо військової та фінансової допомоги Україні, щодо утримання українських біженців, провокуючи громадськість тих чи інших країн до протидії обраній владі, вносячи хаос. Дана технологія - використання іноземців на рівні експертів, поєднується з демонстративною зневагою до їхніх країн, а саме: роздача російських паспортів VIP-іноземцям, так і висвітлення життя мігрантів з Європи та Америки, щедро підгодованих росією (французький кіноактор Жерау Депардьє, американці Сігал і Монсон - депутат від партії путіна «единая россия»)

Звісно, особлива роль належить російським каналам інформації що працюють за кордоном. Так, у Німеччині, де знайшли притулок українські біженці , а це 1,2 % від усього населення країни, досить давно панує російська пропаганда, що викликає чимало проблем на побутовому рівні. Дочка Владіміра Ліппа – росіянина, який тривалий час жив у Німеччині, Аліна Ліпп мала Telegram-канал Ліпп Neues aus Russland («Новини з росії»), де було понад 180 тисяч підписників. Дописи в ньому, дублювалися німецькою і російською мовами. Згодом Ліпп створила новий Youtube-проєкт «Немка в России», де вивправдовує російську окупацію та розповсюджує фейки про «українські злочини». Вона активно застосовує Telegram, Youtube і соціальні мережі. Аліна Ліпп є активним учасником «Соловьёв Live». У пропагандистському контенті авторка використовує українських дітей, що опинилися в окупації [5].

Кореспондент російської інформагенції Sputnik Ваятт Рід, «спостерігач» у російських псевдореферендумах на окупованих територіях, просуває наратив про «український нацизм» та виправдовує агресію рф, публікуючи ці матеріали на американському сайті The Grayzone. А засновником онлайн-видання The Grayzone є американський журналіст Макс Блюменталь, що пише про вину НАТО і США у розв’язанні війни, про «нацистський переворот» у Києві, про «геноцид російськомовного населення» на Донбасі,

звинувачуючи український уряд – у етнічних чистках та зв'язках із неонацистами.

Враховуючи, що розповсюдження дезінформації та антиукраїнської пропаганди триває, не дивлячись на блокування телеканалів, сайтів, Youtube-каналів, накладання санкцій на пропагандистів – всі ці заходи ускладнили, але не зупинили поширення кремлівських наративів в світовому інформаційному просторі. Такий інформаційний супровід агресивної війни проти України не лише виправдовує злочини кремля, а й намагається вплинути на світову спільноту з метою припинити підтримку України, вмовити українців припинити супротив, підписавши вигідні росії мирні домовленості. Така діяльність пропагандистів в інформаційному полі війни на міжнародному фронт,і є співучастю в цій війні, за що вони і понесуть покарання.

Список використаної літератури

1. Світова гібридна війна: український фронт: монографія /за загальною редацією В.П.Горбуліна. К.:НІСД, 2017., 496 с.

2. Огризко В.С. Доля недоімперії. К.:ДП «ГДІП», 2022., 212 с.

3. Цегла у стіні пропаганди РФ: Роджер Вотерс зробив скандальну заяву в ООН про війну в Україні

https://life.fakty.com.ua/ua/showbiz/czegla-u-stini-propagandy-rf-rodzher-voters-zrobyv-skandalnu-zayavu-v-oon-pro-vijnu-v-ukrayini/

4. Президент Колумбії також назвав війну рф проти України геноцидом і допоможе відмовитися від російських енергоресурсів

https://hromadske.ua/posts/prezident-kolumbiyi-takozh-nazvav-vijnu-rf-proti-ukrayini-genocidom-i-dopomozhe-vidmovitisya-vid-rosijskih-energoresursi

5. Іноземні голоси російської пропаганди

https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3670440-inozemni-golosi-rosijskoi-propagandi.html

Осьмак А.С.
доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
доцент кафедри національної економіки та публічного управління,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

НОВІ ФОРМИ ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ АТАКАМ

З початком активної фази російського вторгнення в Україну у 2022 році значно посилилась операції інформаційного впливу з боку РФ. Варто зазначити, що російський погляд на сучасну війну ґрунтується на ідеї, що основним бойовим простором є свідомість, психічний стан, розум, і, як наслідок, у війнах нового покоління для досягнення переваги у військах та контролі над зброєю, морально-психологічно пригнічуючи особовий склад збройних сил противника та цивільне населення, має домінувати інформаційно-психологічна складова. Основна мета – звести необхідність розгортання жорсткої військової сили до мінімуму, щоб збройні сили та цивільне населення супротивника підтримували нападника на шкоду власному уряду та країні [1]. Практичним підтвердженням реалізації таких поглядів свідчить, у тому числі, заява посадових осіб російської окупаційної армії про формування військ інформаційних операцій [2].

Об’єктом інформаційно-психологічних впливів інформаційної війни насамперед свідомість об'єктів інформаційного впливу - реципієнтів. Тому засоби впливу будуються на основі психології та соціальної інженерії. Розвиток цих наук підсилюється застосуванням інформаційних технологій у сфері комунікацій, які надають можливість охоплювати чисельну аудиторію. [3].

Інформаційна війна – це концепція, яка передбачає управління інформаційно-комунікаційними технологіями для досягнення конкурентної переваги над супротивником, маніпулювання інформацією, якій довіряє

об’єкт інформаційного впливу та спрямована на неусвідомлене прийняття рішення проти своїх інтересів, створюючи у свідомості реципієнтів специфічний образ світу, що відповідає цілям інформаційної війни в інтересах того, хто її веде.

Протидія в інформаційній полягає в контролі власного інформаційного простору, захисту доступу до власної інформації під час отримання та використання інформації опонента, руйнуванні інформаційних систем ворога та порушення інформаційного потоку. Сучасна інформаційна війна – результат технологічного розвитку, що призводить до збільшення швидкості та масштабів поширення інформації. Варто зазначити, що кібервійна, на відміну від інформаційної війни, націлена на комп’ютери, мережі, програмне забезпечення та системи управління та ставить за мету захоплення даних, відстеження об'єктів, порушення роботи інфраструктури, проте кіберпростір і пов'язані з ним ґалузі нових технологій створюють актуальне поле для інформаційної війни.

Інформаційна війна може включати збір тактичної інформації, підтвердження достовірності такої інформації, поширення пропаганди або дезінформації з метою деморалізації або маніпулювання ворогом і громадськістю, підриваючи якість інформації противника та відмову в можливості збору інформації для протиборчих сил. Інформаційна війна тісно пов'язана з психологічною війною, вплив якої спрямована на емоції, мотиви, об’єктивні міркування та поведінку урядів, організацій, груп та окремих осіб. Нині інформаційна війна часто відокремлена від активної фазі військового протистояння і створює окремий інформаційний фронт.

Кіберінформаційною платформою для ведення інформаційної війни є мережа інтернет, соціальні медіа та сервіси обміну миттєвими повідомленнями. З огляду на швидкість комунікації, широке охоплення та низьку вартість інформаційних або дезінформаційних кампаній, саме соціальні мережі відіграють вирішальну роль в інформаційній війні. Ресурси

соціальних мереж стають цінним джерелом інформації про цільові групи, на які має бути спрямована інформаційна або дезінформаційна діяльність, а також платформою для ведення розвідки на основі відкритих джерел (Open source intelligence, OSINT). За останніми дослідженнями, соціальні мережі є основним джерелом інформації для 69% громадян України, а Телеграм займає провідну позицію (44%) серед сервісів обміну миттєвими повідомленнями [4].

Зміна інформаційного ландшафту, спричинена активною фазою вторгнення росії в Україну, що характеризується зростанням значення сервісів миттєвого обміну інформацією та високим рівнем індивідуальної участі, а також використання нових моделей ведення інформаційної війни ставить перед органами публічної влади України завдання активної протидії кіберінформаційним атакам, вироблення практик та інструментів боротьби проти їхніх проявів, зокрема, активний моніторинг соціальних мереж та інших каналів інформації в тому числі з використанням інструментів штучного інтелекту та протидезінформаційна діяльність у тому числі на платформах зазначених сервісів.

Список використаної літератури:

1. Berzin Yan. Russia’s new generation warfare in ukraine: implications for latvian defense policy, *National Defence Academy of Latvia, Center for Security and Strategic Research, Policy Paper no 02 April 2014*. URL: sldinfo.com/wp-content/uploads/ 2014/05/New-Generation-Warfare.pdf

2. Попова Тетяна. Війна і пропаганда. Як працюють війська інформаційних операцій Росії? 6 березня 2016, URL: www.radiosvoboda.org/a/28351969.html

3. Кобільник Б.Ю., Гізун А.І. Роль інформаційно-психологічних впливів у інформаційній війні. *Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 23–25 листопада*

2016 року, м. Кропивницький с. 28 URL: kbpz.kntu.kr.ua/wp-content/ uploads/2020/04/ Актуальні-задачі-та-досягнення-у-галузі-кібербезпеки-2016.pdf

4. Опитування КМІС «Демократія, права і свободи громадян та медіаспоживання в умовах війни». Липень 2022. URL: https://www.kiis.com.ua /materials/pr/20220817_z/Дослідження Демократія, права і свободи громадян та медіаспоживання в умовах війни.pdf

Піддубний С.А.,

Кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних технологій КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, представник ГО «Істок»

УЧАСТЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРОТИДІЇ ФЕЙКАМ

Агресія Російської Федерації проти суверенітету і територіальної цілісності України є конфліктом спрямованим на вирішення долі пострадянського світу: демократичний шлях або пустка автократії. 30 років розбудови незалежності України супроводжувалося постійною гібридною неоголошеною війною з боку Росії. Одним з найбільш явним компонентом цього наступу проти самостійності українського народу – є дезінформація та інформаційні атаки, що на думку М. Присяжнюк та О. Карповича, є нічим іншим як інформаційна зброя [1]. Фейки, що стали звичним засобом розхитування українського суспільства із середини, стали у XXI ст. не менш небезпечними ніж військові дії та економічні санкції.

За тлумаченням Великої української енциклопедії фейк - це повністю або частково вигадана інформація про суспільні події та людей, яка містить усі ознаки правдивого повідомлення, але його фактаж умисно викривлений, поданий частково чи повністю зі спотвореним контекстом. Автори

енциклопедії доповнюють, що фейк слугує інструментом інформаційної війни, способом маніпуляції з метою створення підміненої реальності у свідомості аудиторії, що спонукатиме її до дій чи думок, які потрібні маніпулятору [2]. На думку Романа Черниш, фейк, з урахуванням направленості на шкоду національній безпеці, – це поширення в Інтернет-мережі, засобах масової інформації чи в будь-який інший спосіб у довільній формі актуальних в даний проміжок часу для конкретної спільноти відомостей/даних про події, факти, обставини які не відбувалися, частково правдивої інформації чи її розповсюдження крізь призму суб'єктивізму, що, за певних умов, може негативно вплинути на розвиток внутрішньо чи зовнішньополітичних процесів та зашкодити міжнародному іміджеві держави [3]. За період з 2004 по 2023 рр. Росією було застосовано велику кількість фейків проти іміджу України, далі наведені деякі приклади відвертої маніпуляції:

- неспроможність підтримувати ефективну роботу газотранспортної системи та систематична крадіжка газу [4];

- зовнішній вплив на події «Помаранчевої революції» з боку США [5];

- розвал промислового потенціалу України і загроза перетворення її на аграрний додаток ЄС в разі підписання угоди про асоціацію [6];

- російську мову знищують, а російськомовних будуть перевиховувати [8];

- Україна управляється незаконною владою і хунтою [9];

- українська влада 8 років знищувала Донбас [10].

Поданий список лише невелика частина тої сили силенної фейків, яка була створена пропагандистською машиною Росії. Аудиторією цієї дезінформації були перш за все довірливі українці та європейці, які дотримуючись пострадянських наративів вважали Росію надійним партнером, якому варто довіряти і з яким потрібно будувати взаємовигідні відносини. Державні засоби масової комунікації в період президенства Леоніда Кучми (1994-2004), Віктора Януковича (2010-2014) були значно паралізовані в боротьбі з інформаційними атаками, через значний вплив

медіа груп олігархів та проросійських політиків. На тлі інформаційної загрози одним з перших хто виступив за спростування тих чи інших російських фейків був громадський сектор. Саме у 2000-х з'являються перші громадські ініціативи, які розпочали незалежне оцінювання фейків і почали розбудовувати систему їх розвінчування. Першими у цій справі стали журналісти, які почали досліджувати досвід іноземних колег у питаннях перевірки достовірності інформації. У січні 2004 р. було створена громадська організація журналістів «Детектор медіа» («Телекритика» 2004-2016). Засновники та ідеологи цієї неурядової організації поставили собі за завдання творити новий український медіа ландшафт, підвищувати якість контенту, протидіяти інформаційним маніпуляціям [11]. Саме в середині 2000-х. зародилося в Україні напрями з медіакритики, медіаграмотності та медіаосвіти.

У 2005 р. також було створено аналітично-адвокаційний центр «Центр демократії та верховенства права» (ЦЕДЕМ), який засобами громадського сектору сприяв розвитку незалежних медіа і формування правової держави в Україні. Значним внеском у формування незалежного медіа контенту стало виробленні механізмів очистки інформаційного простору від deep fake [12]. Результатом ґрунтовного аналізу медіа простору України у 2014- 2022 р. стало видання аналітик «Епідемія дезінформації: чому фейки стали частиною нашого життя та як «вакцинуватися» [13].

Важливим учасником з розвитку системи знань з медіаосвіти на початку 2000-х стала Академія української преси. Саме на базі цієї неурядової організації було адаптовано кращі практики західних і азійських партнерів у протидії негативних впливів дезінформації Серед довготермінових завдань стало формування критичного мислення та розвиток навички медіаграмотності громадянського суспільства шляхом медіаосвіти. Основна діяльність цієї неурядової організації навчання фахівців медіаосвіті і впровадження в освітній процес предметів з медіаграмотності [14].

У зв’язку з повномасштабною агресією Росії проти України учасниками процесу протидії дезінформації стали громадські об’єднання: команди VoxCheck [15], соціальне медіа STOPFAKE.ORG [16], House of Europe [17] та DeepState [18]. Громадський сектор в умовах війни здійснює активні заходи:

- навчання на тренінгах, майстер-класах з питань роботи з дезінформацією;
- обробка і аналіз інформації з формуванням спростувань;
- публікація інформаційних повідомлень з графічним і текстовим наповненням;
- допомога ЗМІ з публікації інфографіки та поширення істинних джерел інформації;
- надання грантів для журналістів та освітян із дослідження інформації.

Отже, громадський сектор виступає одним з рушієм запровадження передових практик вивчення інформації, її верифікації та спростування інформаційних атак ворога. Активісти сприяють державним інституціям та освітнім установам у формуванні інформаційних бар’єрів пропаганді, мобільно протидіють інформаційним атакам, спростовують маніпулятивні наративи, збирають справжні свідчення про злочини Росії проти людяності.

Список використаної літератури:

1. Інформаційна зброя як новий засіб міждержавного протиборства /М. Присяжнюк, О. Карпович // Гібридна війна: сутність, виклики та загрози: зб. матер. круглого столу. (Київ, 08.07.2021) URL: https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_28744724.pdf

2. Фейк // Д.М. Панчук // Електронна версія «Великої української енциклопедії». URL: https://vue.gov.ua/%D0%A4%D0%B5%D0%B9%D0%BA

3. Фейк як один із інструментів негативного впливу на національну безпеку України в умовах ведення гібридної війни / Р. Черниш // Часопис Київського університету права. 2019. № 2. С. 110.

4. Росія звинуватила Україну у крадіжці газу // Громадське. 22.10.2014. URL: https://hromadske.ua/posts/rosiia-zvynuvatyla-ukrainu-v-kradizhtsi-hazu

5. путін і Помаранчева революція. // New Voice. 14.03.2017: https://nv.ua/ukr/opinion/putin-i-pomarancheva-revoljutsija-802368.html

6. 7 міфів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. / К. Єлісєєв // Українська правда. 09.01.2013. URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2013/01/9/6981110/

7. Огляд провокацій та дезінформації РФ (з 24.02.2022 р.). Вокс Україна: Аналітика. Суспільство. URL: https://voxukraine.org/oglyad-provokatsij-ta-dezinformatsiyi-rf/

8. Фейк: у Львові заборонили російську мову. STOPFAKE. 21.09.2018. URL: https://www.stopfake.org/uk/fejk-u-lvovi-zaboronili-rosijsku-movu/

9. Київська хунта. Ucrainica – українська енциклопедія. 20.03.2020 URL: https://ucrainica.fandom.com/uk/wiki/Київська_хунта

10. «Вісім років бомбили Донбас»: чому це знову актуально. Обстріли мирних мешканців сходу України – Цар-фейк путіна. / С. Коваленко // Green Post. 24.12.2022. URL: https://greenpost.ua/news/visim-rokiv-bombyly-donbas-chomu-tse-znovu-aktualno-i50397

11. Детектор маніпуляцій. Спецпроєкт ГО «Детектор медіа». URL: https://detector.media/tag/2322/

12. Протидія фейкам – пріоритетний напрям ЦЕДЕМ. URL: https://cedem.org.ua/news/protydiya-fejkam/

13. Епідемія дезінформації: чому фейки стали частиною нашого життя та як «вакцинуватися» /Б. Миколайчук. 2022. URL: https://cedem.org.ua/analytics/epidemiya-dezinformatsiyi/

14. Про нас Академія української преси. Офіційний сайт. URL: https://www.aup.com.ua/pro-aup/misija/

15. Спростування фейків про війну. VoxCheck. URL: https://voxukraine.org/category/voks-informue/

16. Як розпізнати фейк. Інструкція від команди stopfake.org URL: https://www.stopfake.org/uk/yak-rozpiznaty-fejk/

17. Mediengeist: акселератор проєктів з протидії дезінформації. URL: https://www.houseofeurope.org.ua/opportunity/388

18. Справжня карта агресії росії проти України. Команда DeepState. URL: https://deepstatemap.live/#6/49.438/32.053

Погорєлова І.С.,

Кандидат історичних наук., доцент кафедри політичних технологій,

Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНУ КУЛЬТУРУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасні війни ведуться, зокрема, і в інформаційному просторі, за допомогою інформаційних видів озброєння, які відіграють дедалі більшу роль у кризах, конфліктах, війнах. «...колись інформація була нашою здобиччю. Тепер ми - здобич інформації» - справедливо написала Ліна Костенко [1]. Супротивник/ворог/конкурент прагне до підкорення свідомості суспільства в ідеологічній та емоційній сферах, зміни його ціннісно-культурних настанов, до перемоги над сприйняттям реальності. Такі методи інформаційного впливу як ідеологічне програмування, впровадження потрібних стереотипів, пропаганда, дезінформація, агітація, реклама, кібератаки, чутки, маніпуляції стають елементами новітньої зброї, що здатна нашкодити державі, послабити її моральні та матеріальні сили. Джерелами впливу є медіа, інтернет, система освіти, політичні партії і громадські рухи, лідери тощо.

Існує багато визначень інформаційній війні. Якщо спрощено, то це використання та керування інформацією задля набуття переваги над супротивником. Інформаційна війна - комплексний відкритий чи прихований цілеспрямований інформаційний вплив, який включає систему методів і засобів тиску на людей, їх психіку і поведінку, на інформаційні ресурси і системи, політико-культурний простір з метою досягнення поставленої мети та захисту власного інформаційного й політико-культурного простору [2]. Дослідники підкреслюють, що особливостями інформаційної зброї є: масштабність – можливість завдання значних збитків держави і свідомості суспільства; універсальність – можливість багатоваріантного застосування як військовими, так і цивільними структурами проти об’єктів державного і військового управління; економічність — низька собівартість і вигідне співвідношення витрат порівняно з наслідками застосування. Важливими рисами інформаційної зброї є знеособлений характер та прихованість її застосування (інформаційна дія має глобальний характер й на відміну від фізичного впливу може бути непомітною); несиловий характер; швидкість розповсюдження; віртуальний характер дії. У XXI ст. інформаційна агресія і поширення фейків у ЗМІ є серйозною проблемою глобального рівня.

Інформаційна війна проти України ведеться вже довгий час. Для України ця проблема стала ще актуальнішою в умовах повномасштабної російсько-української війни. В інформаційній війні проти України росія застосовує широкий арсенал впливу на свідомість людей. Намагається сформувати думку про недієздатність української держави, підігріваючи антиукраїнські настрої; посіяти сумніви і розбрат, поляризувати населення в України; дискредитувати країну на міжнародній арені. Бачимо поширення проросійських наративів, які звеличують все російське і применшують українське: владу, культуру, релігію, історію, мову, з метою довести штучність української нації та приреченості української держави. У результаті інформаційної війни, замість «молодших братів» часів СРСР українці для росіян стали «нацистами», «маріонетками», ворогами. З іншого

боку, російські ЗМІ переконують у необхідності дружби двох країн і народів. росія дезінформує і росіян, і намагається поширювати дезінформацію на міжнародному рівні. Так, російські ЗМІ показують фото й відео розбомблених будинків, лікарень, садочків тощо, вказуючи, що там були нацисти або, що фото з Бучі це фейки української влади. І є люди, які цьому вірять. Наслідком інформаційних війн можуть бути зміни у політичній орієнтації громадян, неадекватні реакції, паніка у суспільстві, підрив морального духу. Зазначимо, що на думку багатьох фахівців, однією з умов перемоги у конфліктах та війнах є саме підрив морального духу військ та вищого командування ворога.

Політична культура є важливим об'єктом інформаційного впливу. Чим вищій рівень політичної культури суспільства тим більше можливостей протистояти інформаційним війнам. Адже політична культура впливає на сприйняття населенням фактів міжнародної та внутрішньої політики. Політична культура є одним з ключових чинників процесів державотворення і розвитку суспільства, а зміни у країни впливають на неї та форми політичної активності суспільства. У сьогоднішніх реаліях як ніколи, виникає необхідність формування особистості, здатної протистояти маніпулятивному впливу, яка вміє критично осмислювати та аналізувати інформацію.

Політична культура українців наразі трансформується і проходить непростий етап. З одного боку, агресія Росії змушує українців усвідомити важливість демократичних цінностей, європейського і євроатлантичного вектору, української ідентичності та незалежності. Соціологічною групою «Рейтинг» у червні 2022 р. проведено опитування: в українців зросла підтримка вступу України до НАТО (у разі проведення референдуму цю ініціативу підтримали б 76% населення, проти вступу – 10%, не проголосували б 12%) [3]. Бачимо консолідацію суспільства - зміцнився вияв українським народом ідеї патріотизму, формування спільних цілей, символів, традицій, спостерігаємо активізацію політичної поведінки, переосмислення

ставлення до історії. Героїчна боротьба зміцнила самоідентичність українського народу як безсумнівно української нації. Збільшується кількість осіб, які переходять на українську мову. Україна стала і є символом свободи, а відданість українців боротьбі за демократію надихає світ і нас самих. Відбувається усвідомлення необхідності участі у соціально-політичних процесах, що сприяє формуванню активістської політичної культури, дедалі більше людей осягають спільну відповідальність за все, що відбувається у країні та готові брати цю відповідальність на себе. Війна змінила український політикум і українське суспільство, вважає старша наукова співробітниця «Атлантичної ради» М.Герінг. Вона зазначає, що вперше, українські політики подорослішали, політичне життя в Україні виглядає по-іншому, люди знаходять спільну мову, вони більше не один на одного, і ця зрілість чудова, і сподіваюся, що вона триватиме»... [4]. Українське суспільство на тлі війни стало особливо нетолерантним до зловживань владою. У цьому контексті державна політика має бути зосереджена на сприянні стійкості суспільства через довіру.

Українське суспільство упродовж тривалого часу було споживачем російських фейків та пропаганди до початку повномасштабного вторгнення не вірили у те, що росія вдасться до таких кривавих злочинів, сьогодні частина із них й досі вірить у міфи, які поширює країна-терорист. Українська влада має сприяти формуванню демократичної політичної культури громадян, політико-правових цінностей, набуттю досвіду та навичок активної політичної поведінки. Щоб зменшити вплив інформаційних війн необхідним є: підвищити ефективність політики інформаційної безпеки; перешкоджати маніпулятивним технологіям; розробляти власні інформаційні технології; реалізовувати політику національного духовного і культурного відродження; продовжувати моніторинг медіа щодо наявності деструктивного контенту; проводити заходи для зростання медіаграмотності населення; вилучати фейки тощо.

Список використаної літератури:

1. Костенко Л. Записки українського самашедшого. https://ukrclassic.com.ua/katalog/k/kostenko-lina/282-lina-kostenko-zapiski-ukrajinskogo-samashedshogo
2. Руднєва А. Інформаційні війни як фактор впливу на політичну культуру в сучасній Україні. К., 2014. С. 11. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7133/100170002.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Тринадцяте загальнонаціональне опитування в умовах війни. 18-19 червня 2022. https://cutt.ly/aXVPr8F
4. Росіяни готуються до «серйозної війни». Захід має надати всю допомогу, на яку спроможний – експерти на дискусії «Голосу Америки». https://ukrainian.voanews.com/a/experty-holosu-ameryky-pro-te-sho-potribno-dlia-peremohy/6945548.html

Приходько С. М.,

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін,

Полтавський державний аграрний університет

НОВИЙ ЗМІСТ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Політичний розвиток будь якого суспільства характеризує не лише функціонування політичних інститутів. Аналізуючи цей процес слід враховувати, що їхня діяльність відбувається в рамках певного суспільного середовища. Зокрема, його різноманітні соціокультурні, психологічні властивості, світоглядні аспекти тощо. Їхня сукупність утворює «визначальний і ключовий аспект реалізації сучасного вектора розвитку суспільства – політико-культурний» [1, с. 304]. Визначення його сутності дає

змогу ґрунтовніше з’ясувати напрями політичних процесів у контексті конкретних суспільств. Особливо його значення зростає під час доленосних для них подій.

Роль політико-культурного чинника розкривається через таку характеристику будь якого суспільства, як політична культура, яка є «частиною загальної культури як складної системи буття, історично набутого досвіду на основі певної системи цінностей і норм усередині соціуму для його збереження та гармонізації співжиття» [1, с. 305]. Окремо слід відзначити, що ця характеристика, як і відповідна наукова категорія, дає змогу виявити особливості історичного розвитку суспільства та їхній вплив на його сучасні процеси. Для України її використання є досить актуальним, адже, на думку автора, витоки нинішніх подій значною мірою пов’язані саме з попередніми періодами нашої історії. А вони не завжди позитивно відображалися на процесах розвитку української нації та державотворення.

Важливою смислоутворюючою складовою політичної культури є політичні цінності. Їхній аналіз дає змогу точніше визначити сутність та напрями політичних процесів у певних країнах. Вони представляють собою «складну інтегративну мотиваційно-смислову структуру особистості, що характеризує її цілісність і спрямованість та відбивається в ставленні до світу, до суспільно-політичних процесів і явищ, до інших людей, до самої себе» [1, с. 311]. Їхнє функціональне призначення досить вагоме. Саме на основі політичних цінностей різні суб’єкти політики формують і розвивають свої інтереси, потреби, пріоритети у політичному житті, поєднують свої зусилля для їх реалізації у взаємодії з іншими. Цінності є важливим фактором для формування певного політичного ідеалу, принципів оцінювання політики, мотивів політичної поведінки. Врешті решт на базі спільно сповідуваних цінностей започатковуються політичні ідеології. Цінності «визначають вектор майбутніх змін політичної культури суспільства. Розвиток суспільства в процесі демократизації політичної культури передбачає зміну системи цінностей, яка і є тим лакмусовим папірцем, що

демонструє рівень демократизації» [3, с. 43]. Тобто, на їх основі можна прогнозувати подальший розвиток політичних подій.

Нинішній стан українського суспільства багато в чому пояснюється саме його політико-ціннісними характеристиками. Надзвичайно висока динамічність політичного життя України останнього десятиліття засвідчує важливу роль цінностей як механізму регулювання політичних процесів. Ну а нинішні події остаточно підтвердили такий підхід. Певною лінією вододілу у процесі формування нової системи цінностей стала Революція гідності 2013-2014 рр. Саме внаслідок її подій відбувся значний перелом у свідомості українських громадян. Вони відчули себе бути активними і повноцінними співтворцями формування і реалізації політики. Тривалий час провідними властивостями політичної культури українського суспільства були патронажно-клієнтальні відносини з владою. А політична система у кращому разі належала до типу конкуруючої олігархії. І саме зазначені події посприяли радикальному перелому ціннісної парадигми. Розбудова громадянського суспільства набула нових імпульсів. З'явилися нові форми громадянської активності. Зокрема, волонтерський рух не має аналогів у світі. Саме з 2014 р. ці процеси набули ознак незворотності. Ї в їх основі лежать політичні цінності нового (для України) типу. І це не лише активна налаштованість на політичну участь.

Насамперед слід відзначити нові принципи відносин всередині суспільства. Вони розвиваються шляхом реалізації таких цінностей. «1. Соціальна довіра. У суспільстві, де люди довіряють один одному і не бояться взаємодіяти з незнайомими людьми, збільшується ефективність виробництва. Довіра в такому випадку виступає гарантією того, що угода не буде зірвана, «друга сторона» виконає взяті на себе зобов'язання. **2. Індивідуалізм і відчуття контролю над власним життям.** П*ереконаність у тому, що будь-якого роду індивідуальні зусилля будуть виправдані і окупляться.* Коли індивід переконаний, що здатний домогтися успіху, спираючись на свої усвідомлені рішення і дії, він мотивований

старанно працювати, інвестувати у власне майбутнє, впроваджувати інновації. **3. Громадянська і політична активність.** Участь у політичному і громадському житті в місцевих громадах дозволяє індивіду не просто відчувати себе «потрібним», а й виробляє відчуття «спільної справи» [2]. Саме такі цінності поступово закріплюються у політичній свідомості українців, як принципи, що регулюють їхні відносини з навколишнім оточенням.

Ключовим переломним моментом у суттєвій зміні системи цінностей стала російська збройна агресія, яка створила принципово нову реальність в Україні у цьому питанні. Громадяни остаточно переконалися у порочності авторитаризму та відповідних йому політичних цінностей, особливо у російському варіанті. Суспільство усвідомило нагальну потребу суспільного консенсусу і соціальної довіри як важливих передумов перемоги.

Список використаної літератури

1. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні: монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Т. А. Бевз, С. Г. Брехаря, М. С. Кармазіна, В. О. Ковалевський, О. Ю. Кондратенко, Н. В. Кононенко, Т. М. Ляшенко, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський. Київ: ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 416 с.

2. Кисельова В., Українець О. Цінності – ключ до політичної модернізації України. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». URL: ttps://od.org.ua/uk/ценности-ключ-к-политической-модерни/

3. Щербакова Ю. Цінності об’єднаної Європи: монографія. Київ: ВЦ «Академія», 2014. 208 с.

Сабадош А.О.
кандидат економічних наук, доцент
кафедри національної економіки та публічного управління
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ

Інформаційні маніпуляції з політичною метою існують стільки ж, скільки існує людство, але останніми роками ця проблема перебуває у фокусі уваги багатьох країн та міжнародних організацій. У 2015 році ЄС створив оперативно - робочу групу зі стратегічних комунікацій для відповіді на цей інформаційний виклик. Все більше уваги протидії інформації НАТО у своїх стратегічних документах, а інформаційні загрози виходять на перший план у доктринах національної безпеки різних держав.

У 2021 році в Україні було створена відразу два урядових центри для відповіді таким загрозам: Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки та оборони України та Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики. Що стало ще однією спробою держави дати відповідь цій загрозі. [1]

Державні та міжнародні інституції далеко не єдині хто на них фокусується, великий внесок у цей процес роблять і громадянське суспільство і навіть бізнес. Великі соціальні платформи, такі як, Facebook та Twitter впроваджують нові механізми фактчекінгу (перевірки фактів), щоб обмежити розповсюдження дезінформації. У різних країнах, в тому числі в Україні існує безліч громадських ініціатив та аналітичних центрів, що займається вивченням цієї проблеми.

Для того, щоб зрозуміти, як працює російська пропаганда треба здійснити аналіз інструментів спілкування влади зі своїм споживачем, і саме наратив

експерти розглядають як основний структурний елемент російської інформаційної війни. [2]

Наратив не є описом якоїсь реальності, він є інструкцією до розуміння реальності. Наратив завжди суб'єктивний. Наприклад, одна і та ж війна, описана переможцями і переможеними виглядає по-різному. В основі кожного опису лежить свій наратив – оповідач створює якусь модель світу в якому відбувається подія. Оповідач, по суті, підказує слухачам, що думати про цю подію.

Сила наративу в легкості і зрозумілості подачі. Коли ясно хто «свій» і хто «чужий», хто «переможець» і хто «переможений», і за кого вболівати і кого засуджувати. І ще один секрет сили наративів у їхній повторюваності.

Гібридна атака почалася задовго, у 2006 році президент росії путін офіційно представив нову ідеологічну платформу «Русский мир» чи російський світ. осія вже тоді заявила, що її обов'язок полягає у захисті всіх співвітчизників російського світу, які визначалися, як всі російськомовні люди не тільки в росії, а й за її межами.

А вже у 2008 році путін виголосив свою відому промову, майже легендарну, у Мюнхені, на конференції присвяченій безпеці. Він сказав, що домовленості із Заходом порушені, «НАТО рухається до наших кордонів» і росія буде реагувати відповідно. Саме з тих часів відбувається синхронна робота пропагандиської та мілітаристської машин.[4]

У 2010 році росія приймає нову воєнну доктрину, а у 2016 році змінює ще один важливий стратегічний документ, що визначає рух країни – Концепція зовнішньої політики росії. В ній же названо два нові задачі росії на зовнішньо-політичному напрямі:

– «укріплення позиції росії як одного з потужних центрів сучасного світу»;

– «зміцнення позиції російських мас-медіа та масових комунікацій у глобальному інформаційному просторі та доведення до широких кіл світової громадськості російського погляду».

Можна побачити, що кремлівська пропаганда протягом своєї історії справляла колосальний вплив на українське суспільство. Саме вона стала однією з причин початку конфлікту на Донбасі у 2014 році та такої легкої окупації Криму. Загалом вона була націлена на розкол українського суспільства вкидаючи інформацію про найбільш болючі точки громадян, такі як: мова, недовіра до влади, свавілля олігархів тощо. І, на диво, вона мала реальний результат.

Головний виклик сьогодні полягає в тому, як здійснити систематичні кроки для відповіді на російську інформаційну війну. У часи, коли інформацію дедалі більше використовують як інструмент у війні, необхідно гнучко реагувати на виклики сьогодення та приймати відповідні рішення та закони.

Україні важливо створити режим максимального сприяння роботі міжнародних журналістів (насамперед з країн ЄС та НАТО). Для цього потрібно організувати професійні служби фіксингу, перекладу, консультацій, знаходження контактів для тих журналістів, які працюють з українськими темами. Це допоможе перемогти Україні в інформаційній війні з росією і створити ефективну систему інформаційної безпеки.[3]

Список використаної літратури

1. Біленчук П. Д., Борисова Л. В., Неклонський І. М., Собина В. О. Правові засади інформаційної безпеки України : монографія / за ред. П. Д. Біленчука. Харків : 2018. 289 с.

2. Карпенко О. В. Вироблення стратегічних підходів та практичних рекомендацій із протидії поширення в Україні дезінформації засобами соціальних медіа. URL: https://drive.google.com/file/d/1BzyRnKfv9_6jVqu8EN_zOG6dwQPOaBnU/view. (дата звернення: 07.03.2023).

3. Медіа грамотність і російська пропаганда. Київ, 2019. URL: https://detector.media/doc/images/news/archive/2016/164308/DM-KMIS_Report_05_2019_web.pdf. (дата звернення: 12.03.2023).

4. путин В. Выступление на саммите НАТО (Бухарест, 4 апреля 2008 года), Информационное агентство УНИАН. 18.04.2008. URL: http://www.unian.net/politics/110868-vyistuplenievladimira-putina-na-sammite-nato-buharest-4-aprelya-2008-goda.html (дата звернення: 13.03.2023).

Сенько І.,
старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін
Полтавського державного аграрного університету

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Вже вісім років триває війна України і росії. Але набагато раніше у нас почалось протистояння і в галузі медіа, і в галузі пропаганди, і в галузі історичної науки. Після 24 лютого 2022 року, паралельно з бойовими діями, країна-агресор активізувала гібридні методи ведення війни. Одним з ключових методів стала інформаційна війна, яку вона підняла на особливий рівень. Суттєво зріс рівень дезінформації, яку поширювала росія щодо України, намагаючись впливати як на українське населення, так і на громадян тих країн, які надають Україні підтримку. Також пропаганда в медіа стала набагато агресивнішою та містить часто пряму мову ворожнечі, де ставиться під сумнів існування України та українців і заохочує таким чином воєнні злочини. росія використовує усі можливі сучасні медіаканали (включаючи соцмережі та месенджери), аби поширювати дезінформацію та фейки, застосовує цифрові технології тролів, ботоферм тощо.

Проте зусилля, спрямовані на підвищення рівня медіаграмотності населення ще до повномасштабного вторгнення, не минули дарма. Опірність українського населення російським дезінформаційним впливам, незважаючи на їхню агресивність та масовість, залишається високою.

За останні десять років у сфері впровадження медіаграмотності та критичного мислення Україна зробила більше, ніж за всі попередні роки незалежності.

В основі медіаграмотності перебуває модель, яка заохочує людей замислюватися над тим, що вони дивляться, бачать, читають. Завдання медіаграмотності полягає у медіаспоживання в активний та критичний процес, допомагаючи людям краще усвідомити потенційну маніпуляцію, а також допомогти зрозуміти роль медіа у формуванні громадської думки.

Споживачі інформації у медіа та соціальних мережах, які водночас є і її творцями, почали критичніше ставитися до повідомлень у ЗМІ, не вірити усьому, що опубліковано, перевіряти інформацію у кількох джерелах, щоб уникнути поширення фейків.

Повномасштабне вторгнення внесло зміни в роботу українських медіа, які працювали в режимі 24/7 без вихідних, аби вчасно надавати всю необхідну інформацію громадянам: від повітряних тривог та можливих ракетних ударів до подій на фронті. Новинні стрічки, дайджести, марафони новин стали основними продуктами медіа під час війни.

За опитуванням USAID-Internews у 2022 році відбулися суттєві зміни у споживанні медіа – скоротилося споживання ТБ, радіо, преси та інтернет-сайтів (найбільше ТБ), а аудиторія новин перейшла переважно в соціальні мережі. 49% українців використовують для новин декілька видів медіа; якщо вони використовують лише одне джерело, то це, як правило, соціальні мережі.

Кількість тих, хто щодня користується Інтернетом, зростає з кожним роком – у 2022 році показник досяг 85%; а серед молоді віком 18-35 років користуються Інтернетом щодня 96%. 82% респондентів використовують смартфони для споживання новин. Серед молоді віком 18-35 років цей показник сягає 92%.

Щодо споживання медіа, соціальні мережі популярніші серед українців віком 18-35 років, новинні сайти - серед тих, кому 35-45 років, а українці старші за 46 років становлять більшість телевізійної аудиторії [1, с. 4].

Телемарафон «Єдині новини» запустився невдовзі після повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року.

Він об'єднав державний канал "Рада", Суспільне мовлення та великі комерційні канали – ICTV/СТБ, 1+1, Інтер та "Україна 24" (згодом його замінив канал-новачок "Ми-Україна"). Канали поділили ефірний час між собою, розбивши його на шестигодинні слоти. Суспільство в умовах інформаційних вкидів та фейків отримувало доступ до офіційної інформації з першоджерел та оперативного спростування російської дезінформації, а телевізійники, у яких не було ресурсів на повноцінні інформаційні ефіри, змогли розділити навантаження, підтримуючи і виручаючи одне одного в режимі марафону [3].

Практично всі споживачі телевізійних новин знають про телемарафон «Єдині новини», 32% респондентів є його глядачами.

Серед новинних сайтів споживачі віддають перевагу новинним онлайн-сервісам, таким як Google, ukr.net. Telegram у 2022 році став основною соціальною мережею як для комунікації, так і для споживання новин, продемонструвавши значне зростання [1, с. 4].

Повномасштабні військові дії кардинально змінили рівень споживання новин – фактично виникла потреба перебувати у постійному інформаційному потоці. Контроль за новинами став одним із факторів відчуття безпеки. Українці, які раніше свідомо уникали будь-яких новин, почали їх відстежувати. Більшість опитуваних до війни найчастіше дивилися розважальний контент, а контент новин був для них другорядним, але з початком воєнних дій новинний контент зайняв перше місце за їх споживанням.

У 2022 році збільшилася частка споживачів, які звертають увагу на джерело новин.

Переважній більшості українців відомо про існування неправдивих матеріалів, але вони впевнені, що можуть їх розпізнати.

Основні критерії новин, що викликають довіру:

1. Оперативність – через військові дії ця характеристика стала критично важливою,

2. Максимальна об'єктивність, чесність,

3. Наявність фото та/або відео матеріалу (будь-якої якості, краще навіть без редакторської обробки),

4. Наявність основних деталей: що, коли і де сталося,

5. Відсутність маніпуляцій, емоційної подачі новини, максимальна неупередженість. Також спостерігається підвищення рівня довіри до медіа, тому що, на думку респондентів, війна об'єднала всіх [1, с. 34].

Підсумовуючи наведені дослідження хочеться зазначити, що медіаграмотність стосується навичок та знань, які дозволяють громадянам ефективно використовувати медіа. Медіаграмотність розширює їхні можливості через критичне мислення та творчі «навички розв’язання проблем», робить їх поінформованими споживачами та виробниками інформації. Це також допомагає протистояти наслідкам кампаній з дезінформації та фейкових новин, які особливо часто поширюються через цифрові засоби масової комунікації у воєнний час і є небезпечними.

Російське повномасштабне вторгнення в Україну у лютому 2022 р. прискорило усвідомлення необхідності інтеграції медіаграмотності в систему національної безпеки. Медіаграмотність має залишитися частиною безпекової політики і після війни.

Список використаної літератури

1. Дослідження USAID-Internews «Ставлення населення до медіа та споживання різних типів медіа 2022» [Електронний ресурс]. URL: https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2022.pdf

2. *Концепція* інформаційної безпеки України (проект) [Електронний ресурс]. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/0/2/175056.pdf

3. Корба Г. Телемарафон: як він змінює українське суспільство та медіаринок [Електронний ресурс]. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-64112594

Федірко Н.В.
Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри національної економіки
та публічного управління,
Вартанов С.О.
здобувач, освітньо-професійна програма
«Публічне управління та адміністрування»
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

МОВНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ

Українська мова є єдиною державною (офіційною) мовою України. Її статус є серед ключових державотворчих елементів, оскільки він визначає самобутність української нації та її відмінність від інших європейських народів. Втім, більше ніж за 30 років незалежності, питання української мови часто ставало як фактором перетягування політичного канату в середині країни, так і фактором тиску з боку наших сусідів. Російсько-українське мовне протистояння має глибокі суспільно-політичні корені, що мають свої початки ще з середини 17 ст. Відтоді, як відзначають історики, відбулось 56 заборон української мови [1], що спричинило звуження сфери її застосування до побутового рівня та її сприйняття як немодного пережитку минулого, на відміну від російської мови, яка неофіційно набула статусу міжнаціональної. Такі традиції мовного сприйняття, які глибоко підживлювались російською пропагандою щодо «дружби народів» пострадянського простору, стали «наріжним каменем» на шляху до європейської інтеграції України та часто вживаним інструментом інформаційної війни.

За роки незалежності Україна прийняла два ключових «мовних» закони, які визначили спрямування мовної політики держави на ствердження та захист статусу української мови та викликали значний резонанс як в українському, так і в російському суспільствах (табл. 1).

Таблиця 1

Реформи мовної політики України та їх сприйняття

	Мовні закони		
	Про мови в УРСР	**Про засади державної мовної політики**	Про забезпечення функціонування української мови як державної
Прийняття	від 28.10.1989 р.	від 3.07.2012 р. № 5029-VI	від 25.04.2019 р. № 5670-Д
Статус української мови	Відповідно до Конституції УРСР державною мовою УРСР є українська мова. Українська РСР забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя.	При незмінності визнання української мови як державної в Україні, істотно розширював використання регіональних мов, якщо кількість носіїв цих мов не менше 10 % від населення певного регіону, а в окремих випадках й менше 10 %.	Державний статус української мови є невід-дільним елементом конси-туційного ладу України. Українська мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина, а також є фактором єдності і національної безпеки України. Для широкого кола осіб володіння державною мовою стало обов'язковим.
Реалізація	На його підставі було складено й затверджено «Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в УРСР на період до 2000 року», якою передбачено її утвердження як державної поетапно в різних регіонах країни. Його прийняття є утвердженням демократичних досягнень на території СРСР. Однак, програма вико-нувалася мляво, особливо в південних та східних областях.	Застосовувався здебільшого в південних і східних областях України, де переважна або значна частина населення розмовляє російською як першою мовою. Окремі міста та області України оголошували російську мову регіональною у межах своєї юрисдикції.	Забезпечує пріоритетність української мови у понад 30 сферах суспільного життя, зокрема у державному управлінні, ЗМІ, сфері освіти, науки, культури, реклами, послуг. Є достатньо гнучким щодо застосування інших мов. Через опір ухваленню закону з боку проросійських сил низку норм було пом'якшено, а деякі — вилучені, зокрема: Службу мовник інспекторів, Центр української мови, Термінологічний центр української мови, а Статус Нацкомісії зі стандартів державної мови знижено, і тепер вона координується КМУ через Міносвіти.

Закінчення табл. 1

	Мовні закони		
	Про мови в УРСР	**Про засади державної мовної політики**	Про забезпечення функціонування української мови як державної
Ставлення українців	**Дуже позитивне**: для багатьох це був вагомий крок до української культури і посилення українського статусу у СРСР, а також був необхідним підготовчим кроком до здобуття незалежності. Втім, багато людей це не розуміли, адже багатьом довелось покращу-вати знання мови. Закон стабілізував статус мови.	**Неоднозначне**: більшість віднеслись погано, деякі – як акт лояльності до нацменшин, російсько-мовні – або нейтрально, або добре. Більшість українців сприйняла цей закон як наслідок впливу на нас Росії і елемент політики уряду Азарова.	**Переважно позитивне**: мовний закон в Україні хоча і не було доведено до повноцінного статусу, були зроблені дуже важливі кроки, найбільші за весь період незалежності. Дуже багата частка людей віднеслась негативно через радикалізацію закону пропагандою. Для більшості українців цей закон не мав негативного позначення на житті.
Ставлення росіян	Переважно **нейтральне**: закон стосувався лише УРСР, і вони про нього не знали. Оскільки тоді не існувало над великого антагонізму між країнами, негативне ставлення було обмежене, проте знаходились і ті, хто був радикально проти (прибічники жорсткої політики і централізації СРСР).	Оскільки вже тоді був немалий прогрес втілення анти-української політики РФ, то відношення по більшій частині було **позитивне або абсолютно нейтральне**.	**Переважно – абсолютно негативно чи невизначено** – у російських медіа на цьому не надто сильно акцентували увагу, хоча відмовлялись від радикалізації його у суспільстві. росія також виносила цей закон на засудження на засіданні ООН у травні 2019.
Дія	Діяв до 2012 р., коли був прийнятий закон «Ківалова-Колісниченка». Згодом, від моменту скасування останнього закону, діяв у період з березня 2018 р. по квітень 2019 р., коли був прийнятий чинний закон про статус мови в Україні.	У 2014 р. відбулися перші великі спроби його скасування. З 28 лютого 2018 р. Конституційний суд визнав його антиконституційним і таким, що втратив чинність. Надалі закон зазнав декілька змін, на сьогодні діє його редакція від 01.01.2020 р.	Дійсний дотепер. Збройне вторгнення РФ в Україну змусило статус російської та українських мов перейти у динамічний стан і зазнавати різного розміру локальних змін у законі поступово під час агресії. Імовірно, після війни, цей закон буде або суттєво змінено, або скасовано на користь нового більш радикального.

Джерело: авторська розробка.

Перші спроби зупинити політичні спекуляції з мовним питанням були здійснені згідно «Концепції державної мовної політики», схваленої Указом Президента України від 15 лютого 2010 року №161/2010, яка наголосила, що вони суперечать інтересам національної безпеки України та ставлять під загрозу її суверенітет. Втім, реалізація цієї концепції не зупинила використання мовного питання у проросійській пропаганді та стала одним з інструментів інформаційного фронту російсько-української війни, що розпочалась з із збройної агресії РФ на території України.

Нові стратегічні орієнтири мовної політики були визначені «Концепцією Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 травня 2021 р. № 474-р. Ця концепція серед проблем функціонування української мови як державної відзначає маніпулювання мовним питанням та його штучну заполітизованість.

Втім, реалізація цього документу не враховує загострення ризиків національної безпеки в умовах розгортання широкомасштабної фази російської-української війни з 24 лютого 2022 року. Цей етап докорінно змінив ставлення громадян України до мовного питання. Значна кількість українців, які спілкувались у побуті російською мовою, добровільно відмовляються від її вживання, оскільки відтепер вона набула для них статусу мови агресора, що здійснює збройний терор для мирних українців.

Окрім того, змінились акценти мовної політики, адже відтепер вживання української мови повинно набути практики обов’язкового застосування не лише в офіційній публічній сфері, але і в комунікаціях приватного сектору, передусім бізнесу та громадській діяльності. Натомість, застосування російської мови як інструменту інформаційної пропаганди перестало бути ефективною зброєю проти України, а, навпаки, сприяло активізації проукраїнського мовного руху. До прикладу, в НаУКМА зусиллями

студентського самоврядування заборонено російську мову у стінах закладу [2]. Статус російської мови відтепер радикально змінено, а частка українців, що вважають мовну проблему в країні надуманою, збільшилась з 27% у 2021 р. до 44% у 2022 р. [1] Сьогоднішня війна спричинила друге коло радикальних реформ в мовній політиці України після Революціє Гідності, яке імовірно стане завершальним. Так чи інакше, умови та наслідки цих «мовних» реформ ми відчуваємо в гарячій фазі інформаційної російсько-української війни вже безпосередньо сьогодні.

Список використаної літератури

1. Боротьба в інформаційній та культурній царинах: що думають українці про державну мовну політику та пропаганду на тлі агресії РФ. URL: https://dif.org.ua/uploads/pdf/98972130362986a6f9b38b7.18237937.pdf

2. Києво-Могилянська академія заборонила російську мову. Як це працюватиме і чи каратимуть. BBC News Україна. 28 січня 2023. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news-64437506

3. Як вижила українська мова! URL: https://www.youtube.com/watch?v=b66D1Wnmifc

Чубур Н.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри політичних технологій,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ ЕТАП

На сучасному етапі політичне життя суспільства тісно пов’язане з використанням інформаційних потоків. Суб’єкти політики для досягнення власних цілей можуть по-різному використовувати інформацію, а саме: з метою досягнення перемоги у політичній боротьбі, для активізації політичної

діяльності громадян та їх інформування, розкриття причин проблем або заради приховування дійсного стану громадянського суспільстві.

Посилення ролі інформації в суспільстві зумовило розвиток державної інформаційної політики. На сучасному етапі актуальними стають питання її формування, визначення провідних завдань, основних векторів спрямованості, вплив державної інформаційної політики на політичний та соціально-економічний стан держави в період широкомасштабної агресії росії проти України.

Серед нормативно-правових актів,в яких закладені основні напрями державної інформаційної політики слід відзначити Законі України «Про інформацію». У статті 3 йдеться про те, що кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [1]. В Україні вільний доступ громадян до інформації визначений як одне з пріоритетних завдань. Наступним важливим кроком стало прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації». Цей Закон визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес [2].

Важливим етапом реформування громадянського суспільства є відкритість інформаційної політики. 8 грудня 2015 року Президентом П. Порошенком був підписаний Закон України № 856-VIII «Про систему іномовлення України». Цей законопроект, по-перше, інтегрує вітчизняний контент у світове інформаційне співтовариство; по-друге, забезпечує захист національних інтересів України за кордоном [3].

На сучасному етапі діє єдиний виконавчий орган, який повинен реалізовувати, контролювати та втілювати в життя країни завдання щодо державної інформаційної політики – Міністерство культури та інформаційної політики України.

Державна інформаційна політика має сприяти поширенню, обміну, охороні інформації; передбачає контроль держави за змістом та спрямуванням інформації; визначає темпи і рівень розвитку держави; створює певні умови функціонування інформаційної системи; сприяє налагодженню діалогу між державою на громадянським суспільством тощо. Всі функції, які виконує державна інформаційна політика, є пріоритетними та сприяють збереженню стабільності й розвитку держави [4, с. 156].

Аналізуючи державну інформаційну політику, треба виділити такий вид інформації, як «соціально значуща інформація». Соціально значуща – це інформація, яка цікавить значну кількість людей в країні на даному етапі. Для українського суспільства сьогодні соціально значущою є інформація про повномасштабну війну росії проти України, що триває вже рік; про подальші прогнози щодо військових дій; міжнародна військова та дипломатична підтримка; інформація щодо внутрішньо переміщених осіб; про економічні та соціальні проблеми в країні, які виникли під час війни та шляхи їх вирішення.

Президент України В. Зеленський підписав Указ №152/2022, яким ввів в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану». Раніше РНБО України, «враховуючи пряму військову агресію з боку Російської Федерації, активне поширення державою-агресором дезінформації, викривлення відомостей, а також виправдовування або заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, з метою донесення правди про війну, забезпечення єдиної інформаційної політики в період дії в Україні правового режиму воєнного стану», вирішила: «Установити, що в умовах воєнного стану реалізація єдиної інформаційної політики є пріоритетним питанням національної безпеки, забезпечення якої реалізується шляхом об’єднання усіх загальнонаціональних телеканалів, програмне наповнення яких складається переважно з інформаційних та/або інформаційно-аналітичних передач на єдиній інформаційній платформі стратегічної комунікації –

цілодобовому інформаційному марафоні «Єдині новини #UAразом»», – йдеться в додатку до Указу Президента України [5]. З огляду на це рекомендовано Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення вжити заходів щодо реалізації цього рішення.

Сучасний етап військових реалій в нашій державі розкрив цілу низку проблем та показав необхідність подальшого формування ефективної державної інформаційної політики. В її основі має бути закладений чіткий механізм створення державного інформаційного простору на основі забезпечення державної інформаційної безпеки. Під час відкритої агресії росії саме державна інформаційна політика має сприяти захисту інформаційного поля суспільства, забезпечувати своєчасну та об'єктивну інформацію, налагодити діалог між владою та громадянським суспільством.

Список використаної літератури

1. Про інформацію [Електронний ресурс]: Закон України від 2 жовтня 1992 р. №2657-XII. – Режим доступу: http://zaon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення 10.02.2016).

2. Про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс]: Закон України від 13 січня 2011р. № 2939-VI. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_35409.

3. Про систему іномовлення України [Електронний ресурс]: Закон України від 8 грудня 2015 р. № 856-VIII. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-19#Text.

4. Нестеряк Ю.В. Державна інформаційна політика: теоретико-методологічні засади: Моногорафія / Ю.В. Нестеряк. – К. : НАДУ, 2014. – 292 с.

5. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану. Рішення РНБО. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-22#Text (дата звернення 20.04.2022).

Гамкрелідзе К. Ю.
аспірант кафедри національної економіки та публічного управління,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Протистояння українського народу під час Російсько-української війни, що має вже майже 9-ти річну історію, має глибоке суспільно-політичне інформаційне підґрунтя, що підтримується фінансово-економічними важелями органів державної влади. Війна розпочалась з російської збройної окупації Криму з лютого 2014 року, продовжилась війною в Донецьких і Луганських областях України з квітня 2014 року і створенням на їх територіях так званих «народних республік» та набула повномасштабного прояву з 24 лютого 2022 року. За цей час в учасників війни та всієї світової спільноти сформувались глибокі переконання щодо причин та варіантів завершення війни, втім, позиції українців та росіян досі не знаходять спільного рішення. Серед причин цього – потужний інформаційний пропагандиський тиск на свідомість громадян країни-агресора, який за цей тривалий період сформував у них викривлені суспільні уявлення щодо історичних подій між нашими країнами та стратегічних перспективних векторів розвитку їх взаємовідносин. Більше того, російські наративи активно поширюються світом та створюють інформаційну окупацію для багатьох країн світу, застосовуючи не лише через прямі погрози, тероризм, корупцію, брехливу пропаганду, але і культуру й освіту. При цьому, масштаби російської пропаганди визначаються її державним фінансуванням.

На потреби масової пропаганди в Росії витрачається в кілька разів більше коштів, ніж Україна та західні країни витрачають на інформаційні проекти щодо протидії їй. За останні 11 років державні видатки на масмедіа в Росії зросли на 30% [1]. Якщо на 2019 рік федеральний бюджет Росії передбачив 1

млрд євро на фінансування державних медіа, то у 2020 році – 1,3 млрд євро, у 2021 року – 1,4 млрд євро, а від січня до березня 2022 року – 0,15 млдр євро, що втричі більше порівняно з аналогічним періодом попереднього року [2, 3]. Натомість, Україна має обмежені фінансові ресурси для протидії російській інформаційній агресії, що уможливлює реалізацію лише окремих її проєктів. Згідно дослідження потреб локальних медіа в умовах війни, проведеного ГО «Львівський медіафорум», 75% редакцій вказують на наявну високу потребу у додатковому фінансуванні, і лише 25% зазначають, що наразі не потребують його, оскільки їх підтримують засновники, донори чи меценати [4].

В державному бюджеті України на фінансування потреб Міністерства культури та інформаційної політики України, яке є ключовим державним органом влади що здійснює інформаційну політику, у 2021 році було витрачено 10,1 млдр грн, у 2022 році – 11,8 млдр грн, а на 2023 рік заплановано лише 7,1 млрд грн, що за нашими розрахунками становить відповідно 0,3 млдр євро, 0,35 млрд євро та 0,16 млрд євро. Лише частина цих коштів спрямовується на діяльність щодо інформаційної безпеки, що представлено нами на рис. 1.

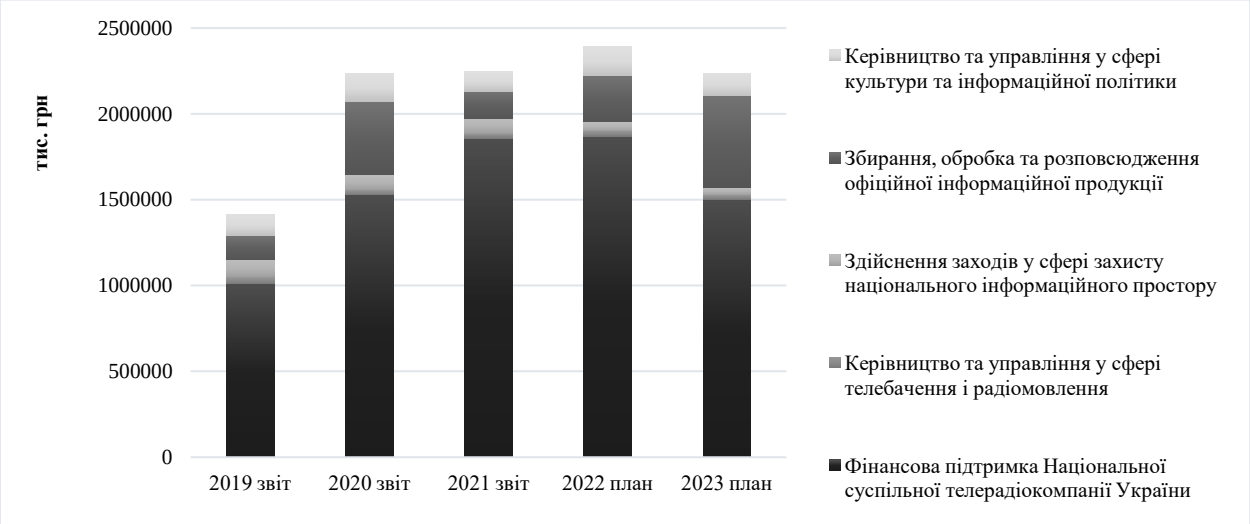

Рис. 1. Видатки державного бюджету України на інформаційну безпеку

Джерело: створено автором за даними паспортів бюджетних програм Міністерства культури та інформаційної політики України за 2020–2023 роки [5].

Нами розраховано, з державного бюджету України у 2019 році на інформаційні заходи Міністерства культури та інформаційної політики України спрямовувались лише 0,05 млрд євро, у 2020-2022 роках – 0,07 млрд євро, а на 2023 рік знову передбачено лише 0,05 млрд євро. Найбільша часта коштів спрямовується на фінансування Національної суспільної телерадіокомпанії України, які у 2023 році передбачено в сумі 1,5 млрд грн (0,03 млрд євро), що в понад 35 разів менше, ніж 1,08 млдр євро, заплановані на цей рік на медіапропаганду в федеральному бюджеті РФ [6]. Такі пропорції фінансування, звісно, унеможливлюють відповідний масштабам російської пропаганди широкий інформаційний спротив української медіаспільноти.

Виклики національної безпеки в умовах активної збройної агресії РФ проти України, звісно, обмежують фінансові можливості бюджетних видатків на інформаційну безпеку та зумовлюють пріоритетність видатків щодо забезпечення потреб Збройних сил України. Втім, інформаційний фронт війни також потребує більших обсягів фінансування, тому актуальним для України залишається пошук міжнародних партнерів та отримання від них донорської підтримки пріоритетних потреб контрпропаганди.

Список використаної літератури

1. Пропаганда в РФ досягла сталінського рівня в СРСР. URL: https://dailylviv.com/news/polityka/propahanda-v-rf-dosyahla-stalinskoho-rivnya-v-srsr-101828 (дата звернення 27.01.2023)

2. «Інформаційний Рамштайн» – початок єдиного інформаційного фронту країн-союзників https://www.pravda.com.ua/columns/2022/09/30/7369845/ (дата звернення 27.01.2023)

3. Власти увеличили расходы на госпропаганду до 319 млрд рублей 2021. URL: https://www.rline.tv/news/2021-12-26-vlasti-uvelichili-raskhody-na-gospropagandu-do-319-mlrd-rubley/ (дата звернення 27.01.2023)

4. Дослідження потреб локальних медіа в умовах війни. URL: https://drive.google.com/file/d/1iv2fG7ziuELIDnFqZaHiuny-0BHTtw_f/view (дата звернення 27.01.2023)

5. Інформація про бюджет Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: https://mkip.gov.ua/content/informaciya-pro-byudzhet.html (дата звернення 27.01.2023)

6. В 2022-2024 годах государственный телеканал Russia Today, главным редактором которого является Маргарита Симоньян, получит из бюджета 82 млрд рублей. URL: https://www.rline.tv/news/2021-12-26-vlasti-uvelichili-raskhody-na-gospropagandu-do-319-mlrd-rubley/ (дата звернення 27.01.2023)

Джигун М. І.

аспірант 3-го курсу кафедри політичних наук

Лачихіна Г. В.

Аспірантка 3-го курсу кафедри політичних наук

НПУ ім. М.П. Драгоманова

ПРОПАГАНДА ТА КОНТРПРОПАГАНДА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Ще до початку повномасштабного вторгнення 24-го лютого 2022-го року, протистояння між Росією та Україною спостерігалося практично в усіх сферах суспільно-політичного життя, включаючи політичну, правову, економічну, дипломатичну та інформаційну. Однак, ретроспективний аналіз подій 2013-2014-го років свідчить, що саме агресивна антиукраїнська медіа стратегія Росії того часу дозволила легітимізувати в російському суспільстві подальшу військову агресію проти України та масштабний наступ взимку 2022-го року [7].

На думку деяких науковців, дезінформація та пропаганда притаманні будь-якій війні, а жодна зі сторін конфлікту не може мати монополії на їх

використання [8, с.1]. Проте на початку російсько-українського протистояння Російська Федерація якщо і не мала монополії, то мала абсолютну перевагу у впливі не лише на внутрішню російську аудиторію, але й на міжнародній арені, включаючи Україну.

Російська інформаційні війна з початку 2014-го року і до сьогодні будується навколо сприятливих для неї наративів. Актори російської пропаганди активно апелюють до емоцій, пропонуючи лояльним глядачам як на території РФ, так і у світі сприятливі інтерпретаційні моделі. Втім, ці інструменти російського інформаційного впливу не є принципово новим підходом, а радше модифікацією раніше випробуваних та задокументованих методів гібридної війни, частина з яких використовувалася ще в часи СРСР [6].

У той час, коли росія вдосконалювала політично мотивований інформаційно-психологічний вплив на емоційно-вольову сферу масової свідомості, розбудовуючи глобальну інфраструктуру у світі та інвестуючи в пропагандистські медіа мільярди доларів. [4] Україна ж лише вчилася протидії агресивній політиці ворога не лише прийняттям відповідних законодавчих актів, але й в практичній площині. Так, ще 2014-го року Україна заборонила мовлення 14 російських телеканалів, що займалися поширенням пропаганди війни. Однак, використовуючи притаманні гібридній війні інструменти «промацування» можливостей для впливу, РФ за допомогою прокремлівських діячів в Україні запустила низку телеканалів, онлайн та друкованих видань, що роками ретранслювали в український медіапростір російські наративи аж до закриття цих медіа в 2021-2022-х роках. Дослідження Інституту масової інформації та Детектор медіа вказує, що лише за 2021-й рік проросійська пропаганда зросла в Україні на 59% порівняно з 2020-м [3].

Активізація масованих дезінформаційних кампаній з першого дня повномасштабного вторгнення РФ стимулювала владу України до створення єдиного комунікаційного простору для озвучення офіційної позиції держави, що відобразилося у створенні спільного телемарафону найбільших мовників України. Окрім цього, для протидії російській пропаганді був створений

російськомовний марафон для зовнішньої аудиторії [5]. На нашу думку, це значно послабило можливості російської пропаганди в Україні, однак через брак варіативності інформації послабило інтерес до телебачення вцілому. Це підтверджують і результати соціологічних опитувань. Станом на січень 2023-го 65% українців отримують новини із месенджерів, 61% із соціальних мереж, 34% із інформаційних інтернет-ресурсів і лише 30% з національних ТБ-каналів [2]. Тому вимушені комунікаційні ідеї перших місяців війни поступово втрачають свою ефективність та потребують переосмислення.

Не менш важливим, на нашу думку, є фактор протидії російській інформаційній активності у світі. Адже від цього залежить також рівень військової, фінансової та політичної підтримки України. Попри заборону в країнах ЄС та Північної Америки таких пропагандистських телеканалів як RT чи Sputnik, там досі продовжують мовити інші російські медіа [1]. Українська дипломатія наразі має завдання не лише зберегти рівень протидії російській дезінформації у світі, але і посилювати тиск на іноземні уряди з метою розширення переліку проросійських ЗМІ, що розповсюджують небезпечні для світу наративи. Адже російські підходи до інформаційної боротьби постійно змінюються та модифікуються, тому потребують нелінійних підходів до їх протидії.

Список використаної літератури

1. Данькова Н. Російська пропаганда у світі: фронт робіт для української дипломатії та інформвійська. Детектор медіа. 2022. URL: https://detector.media/infospace/article/197371/2022-03-10-rosiyska-propaganda-u-sviti-front-robit-dlya-ukrainskoi-dyplomatii-ta-informviyska/.

2. Де українці читають новини? — опитування Gradus Research. Gradus. 2022. URL: https://gradus.app/documents/334/Gradus_Research_-_Changes_in_media_consumption_UA.pdf.

3. Проросійська і антизахідна конспірологія в інформаційній війні. Інститут масової інформації. 2021. URL: https://imi.org.ua/upload/media/2021/06/09/60c06cfea0cb1-research-infowar-ukraine-20-21-logo-fin.pdf.

4. Росія втричі збільшила витрати на пропаганду під час війни з Україною. Фокус. 2022. URL: https://focus.ua/uk/world/512231-rossiya-vtroe-uvelichila-rashody-na-propagandu-vo-vremya-voyny-s-ukrainoy-smi.

5. Шутяк Л. Битва за громадську думку: як Україна воює з Росією на інформаційному фронті. Explainer. 2022. URL: https://explainer.ua/bitva-za-gromadsku-dumku-yak-ukrayina-voyuye-z-rosiyeyu-na-informatsijnomu-fronti/.

6. Benabid M. Communication Strategies and Media Influence in the Russia-Ukraine Conflict. Policy center for the new South. 2022. URL: https://www.policy center.ma/sites/default/files/2022-04/PB_25-22_Benabid%20EN.pdf.

7. Pankieiev O. How Russia's unanswered propaganda led to the war in Ukraine. The Conversation. 2022. URL: https://theconversation.com/how-russias-unanswered-propaganda-led-to-the-war-in-ukraine-180202.

8. Russian Media and the war in Ukraine. Journal of Soviet and Post-Soviet Politics and Society. 2015. №1.

Животова К. В.,

аспірант кафедри національної економіки та публічного управління

Київського національного економічного

університету ім. Вадима Гетьмана

ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ КАМПАНІЇ РФ ЯК СПРОБА ЗІРВАТИ ПОСТАВКИ ЗБРОЇ ВСУ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ З БОКУ УКРАЇНИ

З початку широкомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну ситуація на фронті значною мірою залежить від швидкості та обсягів постачання озброєння. Зокрема, йдеться про сучасну важку техніку, присутність якої на полі бою може кардинально змінити хід війни вже найближчим часом [1]. Аби зірвати західну воєнну допомогу Україні росія розгорнула гібридну інформаційно-психологічну спецоперацію, застосовуючи при цьому всі методи і способи дезінформації, спрямовані на дискредитацію самого рішення країн-членів НАТО постачати озброєння

Україні. При цьому росія шукає больові точки та слабкі місця і прицільно б'є по них. Головні меседжі, які просуває Кремль:

1. Поставлена зброя стає легким трофеєм, в результаті чого росіяни отримують інформацію про секретні західні технології.

2. Надана зброя нелегально перепродається в треті країни, де вона спливе після закінчення російської-української війни.

3. Поставлена західними союзниками високотехнологічна зброя не дає бажаного результату, оскільки швидко знищується російською стороною.

4. Збройні сили України розміщують системи протиповітряної оборони в житлових забудовах, через що уламки ракет ПВО спричиняють вибухи в житловому секторі.

5. Українські військові створюють бази та розміщують своє озброєння в житлових районах, чим наражають на небезпеку цивільне населення (звіт Amnesty International).

6. Українське керівництво використовує РСЗО HIMARS для ліквідації своїх військовополонених (теракт в Оленівці 29 липня 2022 року) [2].

7. Дискредитація в очах виборців урядів та лідерів країн, які надають збройну допомогу Україні (відео з танками "Леопард", поширене у німецькомовному сегменті Facebook з підписом, що воно було зроблено до того, як Олаф Шольц заявив, що Німеччина надасть Україні танки) [3].

Особливу небезпеку становить те, що велика кількість подібних повідомлень з'являється в заявах міжнародних організацій та відомих політичних діячів. [4, 5]. Після оприлюднення в західних ЗМІ така інформація миттєво підхоплюється російськими пропагандистами. Подібні інциденти потребують негайної реакції на найвищому рівні, коли з відповідними заявами виступають Офіс Президента та МЗС України.

Але інформаційний простір також потрапляє багато низькоякісної інформації, яку навіть не потрібно спростовувати (наприклад, повідомлення про російського військового, який непомітно підкрався та знищив вогнем з автомата шість установок HIMARS).

В інших випадках поширені російською пропагандою фейки потребують коментаря українською стороною, оскільки: а) протирічать самі собі (наприклад, росіяни стверджують, що їхні ракети, зокрема, «Іскандери», практично невразливі для систем протиповітряної та протиракетної оборони, але водночас звинувачують українську ППО у вибухах в житловому секторі) [6]; б) не витримують критики через технічні нюанси (зокрема, інформація в ЗМІ про «захоплення» французьких гаубиць Caesar та РСЗО HIMARS, які нібито були доставлені на Уральський вагоноремонтний завод); в) не відповідають об'єктивним даним (експерти підрахували, що російська сторона заявила про знищення такої кількості РСЗО HIMARS, яка ще навіть не була поставлена в ЗСУ).

Окремої уваги потребує розвінчування російських фейків у країнах ЄС, де представники влади мають організувати просування власних контрнаративів, які будуть пояснювати необхідність підтримки України у війні проти РФ.

Також одним з ключових завдань України є завоювання довіри з боку західних союзників. росія так наполегливо поширює дезінформацію про нецільове використання наданої Україні зброї через те, що, на жаль, за попередні роки наша держава не продемонструвала нульову толерантність до корупції. В результаті сьогодні помилки минулого стають на заваді отримання новітньої зброї, від чого залежатиме наша перемога.

Список використаної літератури

1. Чому росія поширює фейки про «контрабанду зброї» в Україні. Центр протидії дезінформації при РНБО / Центр протидії дезінформації при РНБО. URL: https://cpd.gov.ua/main/chomu-rosiya-poshyryuye-fejky-pro-kontrabandu-zbroyi-v-ukrayini/ (дата звернення 08.02.2023).

2. Головне управління розвідки Міністерства оборони України. Терористичний акт в Оленівці був спецопераційю РФ проти постачання Україні зброї. Facebook. URL: https://www.facebook.com/DefenceIntelligence

ofUkraine/posts/pfbid05EVpGEHXfrT1LpbV2tKrx2q6o3B6EvkbL47EibhFbdc6PeH8MtPN2QHcLPmdJcL3l . –(дата звернення 08.02.2023).

3. Marchant de Abreu. C, Debunking false claims that Germany 'already' sent Leopard 2 tanks to Ukraine / France 24 URL: https://www.france24.com/en/tv-shows/truth-or-fake/20230125-debunking-false-claims-that-germany-already-sent-leopard-2-tanks-to-ukraine (дата звернення 08.02.2023).

4. Глава Інтерполу: зброя, яка надходить в Україну, після війни опиниться у злочинців. The Guardian. URL: - https://www.theguardian.com/international (дата звернення 08.02.2023).

5. Ukraine: military endangering civilians by locating forces in residential areas - new research. Amnesty International UK. URL: https://www.amnesty.org.uk/press-releases/ukraine-military-endangering-civilians-locating-forces-residential-areas-new (дата звернення 08.02.2023).

6. Фейк: Житловий будинок у Краматорську уразила українська система ППО. Stop Fake Org URL: https://www.stopfake.org/uk/strong-fejk-zhitlovij-budinok-u-kramatorsku-urazila-ukrayinska-sistema-ppo-strong/ (дата звернення 04.02.2023).

Мельник Н.О.,

аспірант кафедри політичних наук

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

РЕГІОНАЛЬНІ ЗМІ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Регіональні медіа відіграють важливу роль в державно-політичному житті суспільства, а також беруть активну участь у формуванні та збереженні регіональних ідентичностей. Київський міжнародний інститут соціології впровадив моніторинг жителів регіонів України, результатами якого, стало те, що місцеві ЗМІ формують почуття єдності та згуртованості серед

населення свого міста чи регіону; дають більше можливостей зважати на культуру мешканців інших регіонів; локальні ЗМІ, у порівнянні з загальнонаціональними, отримують якісніший фідбек, формуючи тісний контакт між жителями міста (поздоровлення рідних чи друзів, дзвінки в ефір тощо). Як висновок, професійні якісні місцеві ЗМІ викликають у людей гордість за своє місто, адже дають можливість дізнаватися новини регіону, орієнтуватися у своєму місті, та просто є осередком їхнього дозвілля. [1, с. 83].

Регіональні ЗМІ транслюють культуру, ментальність, цінності певного регіону, є консолідуючим чинником для його мешканців. На відміну від загальнонаціональних медіа, які в першу чергу мають односторонній характер, регіональні знаходяться «ближче до громадян, мають більший ступінь взаємодії з населенням, так як висвітлюють їх повсякденні потреби та проблеми. Регіональні ЗМІ на відміну від національних висвітлюють локальну інформацію точніше і детальніше та встановлюють швидкий зворотній зв'язок з аудиторією, тобто впливають на формування почуття місцевої ідентичності, приналежності до регіону.

Особливому розвитку регіональних ЗМІ сприяв процес децентралізації влади. Активізація місцевого самоврядування та передача владних повноважень на місця дала можливість місцевим ЗМІ заявити про себе, встановити довірливі відносини з мешканцями регіону та стати справжнім «рупором» інтересів регіональних ідентичностей. Однак, багато медіа стали висловлювати позиції регіональних еліт, місцевих «князів», які таким чином намагалися вплинути на електоральні настрої місцевого населення. Також варто сказати, що активну участь у формуванні соціально-політичних поглядів брали участь національні медіа, таким чином регіональні постійно лишалися поза увагою. У праці «Регіональне та локальне мовлення в Європі» наголошується, що «регіональні ідентичності маргіналізовані домінуючими/основними національними ЗМІ, що підкреслює значення регіональних ЗМІ як альтернативних дискурсивних форумів» [3].

З початком повномасштабної російсько-української війни регіональні медіа набули нових форм, почали виконувати нові функції, стали невід'ємним засобом боротьби на інформаційному фронті. До війни до них був ряд претензій, пов'язаних з заангажованістю, великою кількістю недостовірної інформації, «джинси», навіть з проросійськими настроями в певних регіонах. Війна кардинально змінила ситуацію – місцеві ЗМІ почали активно інформувати громади про стан подій в регіоні та державі, допомагати об'єктивному сприйняттю інформації [2].

В довоєнні часи регіональні ЗМІ були, в першу чергу представниками регіональної еліти та транслювали думку певної регіональної та локальної ідентичності. В сучасних реаліях їх функції значно розширилися та перейшли на загальнонаціональний рівень. Регіональні ЗМІ стали засобом збереження не лише регіональних спільнот, а й національної ідентичності. Особливо це було помітно на тимчасово окупованих територіях таких як Суми, Охтирка, Херсон, де місцеві ЗМІ стали потужним інструментом антиросійської пропаганди, надавали достовірну інформацію громадянам в умовах відсутності національного телебачення. З'явилася велика кількість телеграм-каналів, фейсбук-сторінок, які певним чином замінили національні ЗМІ, всебічно блоковані Росією.

Різноманітні реклами, кулінарні рецепти, життєві історії замінила воєнна тематика. До прикладу авторка статті «Регіональні медіа України у протистоянні повномасштабній російській агресії» Наталя Стеблина пише, що «на Буковині 90% публікацій були присвячені війні» [2].

Аналіз місцевих сайтів показує, що з розгортанням повномасштабного наступу їх відвідуваність зросла в кілька разів. Громадяни стали набагато активніше дізнаватися інформацію саме через місцеві медіа. Незважаючи на те, що в деяких окупованих містах відсутня українська мережа, мешканці все одно мають доступ до українських каналів комунікації, а саме регіональних.

Таким чином, регіональні ЗМІ в період російсько-української війни не лише покликані захистити місцеві ідентичності, а й сприяють збереженню

загальнонаціональної ідентичності. Враховуючи все вищесказане можна зробити висновок, що місцеві медіа є одним із найважливіших засобів повернення окупованих територій та їх післявоєнної відбудови, тому необхідно надавати їм всесторонню підтримку та сприяти їх подальшому розвитку.

Список використаної літератури

1. Матвієнків С. М. Регіональні ЗМІ як інструмент формування локальної ідентичності. Політичне життя. 2017. № 4. С. 83-86.

2. Регіональні медіа України у протистоянні повномасштабній російській агресії. URL: https://detector.media/community/article/197693/2022-03-24-regionalni-media-ukrainy-u-protystoyanni-povnomasshtabniy-rosiyskiy-agresii/ (дата звернення: 12.02.2023)

3. Cappello, M. (2016), Regional and local broadcasting in Europe, IRIS Special 2016-1, European Audiovisual Observatory, Strasbourg.

Мисак М. О.

здобувачка 1го курсу богословського факультету КПБА д.ф.н.

ІНТЕГРАТИВНА ФУНКЦІЯ ЦІННОСТІ СВОБОДИ У СВІТЛІ ХРИСТИЯНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ

На початку XXI століття цивілізоване суспільство було переконане у спроможності універсальних прав та свобод забезпечити здорове співіснування та гармонію. Однак події російсько-української війни змушують переосмислити такі цінності та їх роль у житті народів. Православна Церква України має власне бачення ціннісності свободи, і зважаючи на вагому роль духовності у житті суспільства та кожної окремої людини саме християнське бачення повинно поширюватись як загальноприйнятне. У нинішньому стані глибокої кризи, спровокованої

зокрема завдяки затягненню ворогом війни необхідно віднайти новий шлях єднання через переосмислення закріплених цінностей. Позиція сучасної православної церкви цікавить вітчизняних філософів і політиків, саме її визначення потребує суспільної уваги.

Метою виступу є конкретизація позиції православної Церкви щодо поняття «свобода» та шляхів її практичного застосування у сучасних реаліях, спрямування на перемогу військову та духовну.

Основні результати дослідження наступні:

1) Християнство надає свободі призначення. У християнській парадигмі свобода (як незалежність суб'єкта від об'єкта) є джерелом не лише блага, але й гріха, тому вона у цьому контексті не може бути дана без особливого призначення та необхідності. Сам факт наявності конкретного призначення у предметі або понятті щонайменше не заперечує його цінності, натомість цінність може проявлятись у призначенні. Ціль християнського життя загалом – пізнання та воз'єднання з абсолютом (Мф. 5:3; Фил. 4:1, 4). Призначення свободи – досягнення та розділення вічного блаженства та щирої любові з Богом. Подібним чином Езнік Кохбатши називав свободу «джерелом чесноти» [3], відповідно – її причиною. При відсутності свободи волі істинна любов неможлива, адже сам «Бог є любов» (1Ін. 4:8), а оскільки Бог є абсолютом, Він за визначенням не може бути не вільним, відповідно любов Господа є абсолютно вільною. Людина створена за образом та подобою Божою (Бут.1:26), отже це уподібнення і зокрема взаємна любов можуть бути або актом абсолютної свободи волі, або не можуть бути істинними. Таким чином, християнська свобода відносна до блага.

2) Ідеальна свобода в обмеженні. Військові реалії демонструють умови боротьби, зокрема за стан свободи, які передбачають тимчасове її обмеження. В рамках ідеї сприйняття свободи як ідеології такий акт волевиявлення є тимчасовою необхідністю заради подальшого повернення до «природного стану» [2]. Християнська свобода, як духовна цінність що має на меті богоспілкування, передбачає незалежність людини від гріха. У такому

визначенні можна говорити про неї не лише як цінний засіб, а як ідеал. Ідеальна свобода належить абсолютному благу, яким є Бог. Гріх як віддаляє від абсолютного блага. Відповідно, гріх віддаляє від ідеальної свободи. Суспільству в умовах кризи необхідний спільний моральний знаменник, яким обов'язково є та має бути свобода. Однак сучасне її розуміння як можливість обирати, зокрема між залежністю та незалежністю створює внутрішній парадокс, що може призвести до розколу суспільства на підставі однакової цінності. Натомість християнське уявлення вирішує цю проблему.

3) Свобода слова існує заради вдосконалення суспільства. Питання свободи слова у суспільстві є особливо гострим, тому його слід окремо окреслити. Досвід року повномасштабної війни підтверджує, що в умовах кризи об'єднання суспільства заради спільної мети (у нашому випадку перемоги) стоїть вище за індивідуальні світобачення. Водночас фіксація рамок суспільного блага допускає існування ріжних поглядів, допоки вони не суперечать встановленим нормам. Якщо свобода як засіб по собі має загальне призначення, тоді це стосується і кожного її різновиду. Загальне призначення – прагнення до блага. Призначенням конкретної свободи слова є вдосконалення існуючих ідей або їх переосмислення. Таке визначення не протирічить трактуванню свободи слова як цінності, водночас окреслює її завдання. Однак воно має відбуватись у рамках встановлених моральних норм та інституцій. Лише за таких умов свобода слова може нести у собі ідеальну та практично-доцільну цінність.

Висновки: у світогляді християнської Церкви свобода є засобом для досягнення блага та особливою цінністю, сутністю якої є звільнення від внутрішнього протиріччя, що робить таке визначення оптимальним для єднання та подальшого вдосконалення українського суспільства

Список джерел та літератури

Джерела:

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту. К.: Вид. УПЦ КП, 2004. 1416 с.

Література:

2. Джон Лок. Два трактати про врядування; [пер. з англійської О. Терех, Р. Димирець]. – Київ: «ОСНОВИ», 2001. С. 138-141.

3. Цалін С.Д. Принцип свободи волі в історії соціальної філософії та філософії права. Х.: Основа, 1998. С. 89.

Присяжнюк Т.І.

Аспірантка кафедри політичних інститутів та процесів

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ (НА ПРИКЛАДІ ПРОМОВИ В. ПУТІНА ВІД 21.02. 2022 РОКУ)

Досліджується поняття «інформаційна війна» в контексті російсько-української війни. Розглядається значення та роль інформаційної війни в умовах воєнно-політичного протистояння. Аналізуються ключові аспекти маніпулятивних технологій в офіційній риториці Росії.

Інформаці́йна війна́ (англ. information warfare) — ви́кладення інформації у спосіб, який формує у суспільстві чи групі людей потрібну точку зору, громадську думку на користь організатора інформаційної пропаганди. Як наслідок, відбувається усвідомлення окремих фактів чи подій у потрібному для маніпулятора світлі, формування потрібного світогляду чи життєвої позиції стосовно питань, у яких раніше були протиріччя чи нерозуміння [1].

Проблеми впливу інформаційних війн на суспільну свідомість досліджували багато вчених. Варто відзначити Георгія Почепцова - професора, фахівця із питань комунікаційних технологій та автора численних праць у цій сфері, серед яких "Сучасні інформаційні війни" та «Фейк. Технології спотворення реальності». Дану проблематику вивчає Оксана Мороз - авторка праць з інфогігієни та медіаграмотності; вона дослідила вплив інформації на свідомість

громадян у книзі «Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців». Проте під час російсько-української війни з'явилися нові факти ведення інформаційних війн, які потребують глибокого аналізу та вивчення всіх аспектів, щоб виявити небезпеку та напрацювати механізми захисту та протидії ворожим інформаційним впливам, що становлять загрозу національній безпеці України.

У Політологічному енциклопедичному словнику наголошується, що під час інформаційної війни інформаційні впливи містять викривлення фактів або нав'язування емоційного сприйняття. Як правило, методами інформаційної війни є розповсюдження дезінформації, або подання інформації у вигідному для себе ключі. У результаті може змінюватися оцінка населенням супротивника, починають формуватися (і навіть домінувати) поразкові настрої, і в перспективі – перехід на бік провідного інформаційного впливу. [2, с. 268].

24 лютого 2022 року о 3.40 годині ранку розпочалося повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Російські війська завдали ракетних ударів по всій території країни.

Цьому збройному конфлікту передувало ефективне використання методів та засобів інформаційної боротьби. Інформація стала виконувати функцію інструменту війни. росія проводить інформаційну боротьбу відкрито та не шкодує на це фінансування.

Напередодні, 21 лютого президент Російської Федерації Володимир путін зробив заяву щодо визнання незалежності так званих «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки».

В цій промові він повідомив, що прийняв рішення про проведення спеціальної військової операції. Її мета — захист людей, які протягом восьми років зазнають знущань та геноциду з боку київського режиму.

Політолог В. Майданюк інформує, що базові принципи інформаційних воєнних кампаній описав британський дипломат лорд Артур Понсонбі.

Принципи складені Понсонбі були використані нацистським пропагандистом Геббельсом для обґрунтування нацистських воєн.

У XXI столітті путінський режим, який перейняв численні риси нацистського режиму та геббельсівської брехні, використав ці методи пропаганди для формування образу ворога та обґрунтування приводів до воєнної агресії [6].

«Ми будемо прагнути демілітаризації та денацифікації України. А також суду над тими, хто вчинив численні криваві злочини проти мирних жителів, зокрема й громадян Російської Федерації», — заявив путін у зверненні перед початком повномасштабного вторгнення в Україну.

Наведемо основні наративи, які звучали у промові путіна, що немов дублюють поради Геббельса та практики лорда Понсонбі:

Ми не хочемо війни. Зі слів В. путіна росія є мирною країною, яка «ні з ким не хоче воювати», але змушена себе захищати.

Інша сторона несе повну відповідальність за війну. Тобто росія не розпочинає війну, а її завершує – захищаючи Донбас від «хунти».

Ворог має обличчя диявола. Тут йде мова, що серед українців переважаюча більшість – нацисти, які знущаються з російськомовного населення.

Справжні цілі війни видаються за благородні. "Нам із вами не залишили жодної можливості захистити наших людей, окрім тієї, яку ми використовуємо сьогодні… "Народні республіки Донбасу" звернулися до росії з проханням допомогти", - заявляє путін.

Наша справа – священна. Російська влада переконує у «священстві» загарбницької війни, а російський патріарх Кирил благословляє військових на війну проти України.

Хто не з нами – той проти нас. У своїй промові президент росії погрожує державам, які захочуть виступити на підтримку України і наголошує на ядерному потенціалі рф.

Це звернення було фактичним оголошенням війни Україні на політичному рівні і невизнання її як суверенної держави.

Отже, метою промови В. путіна від 21.02. 2022 року було послаблення моральних і матеріальних сил супротивника і посилення власних важелів

впливу. Проте президент рф недооцінив спротиву українців і не досягнув своїх цілей. Цілеспрямована інформаційна війна, яка ведеться проти України російським телебаченням та іншими засобами пропаганди, створює життєво небезпечну загрозу національним інтересам України [5].

Список використаної літератури

1. Інформаційна війна — Вікіпедія (wikipedia.org)

2. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. — Х.: Право, 2015.

3. Полное видео обращения Владимира путина по Украине и признании ДНР и ЛНР 21 февраля 2022 года. https://www.youtube.com/watch?v=pvPkIe675B4

4. Почепцов Г.Г. Інформаційні війни. М.: ВЦ Гарант, 2008, - 453 с.

5. Стратегія національної безпеки України. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-01/Strategia_2015.pdf

6. 10 заповідей військової пропаганди. URL: https://infolight.in.ua/2023/01/12/10-zapovidej-vijskovoi-propahandy/

Семененко І. О.

аспірантка кафедри національної економіки та публічного управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СИТУАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

Російсько-українська інформаційна війна, яка відбувається на фоні збройної агресії Росії проти України, вимагає від нашої країни створення потужного механізму протистояння. Війна в Україні розпочалась локально ще з лютого 2014 року на територіях Криму, Донецької та Луганської

областей України та набула повномасштабного характеру з 24 лютого 2022 року. За цей період пропаганда російських медіа набула масштабного поширення не лише на території Росії та Україні, але і в усьому світі. На сьогодні світова спільнота опинилась в умовах інформаційної російської окупації, тому разом з Україною її завданням є протистояння пропагандиським діям агресора, які спотворюють суспільну думку та становлять інформаційну загрозу засадам глобальної безпеки, миру та демократії. Україна наразі пропонує світу новий механізм інформаційного спротиву – «Інформаційний Рамштанй» [1], який стане новим об'єднанням всіх країн цивілізованого світу з метою зміни стратегічних підходів та спільній протидії дезінформації Росії. Водночас завданням нашої держави є не лише узгодження об'єднаних дій та створення міжнародної коаліції інформаційного протистояння російській пропаганді, але і використання з цією метою ефективних сучасних управлінських інструментів для координованого прийняття антикризових рішень.

Сучасним інструментом, що використовується органами влади як на міжнародному рівні, так і на рівні окремих країн світу для організації оперативного реагування на кризові виклики національній безпеці, зокрема й інформаційній, є ситуаційні центри, що функціонують на засадах ситуаційного управління. Їх діяльність спрямована на ефективне прийняття рішень в сфері управління динамічними ситуаціями на основі виявлення та всебічного аналізу інформації щодо їх змін, а також прогнозування їх подальшого розвитку. Як зазначає М. Ендслі, ситуаційні центри усвідомлюють ситуацію через сприйняття елементів навколишнього середовища у просторі та часі, розуміння їхнього значення та прогнозування їх стану в найближчому майбутньому [2].

ЄС є стратегічним партнером України у вирішенні проблеми російсько-української війни, який надає потужну підтримку не лише через фінансування, але і через участь у спільній організації та реалізації різних суспільно-політичних проектів протидії російські агресії та ліквідації її

наслідків. Тому пріоритетним для України стане також залучення інституцій ЄС до створення спільного моніторингового ситуаційного центру, який би забезпечував ефективне оперативне вирішення питань безпеки та оцінював ризики стратегічного управління. Під час проектування такого ситуаційного центру варто враховувати досвід вже існуючих мереж ситуаційного управління.

В ЄС наразі сформувалася диверсифікована система платформ, проектів та мереж ситуаційного управління з доволі різнобічним функціоналом. Так, наприклад, Гаазьким центром стратегічних досліджень (The Hague Centre for Strategic Studies) розроблена спеціалізована база даних і знань StratBase Datalab, яка використовується для здійснення геостратегічного аналізу та дослідження країн, які знаходяться в зоні ризику на основі відкритих даних [3, с. 9-10]. При цьому, що особливо важливо для України, в центрі уваги перебувають внутрішньодержавні конфлікти та громадянські війни. В проекті Datalab застосовується система прогнозних економетричних моделей, останні з яких використовують системи штучного інтелекту для створення прогнозів конфліктів на субнаціональному рівні з часовим горизонтом від 1 до 24 місяців. Моделі нового покоління Datalab визначають причинно-наслідкові зв’язки під час виникнення конфліктів та спрямовані на роз’яснення різних конфліктних патологій і ефектів взаємодії між різними чинниками виникнення конфліктів.

База даних StratBase та моделі DataLab застосовуються у політиці ЄС щодо запобігання конфліктам та забезпечення миру у різні способи, серед яких:

- застосування прогнозних моделей для здійснення ситуаційного аналізу;
- виявлення характеристик конфлікту на основі побудови причинно-наслідкових моделей;
- розробка сценарних моделей застосування окремих політичних інструментів для врегулювання конфліктних ситуацій тощо.

Таким чином, ЄС має практично корисний для України досвід ситуативного управління, впровадження якого під час розбудови нової моделі колективного інформаційного спротиву, який пропонує Україна, може

забезпечити її довгострокову спроможність за рахунок аналітичного обґрунтування управлінських рішень.

Визначення та узгодження Україною заходів інформаційної безпеки та колективної протидії вірусній російській пропаганді на засадах ситуаційного управління може передбачати адаптацію існуючих моделей ситуаційного аналізу та подальшу розробку нових моделей з урахуванням нових міжкраїнових домовленостей та викликів. Застосування динамічного моделювання ситуацій із використанням вихідних даних та подальшим аналізом ситуацій щодо інформаційної пропаганди є необхідним для визначення можливих наслідків прийнятих рішень щодо контрпропаганди та їх впливу на суспільну думку. Варто імплементувати також адаптивні системи, які використовуються для опису факторів та передумов виникнення можливих ситуацій за допомогою імітаційного (динамічного) моделювання. Їх завданням має бути визначення вихідних даних, що відображають умови і фактори виникнення інформаційної окупації задля розробки заходів щодо запобігання їх появі у майбутньому.

Список використаної літератури

1. «Інформаційний Рамштайн» – початок єдиного інформаційного фронту країн-союзників. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2022/09/30/7369845/ (дата звернення: 10.02.2023)

2. Endsley M.R. Toward a theory of situation awareness in dynamic systems. *Situational Awareness*. Routledge, 2017, pp. 9-42.

3. Pavlov N. Concept development and experimentation for EU conflict prevention and peace-building (CDE4PEACE). D4.1 Catalogue of available and emerging CD&E tools in the European Union. Vienna: SYNYO GmbH, 2021. URL: https://www.cde4peace.eu/wp-content/uploads/sites/41/2021/07/CDE4Peace-D4.1-Catalogue-of-available-and-emerging-CDE-tools-in-the-EU-1.0.pdf (дата звернення: 15.09.2022)

Наукове видання

ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОПАГАНДИ ТА КОНТРПРОПАГАНДИ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

до річниці повномасштабного вторгнення

Збірник матеріалів

Круглого столу з міжнародною участю

21 лютого 2023 р.

Видано в авторській редакції

Підписано до друку 07.04.23. Формат 60×84/8
Друк. арк. 6,21. Зам. № 23-5762

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, Україна, м. Київ, пр. Перемоги, 54/1
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, №235 від 07.11.2000)
E-mail: litera_kneu@ukr.net